

รายงาน
สถานการณ์
คุณธรรม ปี 2568

ศูนย์คุณธรรม
(องค์การมหาชน)

**คู่มืออยู่กับ
โลกยุค AI
กับหัวใจ
มนุษย์ที่
บอบบาง**

รายงานสถานการณ์ คุณธรรม ปี 2568

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)

คำนำ

ในวันที่โลกหมุนเร็วกว่าเข็มนาฬิกา และเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องราวในนิยายวิทยาศาสตร์อีกต่อไป แต่ได้แทรกซึมเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของลมหายใจในชีวิตประจำวันของเราทุกคน ตั้งแต่ตื่นนอน ทำงาน ดูแลสุขภาพ ไปจนถึงการวางแผนกำหนดทิศทางเศรษฐกิจและการเมืองโลก

เรากำลังยืนอยู่บนรอยต่อของยุคสมัยที่เต็มไปด้วยคำถามสำคัญว่า **“พื้นที่ของมนุษย์อยู่ตรงไหน”** ในวันที่เครื่องจักรเริ่มคิดและตัดสินใจแทนเราได้เอง

The Next Humanity ได้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นชุดเครื่องมือสำหรับการดำรงอยู่ของมนุษยชาติในอนาคต โดยฉายภาพให้เห็นว่า AI ไม่ใช่เพียงเครื่องมือทางเศรษฐกิจหรือคุมอำนาจของโลกอีกต่อไป แต่เป็นเหรียญสองด้านที่มาพร้อมกับความรับผิดชอบอันใหญ่หลวง

เนื้อหาภายในเล่มนี้จะพาผู้อ่านทุกท่านไปสำรวจมิติต่าง ๆ อย่างรอบด้าน เริ่มตั้งแต่การทำความเข้าใจพลวัตของอำนาจเศรษฐกิจโลกใหม่และการปรับตัวของโลก การทำงานที่หุ่นยนต์และมนุษย์ต้องทำงานร่วมกัน เราจะพาไปค้นพบวิธีการสร้างภูมิคุ้มกันทางดิจิทัลเพื่อให้รู้เท่าทันภัยคุกคามรูปแบบใหม่ที่ใกล้ตัวเราเข้ามาทุกขณะ อย่างเช่น deepfake และข้อมูลลวง พร้อมเจาะลึกวิธีการเตรียมความพร้อมสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์แบบ เราจะทำอย่างไรให้เป็นคนสูงวัยที่มีคุณภาพและมีคุณค่าในชีวิตได้ โดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามาช่วยเติมเต็มช่องว่างระหว่างวัย และการสร้างความสัมพันธ์ที่อบอุ่นในครอบครัว รวมทั้งร่วมเรียนรู้และทำความเข้าใจสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทยในปัจจุบัน ด้วยเครื่องมือดัชนีชี้วัดคุณธรรมและทุนชีวิต

อย่างไรก็ตาม หัวใจสำคัญที่สุดของหนังสือเล่มนี้ คือการย้ำเตือนว่า **แม้เทคโนโลยีจะก้าวหน้าไปไกลเพียงใดก็ตาม แต่ “คุณธรรม” ยังคงเป็นเข็มทิศที่ขาดไม่ได้** และเป็นสิ่งที่ AI ไม่อาจเลียนแบบได้อย่างสมบูรณ์

ศูนย์คุณธรรมหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นเสมือนคู่มือที่ช่วยให้ผู้อ่านไม่เพียงแค่อยู่รอด แต่สามารถเติบโตและร่วมสร้างสังคมอนาคตที่มีมนุษย์และเทคโนโลยีเกื้อกูลกันได้อย่างสมดุล ยั่งยืน และงดงาม

รศ. นพ.สุริยเดว ทรีปาตี
ผู้อำนวยการศูนย์คุณธรรม

CONTENTS

08
GLOBAL ECONOMIC POWER อิทธิพลเศรษฐกิจโลก ทิศทาง และทางรอด

14
CHAPTER 1
AI for Better Tomorrow
AI เพื่ออนาคตที่ดีกว่า

24
CHAPTER 2
รู้เท่าทัน AI และการสร้างภูมิคุ้มกันทุกเจเนอเรชัน

34
CHAPTER 3
AI at Work
นิยามใหม่ของคนและงานในยุค AI

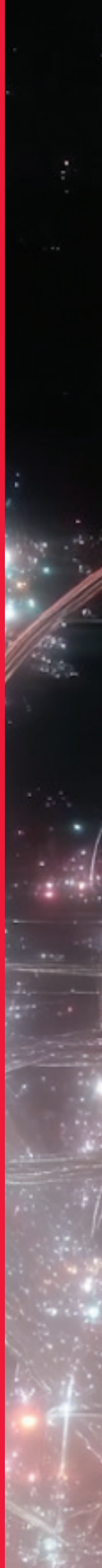
46
CHAPTER 4
Longevity with Purpose
ชีวิตที่ยืนยาวอย่างมีความหมาย

62
CHAPTER 5
Connected Generations
ต่างวัยไม่ต่างใจ

76
CHAPTER 6
Sustainable Intelligence
ปัญญาประดิษฐ์ที่ยั่งยืนรากฐานแห่งอนาคต

90
CHAPTER 7
AI for Moral
คุณธรรมในยุคดิจิทัล

100
CHAPTER 8
เครื่องมือวัดสถานการณ์คุณธรรมในสังคมไทย

บทนำ

ในวันที่ปัญญาประดิษฐ์ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมืออำนวยความสะดวกหรือตัวช่วยย่นระยะเวลาการทำงานเท่านั้น แต่ได้ก้าวเข้ามามีบทบาทสำคัญในการชี้แนะ ตั้งแต่การดำเนินชีวิตประจำวัน ไปจนถึงการวางระบบโครงสร้างทางเศรษฐกิจและการเมืองโลก โจทย์ที่ท้าทายที่สุดสำหรับผู้บริหารหรือคนทำงานในยุคนี้จึงไม่ใช่แค่การตั้งคำถามว่า AI จะทำอะไรได้บ้าง แต่คือการขีดเส้นนิยามใหม่ว่า **“คุณค่าที่ยั่งยืนของมนุษย์ จะอยู่ตรงไหน”**

การก้าวข้ามขีดจำกัดเดิม ๆ นี้ ไม่ได้นำมาเพียงความสะดวกสบาย แต่คือการเปลี่ยนผ่านสู่บริบทใหม่ที่ซับซ้อนกว่าเดิม ซึ่งผู้บริหารจำเป็นต้องมองให้เห็นภาพจิกซอว์ที่เชื่อมโยงกัน ศูนย์คุณธรรมจึงได้สรุปประเด็นสำคัญที่ผู้อ่านควรทราบ ก่อนเข้าสู่เนื้อหาหลักในบทถัดไป ดังนี้

พลวัตอำนาจเศรษฐกิจโลกใหม่

โลกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ขั้วอำนาจเศรษฐกิจกำลังเคลื่อนตัวสู่ภูมิภาคเอเชีย การแข่งขันด้าน AI ระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีนได้กลายเป็นสมรภูมิสำคัญของศตวรรษนี้ องค์กรระหว่างประเทศ ทั้งองค์การการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO), องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) และสหภาพยุโรป (EU) ได้จัดทำกรอบจริยธรรมและกฎหมายด้าน AI เพื่อให้การพัฒนาเทคโนโลยีดำเนินไปอย่างมีความรับผิดชอบ โดยเน้นหลักความโปร่งใส ความเป็นธรรม และการกำกับดูแลโดยมนุษย์

AI เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต

ต้นทุนการประมวลผลของ AI ลดลงถึง 280 เท่า ในเวลาเพียง 2 ปี ทำให้ AI เปลี่ยนจากเครื่องมือราคาแพงในห้องวิจัยเป็นทรัพยากรสาธารณะที่ทุกคนเข้าถึงได้ ในประเทศไทย AI ได้ถูกนำมาใช้ในหลายมิติ ทั้งการศึกษาที่สนับสนุนโครงการในโรงเรียนชนบท การใช้ AI ช่วยประเมินความเสี่ยงของภาวะซึมเศร้า และภาคการเกษตรที่ใช้เทคโนโลยีโดรนผสาน AI วิเคราะห์แปลงนา ช่วยลดต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 18% และเพิ่มผลผลิตได้ราว 12%

การรู้เท่าทัน AI และภูมิคุ้มกันดิจิทัล

ประชากรโลกกว่า 70% มีปฏิสัมพันธ์กับ AI อย่างน้อยวันละ 10 ครั้ง ขณะเดียวกันก็มีคดีหลอกลวงที่ใช้ AI เพิ่มขึ้นกว่า 40% จากปีก่อนหน้า เทคโนโลยี voice cloning (การใช้ AI เลียนเสียงบุคคลให้เหมือนจริง) และวิดีโอ deepfake สามารถสร้างสื่อเลียนแบบบุคคลมีชื่อเสียงได้ภายในระยะเวลาอันสั้น สิ่งที่มนุษย์ต้องการจึงเป็นเรื่องของ digital wisdom หรือปัญญาดิจิทัลที่รวมความรู้เท่าทัน AI เข้ากับภูมิคุ้มกันภายในและยึดโยงกับคุณค่าความเป็นมนุษย์

การปรับตัวของโลกการทำงาน

การจ้างงานทั่วโลกจำนวนกว่า 40% อาจได้รับผลกระทบจาก AI ภายในปี 2030 แรงงานไทยราว 6.9 ล้านคนต้องการการยกระดับทักษะ โดยทักษะที่มนุษย์ต้องพัฒนาคือสิ่งที่ AI ยังทำได้ยาก ได้แก่ ความคิดสร้างสรรค์ แรงบันดาลใจ ความอยากรู้อยากเห็น คุณธรรม และความรักความห่วงใย ซึ่งเป็น 5 คุณสมบัติที่ AI ไม่มีทางเอาชนะได้

การเตรียมพร้อมสู่สังคมสูงวัย

ประเทศไทยมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปราว 20% และคาดว่าจะเกิน 20% อย่างเต็มรูปแบบภายในปี 2040 แนวคิดของการมีอายุยืนยาวที่ดี (longevity with purpose) เน้นให้ผู้สูงวัยมีอายุยืนอย่างมีคุณค่าและมีความหมาย ในขณะที่เศรษฐกิจสูงวัย (silver economy) ก็ได้เปิดโอกาสให้ผู้สูงวัยเป็นพลังขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจและสังคม

การเชื่อมโยงคนต่างวัยในยุคดิจิทัล

คนไทยกว่า 36 ล้านคนเคยถูกหลอกลวงทางออนไลน์ โดยกลุ่มผู้สูงวัยมีสัดส่วนตกเป็นเหยื่อเพิ่มสูงขึ้นถึง 22% การอบรมทักษะดิจิทัลและการรู้เท่าทันสื่อจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับคนทุกวัยเพื่อให้เกิดภูมิคุ้มกันดิจิทัล โดยคนรุ่นใหม่จะทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมโยงเทคโนโลยีไปสู่ผู้ใหญ่ ในขณะที่ผู้สูงวัยก็ใช้ “วุฒิภาวะ” และ “ประสบการณ์” เป็นเกราะในการกลั่นกรองข้อมูล เพื่อสร้างสังคมที่ก้าวทันโลกออนไลน์ได้อย่างปลอดภัยและมีวิจารณญาณ

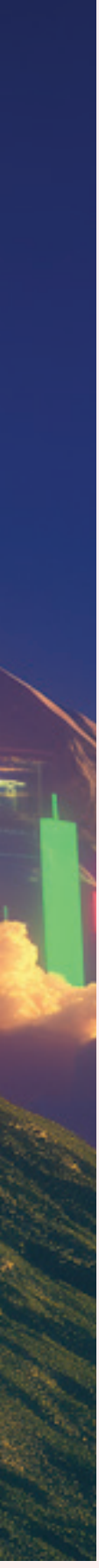
AI กับความยั่งยืนด้านสิ่งแวดล้อม

AI มีศักยภาพในการสนับสนุนด้านความยั่งยืน ทั้งการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการติดตามการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ อย่างไรก็ตาม AI ก็สร้างผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมได้เช่นกัน ดังนั้น การพัฒนา AI ให้เกิดความยั่งยืนต้องมองไปที่ประโยชน์ที่ AI มอบให้มากกว่าความเสียหายที่ AI สร้างขึ้น

ใช้คุณธรรมเป็นเข็มทิศนำทาง

แม้เทคโนโลยีจะก้าวหน้าไปไกลเพียงใด แต่เรื่องคุณธรรมจริยธรรม เช่น ความเห็นอกเห็นใจ การไม่เบียดเบียนกัน ความรับผิดชอบต่อสังคม คือสิ่งที่ AI ไม่สามารถลอกเลียนแบบได้อย่างสมบูรณ์ และนับเป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้มนุษย์ยังคงเป็นผู้กำกับเส้นทางอนาคต ดังนั้น ทิศทางในอนาคตของ AI ไม่ได้ถูกกำหนดโดยเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลลัพธ์จากการตัดสินใจของมนุษย์ ที่ยึดมั่นในคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ซึ่งเป็นหลักจริยธรรมที่เป็นสากล

26.878

GLOBAL ECONOMIC POWER

อิทธิพลเศรษฐกิจโลก ทิศทาง และทางรอด

ในเวลาไม่กี่ปีที่ผ่านมา โลกของเราเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว และลึกซึ้งกว่าที่ใครหลายคนเคยคาดคิด เศรษฐกิจดิจิทัลที่เคยเป็นเพียงแนวโน้ม กลับกลายเป็นโครงสร้างหลักของระบบโลก เทคโนโลยีอย่างปัญญาประดิษฐ์ (AI) กำลังกลายเป็นพลังที่เปลี่ยนวิธีคิด วิธีผลิต วิธีการปกครอง และแม้แต่ความหมายของการเป็นมนุษย์ในศตวรรษนี้

ขณะที่ขั้วอำนาจเศรษฐกิจกำลังเคลื่อนไปทางฝั่งเอเชีย การแข่งขันระหว่างมหาอำนาจเรื่อง AI ก็ทวีความเข้มข้นมากขึ้น และความเหลื่อมล้ำใหม่ก็ถือกำเนิดขึ้นเงียบ ๆ ภายใต้เงาเทคโนโลยีขั้นสูง เรากำลังยืนอยู่หน้าจุดเปลี่ยนที่ไม่ใช่แค่เรื่อง “เทคโนโลยีจะเปลี่ยนโลกอย่างไร” แต่คือ **“เราจะเลือกคุณค่าใดเป็นตัวกำหนดทิศทางของเทคโนโลยีและโลกของเรา”**

บทเกริ่นนำจึงเป็นการตั้งต้นคำถามที่ว่า “ถ้า AI คืออำนาจใหม่ในยุคปัจจุบัน คุณธรรมจริยธรรมจะยังมีที่ยืนอยู่ตรงไหนบ้าง”

การเคลื่อนย้ายขั้วอำนาจเศรษฐกิจสู่เอเชีย

แม้สถานการณ์เศรษฐกิจโลกยุคใหม่จะชี้ชัดว่าแหล่งขับเคลื่อนกำลังเปลี่ยนไปสู่เอเชียอย่างชัดเจน แต่ปัจจุบันเอเชียเป็นภูมิภาคที่สร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจมากที่สุด (ในปี 2024 เติบโตคิดเป็นเกือบ 60% ของโลก) ซึ่งหมายความว่าประเทศในเอเชีย เช่น จีน อินเดีย และญี่ปุ่นได้กลายเป็นหนึ่งในระบบเศรษฐกิจที่ใหญ่ที่สุดของโลก

ศูนย์วิจัยหลายแห่งคาดการณ์ว่าในกลางศตวรรษนี้ (ปี 2050) จีนจะมีขนาดเศรษฐกิจแซงหน้าสหรัฐอเมริกาและทั่วเอเชียจะครองภาพเศรษฐกิจมากขึ้น การเปลี่ยนขั้วอำนาจดังกล่าวได้ส่งผลกระทบกับความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและภูมิรัฐศาสตร์โลกอย่างมีนัยสำคัญ เช่น การฟื้นฟูกลุ่มพันธมิตรในเอเชีย และความจำเป็นที่ภาคธุรกิจต่างชาติจะต้องให้ความสำคัญกับตลาดเอเชียที่เติบโตเร็วขึ้น

สหรัฐฯ-จีน กับการแข่งขันเพื่อความเป็นผู้นำ AI

การแข่งขันด้านปัญญาประดิษฐ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและจีน ถือเป็นสมรภูมิสำคัญของศตวรรษนี้ นักวิเคราะห์จากสถาบันวิจัยชั้นนำระบุว่า โลกได้เข้าสู่การแข่งขันด้านเทคโนโลยีครั้งใหญ่ที่สุดนับตั้งแต่ยุคสงครามเย็น จีนมีความได้เปรียบในการวางนโยบายและสตาร์ตอัปผนวกกับยุทธศาสตร์รัฐ ผสานพลังของภาครัฐกับเอกชนอย่างเข้มข้น ขณะที่สหรัฐฯ ยึดมั่นในนวัตกรรมจากภาคเอกชน เสรีภาพการวิจัย และพันธมิตรระดับโลก

ซีอีโอบริษัทเทคโนโลยีชื่อดังได้ออกมาเตือนว่า “จีนกำลังจะชนะการแข่งขันด้าน AI” ขณะเดียวกันผลสำรวจในสหรัฐฯ พบว่าประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าสถานการณ์ด้าน AI ของสหรัฐฯ มีความสำคัญต่อความมั่นคง และกังวลว่าหากจีนจะเป็นผู้นำแทน การแข่งขันดังกล่าวจึงไม่ใช่แค่เรื่องเทคโนโลยี แต่ยังสะท้อนความแตกต่างของค่านิยมและโครงสร้างอำนาจระหว่างโลกตะวันตกกับจีน

AI เครื่องมือใหม่ในการกำหนดดุลอำนาจโลก

ปัญญาประดิษฐ์ได้กลายเป็นเครื่องมือทางอำนาจรูปแบบใหม่ที่เปลี่ยนสมดุลระหว่างประเทศ นักวิจารณ์กล่าวว่า AI is no longer a tool; it is a new form of national power เพราะแต่ละชาติแข่งขันกันควบคุมโครงสร้างพื้นฐานด้าน AI เช่น พลังงาน เซมิคอนดักเตอร์ และข้อมูลดิจิทัล ที่เปรียบเสมือนทรัพยากรยุคใหม่

ในด้านความมั่นคง ฝ่ายใดผสาน AI เข้ากับยุทธศาสตร์ได้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพกว่าก็จะได้เปรียบอย่างมาก เช่น การใช้โดรนอัตโนมัติหรืออาวุธที่ขับเคลื่อนด้วย AI บนสนามรบ ช่วยให้ฝ่ายนั้นมีความรวดเร็วและแม่นยำเหนือกว่า ยิ่งไปกว่านั้น AI ยังเปลี่ยนรูปแบบ

เศรษฐกิจและการเมืองโลก เช่น การจัดสรร supply chain ระหว่างประเทศ การกำหนดมาตรฐานเทคโนโลยีและกลไกการค้าระหว่างชาติ บรรดาชาติมหาอำนาจและนานาชาติยุคใหม่จึงมองว่าเจ้าของเทคโนโลยี AI ย่อมมีอิทธิพลและมีความได้เปรียบทางการเมืองมากยิ่งขึ้น

กรอบจริยธรรมและความรับผิดชอบด้าน AI (Responsible AI)

ปัจจุบันองค์กรระหว่างประเทศหลายแห่ง ได้จัดทำกรอบหลักจริยธรรมและกฎหมายด้าน AI เพื่อให้การพัฒนาเทคโนโลยีดำเนินไปอย่างรับผิดชอบ และไม่ส่งผลกระทบต่อประเทศ ตัวอย่างเช่น

• **UNESCO Recommendation on the Ethics of AI (2021)** มุ่งเน้นการเคารพสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ร่วมกับหลักความโปร่งใส ความเป็นธรรม และการกำกับดูแลโดยมนุษย์

• **OECD AI Principles (2019, ปรับปรุง 2024)** เป็นกรอบมาตรฐานแรกของภาครัฐระดับโลกที่กำหนดให้ AI ต้องช่วยขับเคลื่อนนวัตกรรมพร้อมกับความน่าเชื่อถือและคุณค่าประชาธิปไตย หลักการฉบับใหม่เน้นเรื่องความปลอดภัย ประสิทธิผล สิทธิเชิงทรัพย์สินทางปัญญา และความโปร่งใสยิ่งขึ้น

• **EU AI Act (2021)** กฎหมายครอบคลุมระดับโลกฉบับแรกที่จัดระดับความเสี่ยงของระบบ AI โดยจำกัดการใช้งานบางประเภทที่ผิดจริยธรรม เช่น ระบบให้คะแนนประชากร (social scoring) ในบางโอกาส แนวทางนี้เน้นการสร้างมาตรฐานด้านความน่าเชื่อถือและความรับผิดชอบให้กับอุตสาหกรรม AI ข้ามพรมแดน

มิติคุณธรรม AI กับการพัฒนาสังคม

เมื่อ AI ได้แทรกซึมเข้าทุกมิติของชีวิต คำถามด้านคุณธรรมและจริยธรรมก็ยิ่งชัดเจนมากขึ้น การพัฒนาอย่างรวดเร็วของ AI ทำให้กรณีปัญหาด้านจริยธรรมต่าง ๆ เกิดบ่อยขึ้น ในปี 2024 ได้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศในการกำกับดูแล AI อย่างจริงจัง เช่น OECD, EU และ UN (องค์การสหประชาชาติ) โดยเน้นที่หลักความโปร่งใส ความน่าเชื่อถือ และแนวทางปฏิบัติที่รับผิดชอบ

ผู้เชี่ยวชาญด้านจริยธรรมดิจิทัล เห็นพ้องกันว่าเราควรมุ่งใช้ประโยชน์ จาก AI ให้สูงสุดในเชิงสร้างสรรค์ต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม พร้อมกับลดผลกระทบด้านลบ ให้น้อยที่สุด

ขณะเดียวกัน มีโครงการที่นำ AI มาใช้ในการแก้ไขปัญหาสังคม เช่น ระบบตรวจสอบข่าวสารเท็จ การออกแบบแพลตฟอร์มให้ความช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส การคัดกรองโรคในพื้นที่ห่างไกล หรือการใช้ AI ประเมินนโยบายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตาม ทุกภาคส่วนยังคงต้องตระหนักถึงการนำหลักจริยธรรมมาประยุกต์ใช้กับ AI อย่างจริงจัง เพื่อป้องกันผลกระทบที่ไม่พึงประสงค์ต่อสังคมในระยะยาว

AI + คุณธรรม = อำนาจที่ยั่งยืน

เมื่อ AI ผสานเข้ากับคุณธรรม จะนำไปสู่ “อำนาจ” รูปแบบใหม่ที่ยั่งยืนและเป็นประโยชน์ต่อสังคม ผู้เชี่ยวชาญด้านจริยธรรมดิจิทัลเห็นพ้องกันว่าเราควรมุ่งใช้ประโยชน์จาก AI ให้สูงสุดในเชิงสร้างสรรค์ต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม พร้อมกับลดผลกระทบด้านลบให้น้อยที่สุด การออกแบบ AI ต้องให้ความสำคัญกับความยั่งยืนและจริยธรรม เช่น การพัฒนาโซลูชันที่ช่วยสร้างสังคมเท่าเทียม หรือส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดี ควบคู่กับการควบคุมผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม แนวทางนี้คือกุญแจสำคัญสู่การสร้างอำนาจและอิทธิพลที่ยั่งยืนยาวนานในโลกยุคใหม่

เมื่ออำนาจใหม่ต้องมีคุณค่าใหม่

เมื่อ AI กลายเป็นฟันเฟืองหลักในระบบเศรษฐกิจโลก และการพัฒนาถูกเร่งให้เร็วกว่าเหตุผล สิ่งที่เราต้องพิจารณาไม่ใช่เพียงว่า **“เทคโนโลยีทำอะไรได้”** แต่คือ **“เรายอมให้มันทำอะไรได้บ้าง”**

ในบทถัดไป จะพาผู้อ่านทุกท่านเจาะลึกเข้าไปในคำถามที่สำคัญที่สุดของยุคสมัย

- เราจะกำกับอนาคตของ AI อย่างมีจริยธรรมได้อย่างไร ?
- ประเทศไทยจะใช้พลังของเทคโนโลยีเพื่อลดความเหลื่อมล้ำและยกระดับชีวิตผู้คนได้อย่างแท้จริงหรือไม่ ?
- คุณธรรมทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และสังคม จะเติบโตควบคู่ไปกับนวัตกรรมได้อย่างไร ?

เพราะอำนาจใหม่ในโลกวันนี้ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเทคโนโลยีล้ำแค่ไหน แต่ขึ้นอยู่กับว่าใครจะใช้เทคโนโลยีอย่างมีคุณค่าได้ก่อนกัน

แหล่งข้อมูล

- Geo-economics of trade and development - tribune.com.pk/story/2557298/geo-economics-of-trade-and-development
- Asia Can Boost Economic Resilience Amid Surging Trade Tensions - imf.org/en/blogs/articles/2025/04/24/asia-can-boost-economic-resilience-amid-surging-trade-tensions
- It's time to reckon with the geopolitics of artificial intelligence - Atlantic Council - atlanticcouncil.org/content-series/inflection-points/its-time-to-reckon-with-the-geopolitics-of-artificial-intelligence/
- 'เจนเซน หวง' ซีอีโอ Nvidia เตือน 'จีน' กำลังจะเอาชนะสหรัฐฯ ในด้านเอไอ mgronline.com/around/detail/9680000106038
- Majority of Americans See U.S. Leadership in AI as Crucial, Survey Finds | RAND - rand.org/pubs/research_reports/RRA4363-1.html
- Radar Spotlight: Anticipating the Geopolitics of AI: From Competition to Cooperation - GESDA Global gesda.global/radar-spotlight-geopolitical-race-advanced-ai/
- JPMorgan Warns of a Geopolitical Power Shift - eweek.com/news/jpmorgan-warns-ai-geopolitical-power-shift
- The Geopolitics of AI: Decoding the New Global Operating System - jpmorganchase.com/content/dam/jpmorganchase/documents/center-for-geopolitics/decoding-the-new-global-operating-system.pdf
- Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence | UNESCO - unesco.org/en/articles/recommendation-ethics-artificial-intelligence
- OECD updates AI Principles to stay abreast of rapid technological developments | OECD oecd.org/en/about/news/press-releases/2024/05/oecd-updates-ai-principles-to-stay-abreast-of-rapid-technological-developments.html

CHAPTER 01

The Next Humanity

AI เพื่ออนาคตที่ดีกว่า

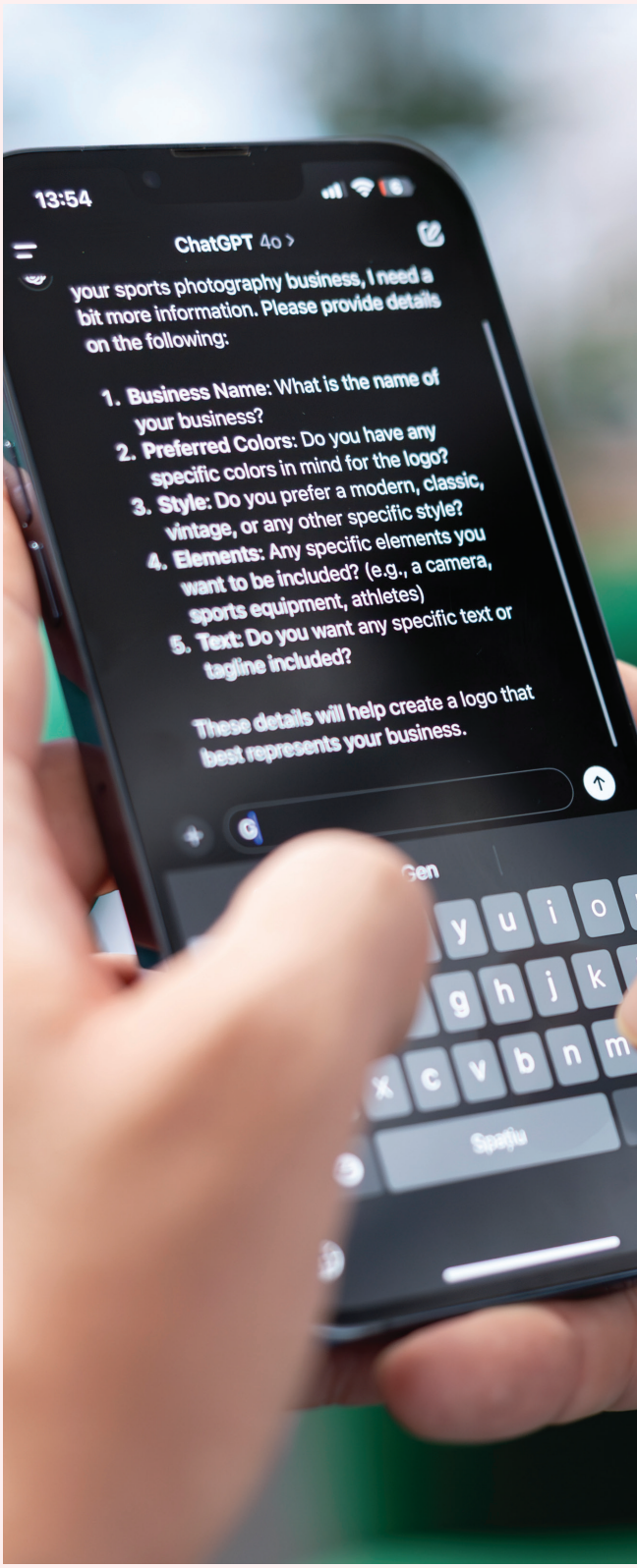
15

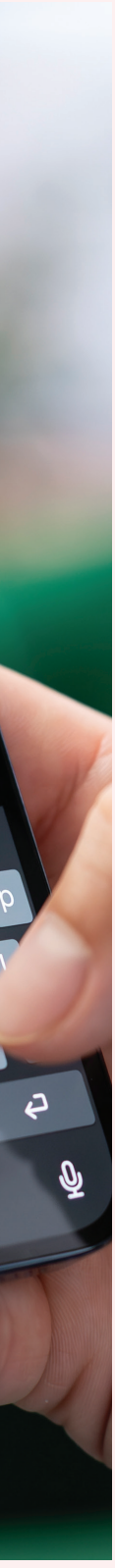
เช้าวันธรรมดาวันหนึ่ง คุณเปิดโทรศัพท์มาสั่งกาแฟจากร้านประจำ แอปพลิเคชันแนะนำเมนูใหม่ที่ตรงกับรสนิยมของคุณ พร้อมข้อความว่า “วันนี้คุณนอนน้อยกว่าปกติไหม ?” หรือ “ขอเพิ่มช็อตเอสเปรสโซอีกนิดไหม ?” ประโยคสั้น ๆ ที่อาจฟังดูธรรมดา แต่เบื้องหลังคืออัลกอริทึม AI ที่จับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตประจำวันของคุณจาก smartwatch เพื่อเรียนรู้รูปแบบการสั่งซื้อของคุณจากเดือนก่อน และเสนอสิ่งที่คุณต้องการ โดยไม่ต้องพูดออกมาเลยแม้แต่คำเดียว

นั่นคือจุดเล็ก ๆ ที่ AI ได้แทรกซึมเข้ามาอยู่ในชีวิตประจำวัน จากกาแฟยามเช้าไปจนถึงการวิเคราะห์ข้อมูลทางการตลาด การแพทย์ หรือแม้แต่การกำหนดนโยบายสาธารณะระดับประเทศ โลกกำลังเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคที่ AI เป็นโครงสร้างพื้นฐานของชีวิต มากกว่าจะเป็นเพียงเครื่องมือทางเทคโนโลยีเท่านั้น

รายงานดัชนี AI ปี 2025 ของ Stanford University เปิดเผยว่า ต้นทุนการประมวลผลของโมเดลภาษาขนาดใหญ่ เช่น GPT-3.5 ลดลงถึง 280 เท่า ในเวลาเพียง 2 ปี

ขณะที่ประสิทธิภาพของชิปประมวลผลเพิ่มขึ้นเฉลี่ยปีละ 40% ความก้าวหน้าเชิงโครงสร้างนี้เปลี่ยน AI จากของแพงที่อยู่ในห้องวิจัยของบริษัทยักษ์ใหญ่ให้กลายเป็นทรัพยากรสาธารณะที่ทุกคนเข้าถึงได้

เมื่อธุรกิจระดับโลกปรับตัวรับ AI เต็มรูปแบบ

กรณีของ Boston Consulting Group (BCG) เป็นหนึ่งในตัวอย่างที่น่าจับตาที่สุด เพราะพวกเขาไม่เพียงแค่ทดลองใช้ AI แต่ได้เปลี่ยนวิธีการทำงานของทั้งองค์กรในระดับโครงสร้าง ตั้งแต่เดือนตุลาคม ปี 2023 BCG ได้มอบสิทธิ์การใช้งาน ChatGPT Enterprise ให้กับพนักงานกว่า 33,000 คนทั่วโลก และสนับสนุนให้แต่ละทีมสร้างเครื่องมือ Generative AI ของตนเอง

ภายในหนึ่งปี ที่ปรึกษาของ BCG ได้สร้าง GPT agent เฉพาะงานขึ้นมากว่า 18,000 ตัว ซึ่งคือ AI ผู้ช่วยส่วนตัวที่ถูกฝึกให้ทำงานเฉพาะด้าน ตั้งแต่การสรุปงานวิจัยที่ซับซ้อน การเขียนรายงานทางธุรกิจ ไปจนถึงการตอบคำถามด้านทรัพยากรบุคคล โดยหนึ่งในเครื่องมือที่ได้รับความนิยมสูงสุดคือ Deckster ผู้ช่วยสร้างสไลด์อัจฉริยะที่เรียนรู้จากเทมเพลตมาตรฐานกว่า 800 รูปแบบของบริษัท พนักงานเพียงแค่กรอกข้อมูลหลัก Deckster ก็สร้างงานและนำเสนองานที่สมบูรณ์ภายในเวลาเพียงไม่กี่นาที พนักงานระดับต้นกว่า 40% ได้ใช้เครื่องมือนี้ทุกสัปดาห์ ซึ่งช่วยประหยัดเวลาได้ 2-3 ชั่วโมงต่อหนึ่งงาน

นอกจากนี้ BCG ยังได้พัฒนา GENE (ผู้ช่วยอัจฉริยะภายในองค์กรที่ทำงานบน GPT-4) ซึ่งทำหน้าที่เสมือนเพื่อนร่วมงานดิจิทัล ช่วยค้นข้อมูลจากคลังความรู้ขององค์กร ระดมความคิด หรือแม้แต่สาธิตโซลูชันให้ลูกค้าแบบ real-time ผลลัพธ์คือประสิทธิภาพการทำงานเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ทำให้พนักงานได้มีเวลาไปคิดเชิงกลยุทธ์มากกว่าเดิมถึง 70% ซึ่งเป็นการเปลี่ยนผ่านจาก AI ที่เป็นเครื่องมือ มาเป็นเพื่อนร่วมงานอย่างแท้จริง

ในอีกฟากหนึ่งของโลก พลวัตทางเทคโนโลยีได้ก้าวข้ามขีดจำกัดเดิม เมื่อ Amazon AGI Labs เผยโฉม “Amazon

Nova Act” ในเดือนมีนาคม 2025 สิ่งนี้ไม่ได้เป็นเพียงความก้าวหน้าทางซอฟต์แวร์ แต่คือภาพสะท้อนอนาคตที่ AI เริ่มขยับขยายบทบาทสู่การเป็น “ผู้ลงมือทำ” แทนมนุษย์อย่างเป็นรูปธรรม

ในเชิงปฏิบัติ Nova Act คือนิยามใหม่ของ AI agent ที่มีความสามารถในการควบคุมเว็บเบราว์เซอร์อย่างอิสระ ตั้งแต่การเข้าถึงเว็บไซต์ การกรอกข้อมูล ไปจนถึงการตัดสินใจภายใต้คำสั่งประโยคเดียว ลองจินตนาการถึงความสะดวกสบาย เมื่อคุณเพียงเอ่ยว่า “ช่วยจองช่างซ่อมตู้เย็นให้หน่อย” ระบบจะดำเนินการสืบค้น เปรียบเทียบราคา คัดสรรช่วงเวลาที่เหมาะสม และปิดจบขั้นตอนการจองให้เสร็จสิ้นภายในชั่วอึดใจ โดยที่มนุษย์ไม่ต้องขยับปลายนิ้วสัมผัสเมาส์แม้เพียงนิดเดียว

Amazon เปิดเผยว่าเบื้องหลังความอัจฉริยะของ Nova Act คือการฝึกฝนในสถานการณ์จำลองกว่าหนึ่งล้านรูปแบบ ส่งผลให้มีอัตราความสำเร็จในการปฏิบัติงานสูงกว่า 90% แม้ต้องเผชิญกับเงื่อนไขที่ซับซ้อนและคาดเดาได้ยาก ไม่ว่าจะเป็นการรับมือกับหน้าต่าง pop-up ที่แทรกขึ้นมาขณะกรอกข้อมูล หรือการวิเคราะห์เพื่อระบุวันเวลาในปฏิทิน ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งบอกว่าเรากำลังก้าวข้ามยุคสมัยของ AI ในฐานะผู้ช่วยส่วนตัว เข้าสู่ตัวแทนที่ตัดสินใจอย่างเป็นอิสระ (autonomous agent) อย่างเต็มตัว โดยระบบที่ไม่เพียงแต่รับคำสั่ง แต่สามารถประเมินและลงมือดำเนินการจนบรรลุเป้าหมายได้ด้วยตนเอง

AI ลดความเหลื่อมล้ำและยกระดับคุณภาพชีวิต

แม้ภาพของ AI ในธุรกิจจะดูตื่นเต้นและเต็มไปด้วยตัวเลขผลลัพธ์ แต่ในอีกฟากหนึ่งของโลก มันกำลังค่อย ๆ แทรกซึมสู่ชีวิตประจำวันในมิติที่อ่อนโยนกว่านั้น นั่นคือ **“การให้โอกาส การเข้าถึง และการเยียวยา”**

• มิติด้านการศึกษา เมื่อ AI กลายเป็นครูเงียบในห้องเรียน

ในห้องเรียนเล็ก ๆ นักเรียนกลุ่มหนึ่งกำลังพูดคุยกับแท็บเล็ตหน้าจอเล็กที่มีเสียงถาม-ตอบอัตโนมัติ เด็กบางคนอ่านช้า บางคนเขียนไม่คล่อง AI จะช่วยบอกจุดที่ต้องฝึกเพิ่มโดยไม่ทำให้เด็กรู้สึกอายเพื่อน

จากกรณีนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ AI for Education Thailand ซึ่งได้รับการสนับสนุนจาก UNESCO เพื่อทดสอบระบบ AI แปลภาษา สอนอ่าน และตรวจการบ้านอัตโนมัติ ในโรงเรียนชนบทกว่า 120 แห่งทั่วประเทศ

งานวิจัยของ UNESCO ระบุว่านักเรียนไทยกว่า 1 ใน 4 คนยังขาดการ

เข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลพื้นฐาน และครูจำนวนมากยังไม่มีทักษะการใช้ AI อย่างมีประสิทธิภาพ การผลักดันให้เกิดการใช้งาน AI ในโรงเรียนจึงไม่ใช่แค่เรื่องเทคโนโลยี แต่เป็นเรื่อง **“สิทธิในการเรียนรู้”** เช่นเดียวกับสิทธิในการอ่านออกเขียนได้

เมื่อนำระบบ adaptive learning เข้ามาใช้ นักเรียนแต่ละคนสามารถเรียนตามจังหวะของตัวเอง เด็กที่อ่อนกว่าไม่ถูกทิ้ง เด็กที่เรียนเร็วได้ฝึกเนื้อหาที่ท้าทายขึ้น

AI ในโรงเรียนไทยไม่ควรถูกจำกัดแค่เมืองใหญ่ แต่ต้องวางโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลให้ทั่วถึง พร้อมทั้งฝึกครูให้ใช้ AI เป็น “เพื่อนร่วมงาน” ไม่ใช่ “เครื่องตรวจการบ้าน”

แม้ภาพของ AI ในธุรกิจจะดูตื่นเต้นและเต็มไปด้วยตัวเลขผลลัพธ์ แต่ในอีกฟากหนึ่งของโลกมันกำลังค่อย ๆ แทรกซึมสู่ชีวิตประจำวันในมิติที่อ่อนโยนกว่านั้น นั่นคือ “การให้โอกาส การเข้าถึง และการเยียวยา”

• มิติด้านสาธารณสุขและสุขภาพจิต เทคโนโลยีที่รักษาใจคน

หากในเมืองหลวง AI สามารถช่วยวินิจฉัยมะเร็งจากภาพเอกซเรย์ได้ภายในไม่กี่วินาที ในต่างจังหวัด AI กำลังทำหน้าที่อีกแบบคือ “ฟังเสียงคนที่ไม่มีใครฟัง”

ooca แพลตฟอร์มที่พัฒนาโดยสตาร์ตอัปไทย ในด้านจิตวิทยาทางไกล (telepsychology) ที่ใช้ AI ช่วยจับอารมณ์จากน้ำเสียงและการพิมพ์ข้อความ เพื่อตรวจสัญญาณภาวะซึมเศร้าของผู้ใช้ ตั้งแต่เปิดให้บริการในปี 2017 มีผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพจิตกว่า 100 คน และผู้ใช้งานสะสมกว่า 60,000 คน โดย AI ของ ooca สามารถประเมินความเสี่ยงเบื้องต้นได้อย่างแม่นยำ 85% ก่อนส่งต่อให้จิตแพทย์ประเมินซ้ำ

ในวงการแพทย์ยุคใหม่ การนำ AI มาช่วยวิเคราะห์ภาพเอกซเรย์ด้วยความแม่นยำกว่า 90% ไม่เพียงแต่ช่วยลดระยะเวลาการรอคอยผลจาก 45 นาที เหลือเพียง 5 นาทีเท่านั้น แต่ยังเป็นการทลายกำแพงความเหลื่อมล้ำ ทำให้ผู้ป่วยในพื้นที่ห่างไกล เข้าถึงมาตรฐานการรักษาที่มีคุณภาพได้อย่างเท่าเทียม

• มิติเศรษฐกิจชุมชนและเกษตร เมื่อ AI กลายเป็นเพื่อนชาวนา

ในพื้นที่ต่างจังหวัด กลุ่มเกษตรกรรุ่นใหม่กำลังใช้แอปพลิเคชันที่พัฒนาโดยสตาร์ตอัปไทย เป็นระบบที่ใช้กล้องโดรนถ่ายภาพแปลงนา และใช้ AI วิเคราะห์ความชื้นในดิน สภาพใบข้าว และคาดการณ์โรคพืชล่วงหน้า ข้อมูลจะถูกแสดงในรูปแบบสีบนแผนที่ สีเขียวหมายถึงแปลงสมบูรณ์ สีแดงคือพื้นที่เสี่ยง ทำให้ชาวนาสามารถตัดสินใจให้น้ำหรือพ่นยาเฉพาะจุดได้ ลดต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 18% และเพิ่มผลผลิตได้ราว 12% ภายใน 1 ฤดูกาล

ปัจจุบันตลาด AI ด้านการเกษตรของไทย มีมูลค่าประมาณ 80 ล้านดอลลาร์ในปี 2023 และคาดว่าจะโตถึง 113 ล้านดอลลาร์ ภายในปี 2029 ส่วนหนึ่งเพราะรัฐบาลสนับสนุนโครงการ precision farming ที่ใช้ AI ร่วมกับ IoT (Internet of Things) และดาวเทียม วิเคราะห์ข้อมูลอากาศและพยากรณ์ภัยพิบัติ ช่วยให้เกษตรกรเตรียมรับมือได้เร็วขึ้น เช่น ระบบ AI แจ้งเตือนอุทกภัยของสำนักงานพัฒนาเทคโนโลยีอวกาศและภูมิสารสนเทศ (GISTDA) ที่คาดการณ์ฝนล่วงหน้า 7 วันได้แม่นยำกว่า 85%

ทั้งหมดนี้ สะท้อนภาพใหม่ของระบบ AI ที่ไม่ได้อยู่บนโต๊ะประชุมของบริษัทยักษ์ใหญ่เท่านั้น แต่แทรกอยู่ในแปลงนา โรงเรียน และบ้านพักของผู้สูงวัยอย่างค่อยเป็นค่อยไป และทั้งหมดล้วนมีจุดร่วมเดียวกันคือการคืนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ให้กับคนที่เคยถูกทิ้งไว้ข้างหลัง

ความท้าทาย จริยธรรม และอนาคตที่เราต้องเดินอย่างระมัดระวัง

ยิ่ง AI ก้าวหน้าเพียงใด เส้นแบ่งระหว่าง **“เทคโนโลยีที่ช่วยมนุษย์”** กับ **“เทคโนโลยีที่แทนมนุษย์”** ก็ยิ่งบางลงเท่านั้น รายงานดัชนี AI 2025 ของ Stanford University ระบุว่า เหตุการณ์ที่ AI ทำงานผิดพลาดจนเกิดผลกระทบมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง โดยเฉพาะในด้านข่าวปลอม การสร้าง deepfake และการตัดสินใจเชิงอัตโนมัติที่ไม่โปร่งใส ในเวลาเดียวกัน มีเพียง 30% ของบริษัทเทคโนโลยีชั้นนำทั่วโลก ที่ประกาศนโยบาย Responsible AI อย่างเป็นทางการ

Responsible AI จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ

องค์กรระดับโลกอย่าง OECD และ EU ได้ออกกรอบจริยธรรมเพื่อกำกับการใช้ AI โดยเน้น 3 เสาหลักคือ ความโปร่งใส (transparency) ความเป็นธรรม (fairness) และ ความรับผิดชอบ (accountability)

ขณะที่ประเทศไทยเองก็เริ่มเดินตามแนวทางนี้ ซึ่งกำหนดให้ทุกหน่วยงานต้องประเมินผลกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคล ความเท่าเทียม และความเป็นส่วนตัว ก่อนนำ AI มาใช้งาน ในภาคเอกชน บริษัทประกันรายใหญ่และธนาคารหลายแห่งเริ่มตั้ง AI Ethics Committee (คณะกรรมการจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์)

การออกแบบ AI ที่เข้าใจ "คุณค่าของความเป็นมนุษย์"

ในโลกที่ AI เริ่มเขียนบทความ วาดภาพ แต่งเพลง หรือสอนหนังสือได้เอง คำถามสำคัญคือ "มนุษย์จะเหลือที่ว่างตรงไหน" คำตอบอาจอยู่ในสิ่งที่มนุษย์เท่านั้นที่มี ความเมตตา ความเข้าอกเข้าใจ และความหมายของชีวิต นักปรัชญาเทคโนโลยี อย่าง แชนนอน แวลลอร์ (Shannon Vallor) เคยเขียนไว้ว่า "เราต้องสร้าง AI ที่ไม่เพียงฉลาด แต่มีคุณธรรม (virtuous AI)" หมายถึง AI ที่เคารพศักดิ์ศรีของมนุษย์ และส่งเสริมคุณค่าทางสังคม

5 คุณสมบัติของมนุษย์ ที่ AI ไม่มีทางเอาชนะได้

ท่ามกลางการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดของ AI ที่สามารถทำงานซับซ้อนได้เทียบเท่าหรือดีกว่ามนุษย์ในหลาย ๆ ด้าน รศ. นพ.สุริยเดว ทรีปาตี ผู้อำนวยการศูนย์คุณธรรม ได้ชี้ให้เห็นถึงคุณสมบัติสำคัญ 5 ข้อที่ยังคงเป็นของมนุษย์โดยเฉพาะ ซึ่ง AI ไม่มีทางเอาชนะได้ ได้แก่

1. ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) แม้ AI จะสร้างสรรค์ผลงานได้ แต่ยังขาดจินตนาการและการคิดนอกกรอบ ขณะที่มนุษย์สามารถเชื่อมโยงแนวคิดที่ไม่เกี่ยวข้องกัน เพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่ไม่เคยคาดคิดมาก่อน เพราะจินตนาการสำคัญยิ่งกว่าองค์ความรู้ ความรู้เป็นสิ่งที่ทุกคนเข้าถึงได้ แต่จินตนาการคือสิ่งที่ทำให้เราแตกต่างและเป็นผู้บุกเบิก

2. แรงบันดาลใจ (Inspiration) แรงบันดาลใจคือพลังที่ขับเคลื่อนให้มนุษย์ลงมือทำในสิ่งที่ไม่เคยทำมาก่อน ซึ่งไม่ได้เกิดขึ้นจากข้อมูลหรือการคำนวณ แต่มาจากอารมณ์ความรู้สึก ประสบการณ์ และความมุ่งมั่น แรงบันดาลใจเป็นจุดเริ่มต้นของนวัตกรรมที่ยิ่งใหญ่ แม้แต่ในระบบการศึกษาปัจจุบัน ก็ยังต้องระวังไม่ให้ไปทำลายแรงบันดาลใจของเด็ก ๆ

3. ความอยากรู้อยากเห็น (Curiosity) ความอยากรู้อยากเห็นคือ ลักษณะเฉพาะของมนุษย์ที่ขับเคลื่อนให้เราเรียนรู้ สำรวจ และค้นพบสิ่งใหม่ ๆ อยู่เสมอ เราตั้งคำถามว่า "ทำไม" และ "อย่างไร" เพื่อเติมเต็มความเข้าใจในโลกกว้าง นี่คือรากฐานของการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีทั้งหมด

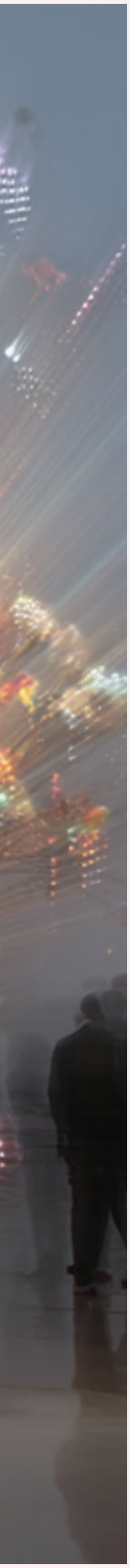
4. คุณธรรม (Morality) คุณธรรมเป็นสิ่งที่ซับซ้อนและละเอียดอ่อนที่ AI ไม่สามารถเลียนแบบได้อย่างสมบูรณ์แบบ แม้ AI จะถูกออกแบบให้มีความโปร่งใส

และยุติธรรมในการตัดสินใจ แต่สิ่งที่ขาดไปคือมิติทางอารมณ์และจริยธรรมที่ฝังลึกอยู่ในจิตสำนึกของมนุษย์ เช่น ความเห็นอกเห็นใจ ความมีเมตตา และการตัดสินใจบนพื้นฐานของความดีงาม ไม่ใช่แค่การคำนวณผลลัพธ์ที่ดีที่สุด

5. ความรักที่ห่วงใย (Loving Care) หรือสายใยรักที่ให้หมดใจโดยไม่มีเงื่อนไข ความเอื้ออาทรและมิตรไมตรี คือคุณสมบัติที่ทำให้มนุษย์เป็นมนุษย์อย่างสมบูรณ์แบบ คุณสมบัติเหล่านี้คือเสน่ห์ของประเทศไทยในฐานะ “ดินแดนแห่งรอยยิ้ม” (Land of Smiles) และ “ชาติแห่งการให้” (Giving Nation) ซึ่งเป็นสิ่งที่ AI ไม่สามารถเลียนแบบหรือสร้างขึ้นมาได้เลย

คุณสมบัติเหล่านี้จึงเป็นสิ่งที่กำหนดให้มนุษย์เป็นผู้กำกับอนาคต โดยมีคุณธรรมเป็นเข็มทิศนำทาง และเป็นสิ่งที่ต้องพัฒนาเพื่อป้องกันไม่ให้มนุษย์กลายเป็นเพียงหุ่นยนต์ที่เดินได้และพ่ายแพ้ต่อ AI

ทางเดินข้างหน้า จาก AI ที่เพิ่มประสิทธิภาพ สู่ AI ที่เพิ่มคุณภาพชีวิต

ในอนาคตอันใกล้ที่ AI แทรกซึมเข้าสู่ทุกอณูของสังคม ตั้งแต่ผืนนาเกษตรกรไปจนถึงพู่กันของศิลปิน โจทย์สำคัญจึงไม่ใช่เพียงการเรียนรู้วิธีการใช้เทคโนโลยี แต่คือ “การออกแบบโครงสร้างสังคมที่เอื้อให้มนุษย์และ AI เติบโตไปพร้อมกันอย่างเกื้อกูล” โดยเราจำเป็นต้องทำ 4 สิ่งดังต่อไปนี้

1. ทำให้ AI เป็นทรัพยากรสาธารณะ สร้างโครงสร้างพื้นฐาน ให้คนทุกกลุ่มเข้าถึงเทคโนโลยีอย่างเท่าเทียม ทั้งโรงเรียน ชุมชน และองค์กรขนาดเล็ก

2. สร้างการเรียนรู้คู่ความเข้าใจ ผลักดันหลักสูตร AI literacy ในทุกระดับการศึกษา เพื่อให้คนรู้เท่าทันการใช้ และการตั้งคำถามกับผลลัพธ์ของ AI

3.วัดความสำเร็จใหม่ ไม่ใช่เพียงตัวเลขผลผลิต แต่เป็น “คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น” ของผู้คน เช่น ความเหลื่อมล้ำที่ลดลง หรือสุขภาพจิตที่ดีขึ้น

4. ร่วมสร้างวัฒนธรรม AI ที่มีหัวใจ ปลูกฝังแนวคิดจริยธรรมในทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน เพื่อให้เทคโนโลยีรับใช้มนุษย์อย่างแท้จริง

เมื่อเทคโนโลยีก้าวหน้าอย่างก้าวกระโดด สิ่งที่จะทำให้มนุษย์ยังคงเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาคือการไม่ลืมคุณค่าพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ความเข้าใจ ความเห็นอกเห็นใจ และความร่วมมือ

เพราะสุดท้ายแล้ว อนาคตที่ดีของ AI คืออนาคตที่ “มนุษย์และเครื่องจักรเรียนรู้ที่จะเติบโตไปด้วยกัน”

แหล่งข้อมูล

- Stanford University. AI Index Report 2025. aiindex.stanford.edu/report
- BCG. Leadership Insights That Endure (June 2025). media-publications.bcg.com/Leadership-Insights-That-Endure-June2025.pdf
- Business Insider. Consulting firms deploy ChatGPT Enterprise to 33,000 employees. (Apr 2025). businessinsider.com/consulting-ai-mckinsey-bcg-deloitte-pwc-kpmg-chatbots-ai-tools-2025-4

CHAPTER 02

The Next Humanity

รู้เท่าทัน AI และการสร้างภูมิคุ้มกันทุกเจเนอเรชั่น

โลกที่ AI แทรกซึมทุกหนแห่ง

ชีวิตของเราถูกขับเคลื่อนด้วยพลังของข้อมูลมหาศาล อัลกอริทึมทำหน้าที่ประมวลผลพฤติกรรมซ้ำ ๆ จนกลายเป็นความคุ้นชินที่แม่นยำ โดยรู้ดีว่าเช้านี้คุณต้องการกาแฟร้อนเพื่อกระตุ้นความตื่นตัว หรือกาแฟเย็นเพื่อรับมือกับอากาศที่ร้อนระอุ ระบบไม่ได้มองแค่ตารางงาน แต่ยังคำนวณ “เวลาที่คุ้มค่าที่สุด” ในการก้าวออกจากบ้านเพื่อเลี่ยงวิกฤตจราจร เปลี่ยนการใช้ชีวิตที่เคยคาดเดาไม่ได้ ให้กลายเป็นการออกแบบที่ลงตัว ผ่านการเรียนรู้เชิงลึกของปัญญาประดิษฐ์

จากที่เคยทำหน้าที่เพียงเครื่องมือช่วยงานเล็กน้อยในอดีต วันนี้ AI ได้วิวัฒนาการจนแทรกซึมกลายเป็น “กลไกที่มองไม่เห็น” ซึ่งคอยขับเคลื่อนชีวิตเราอยู่ตลอดเวลา ทั้งในโลกดิจิทัลและโลกความจริง มันแฝงตัวอยู่อย่างเงียบเชียบหลังอัลกอริทึมอยู่เบื้องหลังของการตัดสินใจต่าง ๆ โดยที่เราแทบไม่รู้ตัว

รายงานปี 2025 ของ World Economic Forum ระบุว่า ประชากรโลกจำนวนกว่า 70% มีปฏิสัมพันธ์กับ AI อย่างน้อยวันละ 10 ครั้ง ไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม AI จึงกลายเป็น “ผู้ช่วยที่อยู่ทุกที่” และในหลายกรณี ยังทำหน้าที่เป็น “ผู้ตัดสินที่มองไม่เห็น” ชี้นำสิ่งที่เราอ่าน ดู ฟัง และเชื่อ

AI ได้เปิดประตูสู่โอกาสใหม่ ๆ แต่ขณะเดียวกันก็นำมาสู่ความเสี่ยงที่ซับซ้อนยิ่งกว่าเดิม จากยุคที่ข้อมูลคือพลัง เราเข้าสู่ยุคที่ “ข้อมูลเทียม” กำลังกลายเป็นอาวุธ ความน่าเชื่อถือของเสียง ภาพ และข้อความกำลังถูกบิดเบือนอย่างแนบเนียน จนทำให้ความไว้วางใจ ซึ่งเป็นเสาหลักของสังคมมนุษย์สั่นคลอนอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน

สิ่งที่มนุษย์ต้องการในตอนนี้ จึงไม่ใช่เพียง digital literacy หรือความสามารถในการใช้เทคโนโลยีพื้นฐานเท่านั้น แต่คือ digital wisdom หรือปัญญาดิจิทัล ที่รวม “ความรู้เท่าทัน AI” เข้ากับ “ภูมิคุ้มกันภายใน” และยึดโยงกับคุณค่าของความเป็นมนุษย์

สถานการณ์ปัจจุบัน ด้าน Digital Wisdom

ในปี 2025 Europol รายงานว่า จำนวนคดีหลอกลวงที่ใช้ AI เพิ่มขึ้นกว่า 40% จากปีก่อนหน้า และมีแนวโน้มจะเพิ่มต่อเนื่องทุกปี จากอีเมลภาษาอังกฤษผิด ๆ ถูก ๆ สู่ข้อความที่สมบูรณ์แบบในรูปแบบน้ำเสียงและสำนวนของเพื่อนร่วมงาน

จากวิดีโอปลอมที่เคยดูออกง่าย สู่ภาพ deepfake ที่ละเอียดจนแทบแยกไม่ออกด้วยตาเปล่า จากการหลอกลวงในอีเมลเพียงช่องทางเดียว ขยายสู่แชต โซเชียล และระบบประชุมออนไลน์ที่ AI โต้ตอบได้แบบ real-time

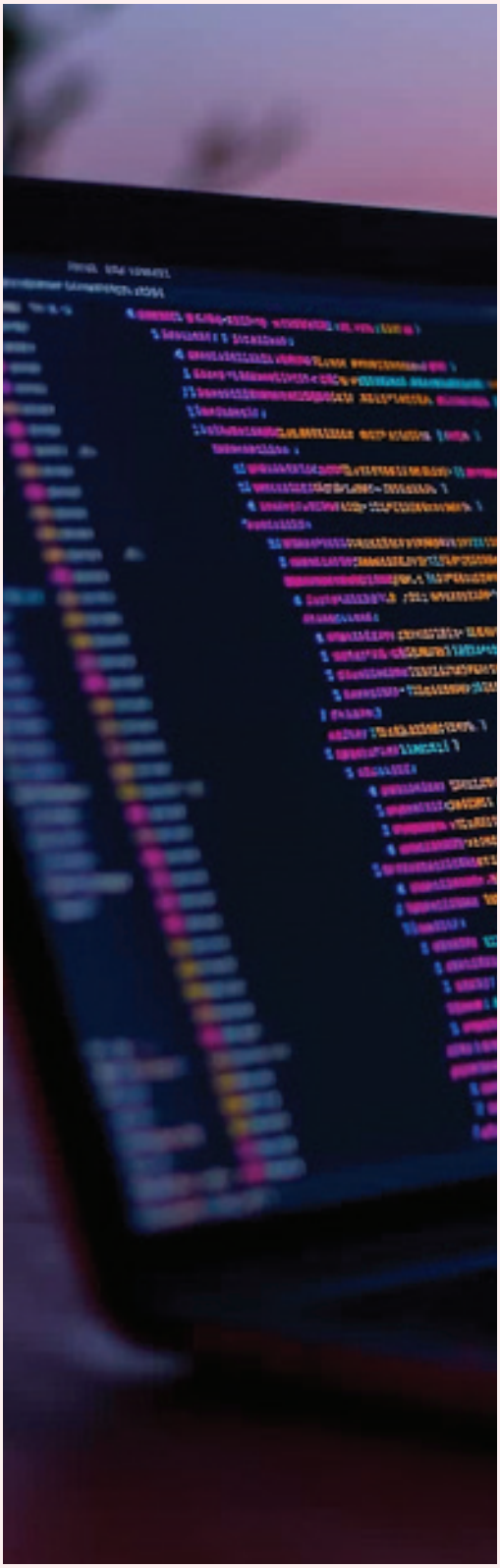
• **AI Phishing** ระบบ AI สามารถสแกนโพสต์สาธารณะในโซเชียลมีเดีย เพื่อสร้างข้อความที่เฉพาะตัวสำหรับแต่ละคน เช่น การอ้างชื่อเพื่อนร่วมงานหรือธุรกรรมล่าสุด ทำให้ผู้รับแทบไม่อาจแยกแยะได้ว่ามีเจตนาหลอกลวง

• **Deepfake Video & Voice Cloning** เทคโนโลยี voice cloning สามารถสร้างเสียงเลียนแบบได้ใน 3 วินาที ขณะที่ deepfake วิดีโอความละเอียดสูง สามารถผลิตได้ภายใน 15 นาที ส่งผลให้สื่อปลอมเผยแพร่ได้เร็วกว่าข่าวจริงเกือบ 6 เท่า ตามข้อมูลของ Google DeepMind

• **Multi-channel Attack** การโจมตีไม่ได้อยู่แค่ในอีเมล แต่ขยายสู่ทุกช่องทาง ตั้งแต่แอปทำงานร่วมกันในองค์กร เช่น Slack และ Teams ไปจนถึง แอป Messenger ส่วนตัว AI สามารถวิเคราะห์รูปแบบการตอบสนองของเหยื่อ แล้วปรับกลยุทธ์การสนทนาให้เหมาะสมแบบอัตโนมัติ

ผลลัพธ์คือ “ความเหนื่อยล้าทางการตรวจสอบ” (verification fatigue) เป็นสภาวะที่มนุษย์เริ่มหมดพลังในการแยกแยะความจริงจากของปลอม เพราะต้องใช้เวลาและสมาธิมากเกินไปในแต่ละครั้ง โดยต้นทุนในการสร้างเนื้อหาปลอมกำลังลดลงอย่างรวดเร็ว ในขณะที่ต้นทุนในการตรวจสอบยังสูงเหมือนเดิม และนี่คือ “สมการที่ไม่เท่ากัน” ระหว่างผู้สร้างกับผู้ป้องกัน ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ข่าวปลอมท่วมโลกเร็วกว่าที่สังคมจะตรวจสอบได้ทัน

รายงานในปี 2024 ของ UNESCO เตือนว่า “การรู้เท่าทัน AI ไม่ใช่ทักษะเสริมอีกต่อไป แต่เป็นพื้นฐานของความมั่นคงทางสังคม” จึงเสนอให้ทุกประเทศวางกรอบ AI literacy ไว้ในหลักสูตรการศึกษา เพื่อฝึกให้เยาวชนมีทั้งทักษะการใช้เทคโนโลยี และภูมิคุ้มกันต่อข้อมูลเท็จ ซึ่งจะเป็นหัวใจของ digital wisdom ในศตวรรษที่ 21

กรณีศึกษา

- **เสียงปลอมของรัฐมนตรีอิตาลี**

ช่วงต้นปี 2025 เกิดเหตุการณ์เขย่าโลกการเมืองยุโรป เมื่อกลุ่มมิจฉาชีพได้ใช้เทคโนโลยี AI โคลนเสียงของ กวีโด โกรเซตโต (Guido Crosetto) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมอิตาลี โทรศัพท์หานักธุรกิจชั้นนำหลายราย เช่น จอร์โจ อาร์มานี (Giorgio Armani) และ พาทริต-ซีโอ แบร์เตลลี (Patrizio Bertelli) โดยอ้างว่าต้องการระดมทุนช่วยเหลือนักข่าวที่ถูกลักพาตัว หนึ่งในผู้หลงเชื่อคือ มัสซีโม โมรัตตี (Massimo Moratti) อดีตประธานสโมสรฟุตบอลอินเตอร์มิลาน ซึ่งโอนเงินกว่า 1 ล้านยูโรไปยังบัญชีต่างประเทศ แม้ตำรวจจะอายัดเงินได้ภายหลัง แต่เหตุการณ์นี้ได้เปิดเผยว่า “เสียงของผู้มีอำนาจ” ซึ่งเคยเป็นสัญลักษณ์แห่งความน่าเชื่อถือ กลับกลายเป็นจุดอ่อนใหม่ของสังคมที่ไม่มีการยืนยันตัวตนด้วยวิธีดิจิทัลที่เข้มงวดพอ

- **AI Education Mandate**

ในทางกลับกัน สหรัฐอเมริกาได้ดำเนินนโยบายเชิงรุกผ่านการประกาศ AI Education Mandate ปี 2025 บังคับใช้หลักสูตร AI ในสถานศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษา โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจทั้งในเชิงปฏิบัติการ ตลอดจนกลไกและข้อจำกัดของเทคโนโลยีอย่างเป็นระบบ

• **คดี “แบรด พิตต์ ปลอม”**

ย้อนกลับไปในปี 2024 เกิดคดีสะเทือนขวัญขึ้นที่ประเทศฝรั่งเศส เมื่อหญิงวัย 53 ปีรายหนึ่งตกเป็นเหยื่อของขบวนการมิจฉาชีพที่ใช้เทคโนโลยี AI สร้างตัวตนปลอมเป็น แบรด พิตต์ (Brad Pitt) นักแสดงชื่อดัง ทั้งในรูปแบบภาพนิ่งและวิดีโอเพื่อสร้างความสัมพันธ์ปลอม ๆ ทางออนไลน์นานหลายเดือน มิจฉาชีพกลุ่มนี้ปั้นเรื่องเท็จว่าเขากำลังป่วยเป็นโรคมะเร็งและต้องการเงินช่วยเหลือ จนเธอหลงเชื่อและโอนเงินไปรวมกว่า 700,000 ปอนด์ (ประมาณ 30 ล้านบาท)

นอกจากความเสียหายทางการเงินที่มหาศาลแล้ว เธอยังต้องเผชิญกับภาวะบอบช้ำทางจิตใจอย่างรุนแรง แต่สิ่งที่น่ากังวลยิ่งกว่า คือกระแสการเยาะเย้ยถากถางบนโลกโซเชียลที่พุ่งเป้าไปที่ตัวเหยื่อ สะท้อนให้เห็นว่าสังคมส่วนใหญ่ยังขาดความตระหนักรู้ต่อพลังการโน้มน้าวของเทคโนโลยีที่แนบเนียนของ AI ซึ่งสามารถล่อลวงได้แม้กระทั่งผู้ที่มีวุฒิภาวะแล้วก็ตาม นับเป็นบทเรียนราคาแพงที่สังคมต้องเริ่มตระหนัก แทนการซ้ำเติมผู้ที่ตกเป็นเหยื่อ

AI ไม่ได้ฉลาดมาตั้งแต่เกิด แต่ความฉลาดนั้นสร้างขึ้นจาก “การเรียนรู้ข้อมูลในอดีต” ซึ่งดาบสองคมที่ตามมาคือการสืบทอดอคติ (bias) จากมนุษย์โดยไม่รู้ตัว

รายงานจาก OECD.AI Policy Observatory ในปี 2025 พบว่ากว่า 45% ของโมเดล AI ในภาคธุรกิจมีแนวโน้มสร้างอคติ เนื่องจากใช้ชุดข้อมูลที่ไม่สมดุล เช่น มีข้อมูลผู้ชายมากกว่าผู้หญิง หรือเน้นหนักไปที่ภาษาอังกฤษเพียงอย่างเดียว อคติใน AI จึงไม่ใช่เรื่องเทคนิค แต่เป็นเรื่องของความเป็นธรรมทางสังคม

จากกรณีที่เกิดขึ้นในปี 2018 ระบบคัดเลือกพนักงานของบริษัท Amazon เคยลดคะแนนผู้สมัครเพศหญิงโดยอัตโนมัติ เพราะโมเดลถูกฝึกด้วยข้อมูลย้อนหลัง 10 ปีที่มีแต่ผู้ชายเป็นส่วนใหญ่ แม้โครงการนั้นจะถูกยุติลง แต่ก็ได้กลายเป็นบทเรียนสำคัญทั่วโลกว่า AI อาจสะท้อนอคติของมนุษย์ในระดับที่ขยายใหญ่ขึ้น

นอกจากเรื่องอคติ “ความเป็นส่วนตัว” คืออีกหนึ่งวิกฤตที่ต้องเร่งแก้ไข โดยข้อมูลจาก PDPC Office ระบุว่ากว่า 60% ขององค์กรไทยยังขาดแนวปฏิบัติที่ชัดเจนในการนำข้อมูลมาฝึก AI ขณะที่ EU AI Act 2025 ได้กำหนดให้ผู้พัฒนาต้องเปิดเผยที่มาของข้อมูล และต้องมีระบบ human-in-the-loop หรือการให้มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทำงานร่วมกับเทคโนโลยี เพื่อให้ “คน” สามารถตรวจสอบและยับยั้งการตัดสินใจของ AI ได้หากเสี่ยงต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน

กรอบแนวคิด Digital Wisdom & AI Literacy Frameworks

แนวคิด digital wisdom ของมาร์ก เพรนสกี (Marc Prensky) มองว่า “เทคโนโลยีไม่เพียงทำให้เราทำสิ่งต่าง ๆ ได้เร็วขึ้น แต่ควรทำให้เราตัดสินใจได้ดีขึ้นด้วย” กล่าวอีกนัยหนึ่ง digital wisdom คือปัญญาที่ขยายด้วยเทคโนโลยี แต่ไม่ถูกเทคโนโลยีครอบงำ เพื่อให้ปัญญานี้เกิดขึ้นจริง องค์กรระหว่างประเทศหลายแห่ง ได้เสนอกรอบ AI literacy framework เพื่อสร้างความรู้เท่าทัน AI ในระดับบุคคลและสังคม ดังนี้

1.UNESCO AI Literacy Framework (2024) แบ่งออกเป็น 4 เสาหลัก ได้แก่

- **Understand** เข้าใจกลไกการทำงานและข้อจำกัดของ AI
- **Use** ใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีจริยธรรม
- **Evaluate** ประเมินความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของ AI
- **Collaborate & Act Ethically** ร่วมงานกับ AI โดยไม่ทิ้งความรับผิดชอบส่วนบุคคล

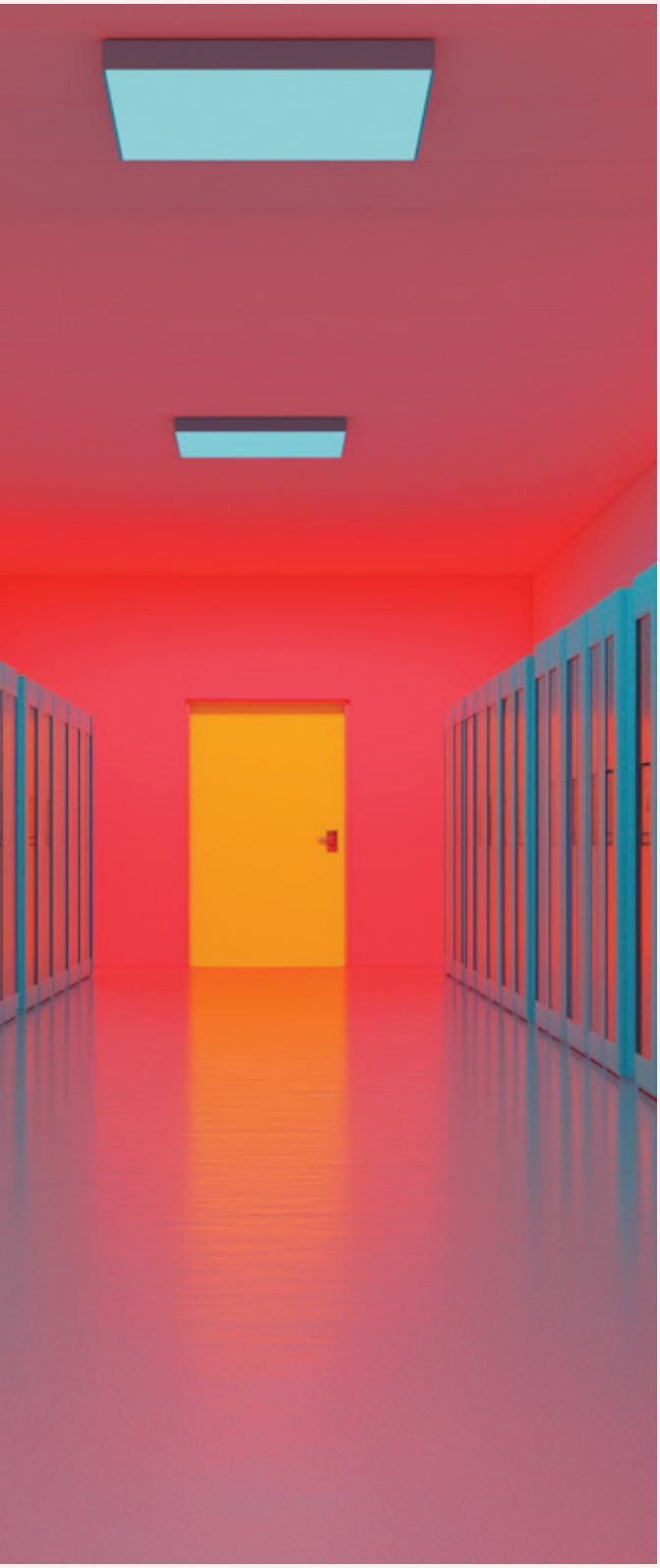
2. OECD AI Competency Model (2025) ได้มุ่งเน้น 3 มิติ ได้แก่

- **AI Awareness** ตระหนักถึงผลกระทบต่อสังคม เศรษฐกิจ และจริยธรรม
- **AI Creation** ออกแบบ AI ที่มีความโปร่งใส ตรวจสอบที่มาที่ไปได้
- **AI Engagement** ปรับตัวเข้ากับ AI ในฐานะ “เพื่อนร่วมงานดิจิทัล”

ระบบภูมิคุ้มกันดิจิทัล (Digital Immune System)

ในแวดวงความปลอดภัยไซเบอร์ digital immune system หมายถึงการออกแบบระบบที่ตรวจจับและตอบสนองต่อภัยคุกคามโดยอัตโนมัติ เช่น ระบบ self-healing ที่แก้ปัญหาทันทีที่ตรวจพบ เมื่อขยายแนวคิดนี้สู่ระดับบุคคลและสังคม ก็หมายถึงความสามารถในการตั้งคำถาม รู้จักหยุดพัก และเลือกเสพสิ่งที่สร้างสรรค์ เพื่อปกป้องตนเองจากการถูกชักจูงหรือครอบงำ

คุณธรรม กับการบ่มเพาะในสังคมไทย

การสร้างภูมิคุ้มกันดิจิทัล ไม่ได้หมายถึงการรู้วิธีใช้เครื่องมือ หรือการตรวจจับข่าวปลอมให้เก่งขึ้นเท่านั้น แต่คือการบ่มเพาะ “คุณธรรมดิจิทัล” (digital morality) ซึ่งเป็นรากฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างมีความรับผิดชอบในยุคที่เทคโนโลยีเริ่มคิดแทนเราได้

ในสังคมที่ AI มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจมากขึ้น มนุษย์จึงจำเป็นต้องเรียนรู้ที่จะ “ตัดสินใจบนพื้นฐานของคุณค่า” มากกว่า “ข้อมูล” เพียงอย่างเดียว

- **การตระหนักรู้** (Awareness) เข้าใจว่าแต่ละการกระทำออนไลน์มีผลกระทบจริงต่อชีวิตคนอื่น
- **ความโปร่งใส** (Transparency) เปิดเผยที่มา เจตนา และวิธีการของข้อมูลที่เราเผยแพร่
- **ความรับผิดชอบ** (Accountability) รับผิดชอบต่อสิ่งที่เราโพสต์ แชร์ หรือสร้างด้วยเทคโนโลยี

การตระหนักรู้ต่อ “ตัวเอง และผู้อื่น”

ในโลกที่ AI สร้างเนื้อหาทุกอย่างได้ภายในเสี้ยววินาที การหยุดตั้งคำถามก่อนกดแชร์ หรือก่อนใช้ AI สร้างบางสิ่ง คือการฝึก “สติ” ที่สำคัญที่สุดของยุคดิจิทัล การรู้เท่าทัน AI จึงไม่ใช่เรื่องของทักษะ แต่คือวินัยที่ต้องฝึกให้ชิน เช่น ถามตัวเองว่า

- ข้อมูลนี้มาจากไหน ?
- ถ้าคนอื่นเชื่อสิ่งที่ฉันแชร์ เขาจะได้รับผลกระทบอะไร ?
- ถ้า AI ตอบผิด ฉันยังรับผิดชอบหรือเปล่า ?

การฝึกตั้งคำถามแบบนี้ คือรากฐานสำคัญของ critical AI thinking ซึ่งหลายประเทศเริ่มบรรจุในหลักสูตรการศึกษา เช่น ประเทศสิงคโปร์และเกาหลีใต้ ที่สอนให้เด็กฝึกตั้งคำถามกับคำตอบของ chatbot ในห้องเรียน

ความสมดุลของร่างกาย จิตใจ และสมอง

หนึ่งในหลักคิดสำคัญของการมี digital wisdom คือ “กายพร้อม ใจเปิด สมองจะเกิดการเรียนรู้” ในยุคที่เทคโนโลยีเร่งเร้าทุกอย่างให้เร็วขึ้น การรักษาสมดุลระหว่าง “กาย-ใจ-สมอง” คือการสร้างภูมิคุ้มกันจากภายใน เมื่อเรารู้จักพักจากหน้าจอ รับรู้ความรู้สึกของตัวเอง และเปิดใจรับฟังผู้อื่น สมองส่วนที่เกี่ยวข้องกับเหตุผลและการเรียนรู้จะทำงานดีขึ้น นำไปสู่การใช้ AI อย่างมีสติ

นักจิตวิทยาเทคโนโลยีของ Harvard Human Flourishing Program ระบุว่า การหยุดพักจากดิจิทัลวันละ 30 นาทีช่วยลดอาการ digital stress ลงกว่า 40% และเพิ่มสมาธิในการทำงานได้ถึง 23%

ภูมิคุ้มกันดิจิทัลที่งอกงามจากภายใน

Digital wisdom ไม่ใช่เพียงการ “รู้เท่าทัน AI” แต่คือการ “รู้เท่าทันตัวเองเมื่ออยู่กับ AI” นั่นคือปัญญาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างความเข้าใจเทคโนโลยีและความเข้าใจมนุษย์ เพราะเมื่อเรารู้ว่าขีดจำกัดของ AI อยู่ตรงไหน เราก็จะรู้ว่าคุณค่าของมนุษย์คืออะไร

ในโลกที่มีข้อมูลจริงและข้อมูลเท็จปะปนกันจนแทบแยกไม่ออก ความฉลาดเพียงอย่างเดียวไม่พออีกต่อไป สิ่งที่จำเป็นคือการมีสติ ความเมตตา และความรับผิดชอบร่วมกันของทุกคนในสังคม เมื่อทุกคนมี digital wisdom เราจะไม่ตกเป็นเหยื่อของข้อมูลเท็จ ไม่หลงเชื่อในสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อชักจูง รู้จักหยุดก่อนแชร์ และไม่ใช้เทคโนโลยีทำร้ายผู้อื่นโดยไม่รู้ตัว

Digital wisdom จึงไม่ใช่จุดหมายปลายทาง แต่คือกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่เริ่มจากการ “รู้เท่าทันเครื่องมือ” ยกระดับสู่การ “รู้เท่าทันใจตน” และขยายผลจน “รู้เท่าทันโลก” เมื่อนั้นเราจะไม่จำเป็นต้องหวาดกลัวเทคโนโลยีอีกต่อไป เพราะเราได้วิวัฒนาการสู่ความเป็นมนุษย์ที่อยู่เหนือเครื่องจักร ด้วยสติปัญญาที่มาพร้อมหัวใจที่รู้เท่าทัน

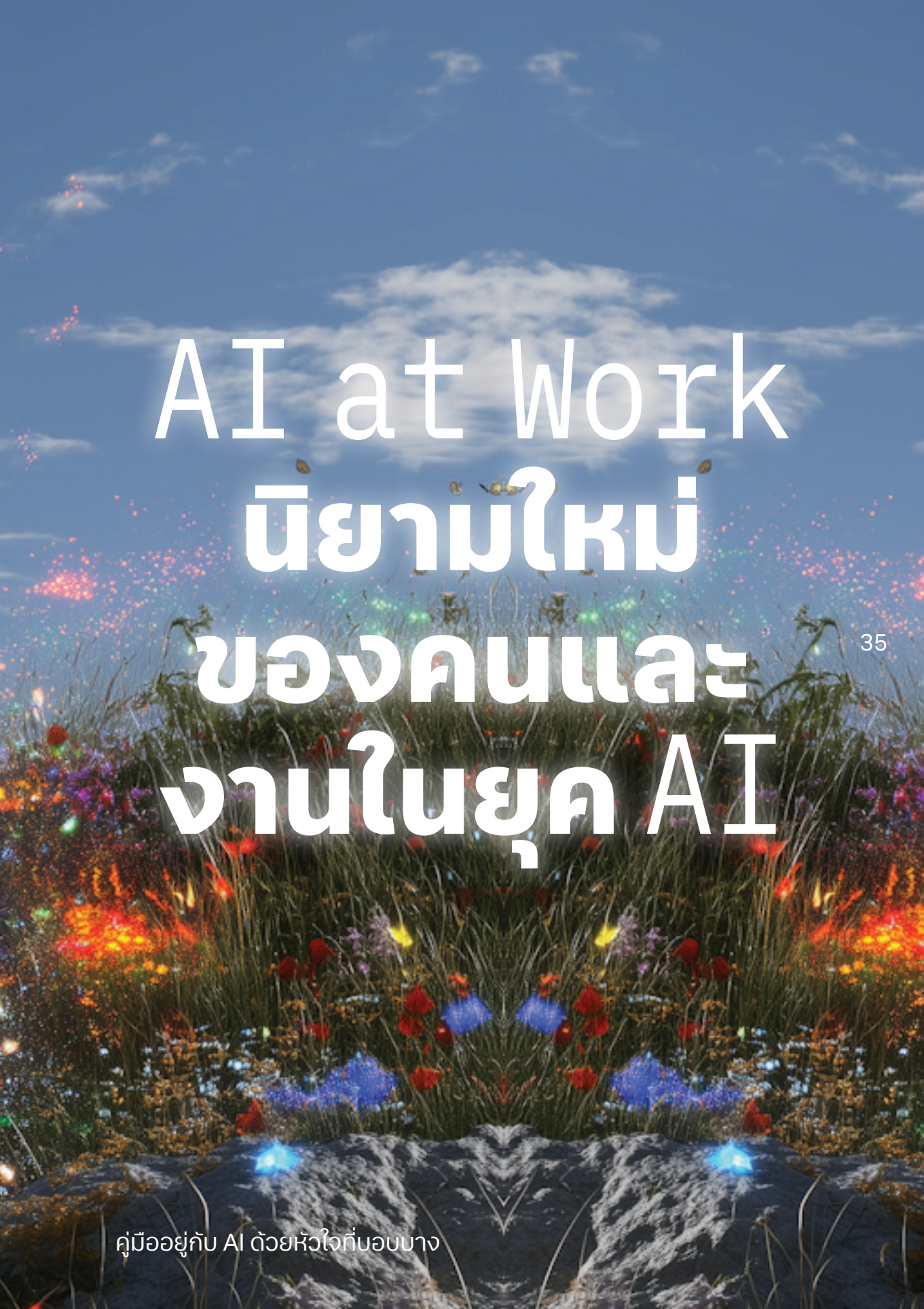
แหล่งข้อมูล

- World Economic Forum. Global AI Impact Report 2025.
- Europol. Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA) 2025.
- MIT Technology Review. The Rise of Three-Second Voice Cloning. (2025). technologyreview.com/2025/04/voiceclone
- Google DeepMind Blog. Deepfake Detection and Response Study 2025
- Poynter Institute. Verification Fatigue and Digital Resilience. (2024).
- UNESCO. AI Literacy for All: Building Trust in the Age of Synthetic Media (2024)
- BBC News. Italian Minister Voice Deepfake Fraud Case 2025
- Le Monde. The Brad Pitt Deepfake Romance Scam Case 2024.

CHAPTER 03

The Next Humanity

AI at Work
นิยามใหม่ของคนและงานในยุค AI

AI กำลังเปลี่ยนงานไปตลอดกาล

ทุกยุคทุกสมัย มนุษย์ต่างสร้างเทคโนโลยีเพื่อยกระดับวิธีการทำงาน ตั้งแต่เครื่องจักรไอน้ำในยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม คอมพิวเตอร์ที่พลิกโฉมธุรกิจในศตวรรษที่ 20 จนถึงอินเทอร์เน็ตที่เชื่อมโลกเข้าด้วยกัน ดังนั้น AI ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือที่ช่วยเสริมประสิทธิภาพในการทำงานเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ทัดเทียมกับการเกิดขึ้นของไฟฟ้าหรืออินเทอร์เน็ต คำถามที่เราต้องเผชิญจึงไม่ใช่ควรใช้ AI หรือไม่ แต่คือ **เราจะผสาน AI เข้ากับการทำงานอย่างไร เพื่อให้ดึงศักยภาพสูงสุดของมนุษย์ออกมาได้**

ในปี 2024 องค์กรมากกว่า 3 ใน 4 ทั่วโลก รายงานว่าได้เริ่มนำ AI มาใช้ในการดำเนินงานแล้ว โดยคาดหวังผลด้านผลิตภาพที่ดีขึ้น และการลดต้นทุน งานวิจัยหลายชิ้นยังยืนยันว่า AI สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน ในหลายกรณียังช่วยลดช่องว่างทักษะระหว่างแรงงานระดับสูงกับระดับล่างได้ด้วย

ความก้าวหน้าของ AI ได้ก่อให้เกิดคำถามสำคัญตามมาว่า AI จะมาแทนที่งานของมนุษย์ หรือช่วยเสริมศักยภาพให้มนุษย์ ในบทนี้ เราจะมาสำรวจภาพรวมการเปลี่ยนแปลงของโลกงานในยุค AI ทั้งโอกาสและความท้าทาย พร้อมนำเสนอมุมมองด้านสังคม อาทิ ผลกระทบต่อแรงงานไทย ความเหลื่อมล้ำ และจริยธรรม ตลอดจนวิธีการปรับตัวเชิงปฏิบัติ (how-to) สำหรับบุคคลและองค์กร เพื่อเตรียมพร้อมรับอนาคตการทำงานยุคใหม่

AI มีศักยภาพในการยกระดับประสิทธิภาพการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นการทำงานซ้ำ ๆ ได้อย่างรวดเร็วและแม่นยำ หรือการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่เพื่อช่วยตัดสินใจ งานหลายประเภทที่เคยใช้เวลามาก สามารถให้ AI มาช่วยทำให้เสร็จในเวลาอันสั้น อีกด้านหนึ่ง AI ก็สร้างความกังวลเรื่องการแทนที่งานของมนุษย์ โดยเฉพาะงานที่เป็นกิจวัตรหรือใช้ทักษะไม่สูง

จากการศึกษาโดยกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) ระบุว่า กว่า 40% ของการจ้างงานทั่วโลกอาจได้รับผลกระทบจาก AI โดยงานทักษะสูงในประเทศพัฒนาแล้ว ได้รับผลกระทบมากกว่างานในประเทศกำลังพัฒนา หมายความว่าในประเทศที่พัฒนาแล้ว AI สามารถเข้ามาทำงานหรือเสริมงานที่ต้องใช้ทักษะสูงได้มาก ครึ่งหนึ่งจะได้ประโยชน์จาก AI ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต แต่อีกครึ่งหนึ่ง AI อาจเข้ามาแทนที่งานนั้น ส่งผลให้การจ้างงานและรายได้ในสาขานั้นลดลง

ขณะที่ในประเทศตลาดเกิดใหม่และกำลังพัฒนา งานที่มีโอกาสใช้ AI คิดเป็นประมาณ 26-40% ของงานทั้งหมด ซึ่งต่ำกว่าประเทศพัฒนาแล้ว สาเหตุเพราะหลายประเทศยังขาดโครงสร้างพื้นฐานหรือแรงงานที่มีทักษะพร้อมใช้ AI ทำให้ผลกระทบโดยตรงยังน้อยกว่า องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) วิเคราะห์ว่างานทั่วโลกประมาณ 25% มีความเสี่ยงที่จะถูกเปลี่ยนแปลงโดย generative AI มากกว่าจะถูกแทนที่ มีเพียง 3.3% ของงานทั่วโลกเท่านั้นที่จัดว่าเสี่ยงสูงมากที่จะถูก AI ทดแทนอย่างสมบูรณ์

การหาสมดุลระหว่าง AI กับงานของมนุษย์

- **วิเคราะห์งานของตนเอง** แยกแยะว่างานส่วนใดเป็นงานที่มีรูปแบบตายตัว (routine) ซึ่ง AI สามารถทำได้ดี และส่วนใดที่ต้องการทักษะมนุษย์ เช่น ความคิดสร้างสรรค์ การตัดสินใจเชิงจริยธรรม

- **นำ AI มาเป็นผู้ช่วย ไม่ใช่ผู้แทน** มอง AI เป็นเครื่องมือช่วยงาน เช่น ใช้จัดการข้อมูลหรืองานซ้ำ ๆ เพื่อให้เรามีเวลาในการทำงานเชิงกลยุทธ์หรือสร้างสรรค์มากขึ้น

- **เพิ่มคุณค่าในสิ่งที่ AI ทำไม่ได้** เน้นพัฒนา human skills ของตนเอง เช่น การสื่อสาร การเจรจาต่อรอง ความเห็นใจผู้อื่น ฯลฯ เพื่อเสริมบทบาทที่ AI ไม่สามารถทดแทนได้

- **ศึกษาข่าวสารเกี่ยวกับ AI ในสายงานของตนเอง** เพื่อคาดการณ์ว่าการเปลี่ยนแปลงจะส่งผลอย่างไร และเตรียมปรับบทบาทหน้าที่เมื่อจำเป็น

- **มีการพูดคุยภายในองค์กรถึงบทบาทที่เหมาะสมของ AI** การกำหนดนโยบายภายในว่างานใดควรให้ AI ช่วย และงานใดที่ต้องการการตัดสินใจของมนุษย์ เพื่อสร้างสมดุลที่ลงตัว

มนุษย์ต้องเก่งอะไร เมื่อ AI ทำงานแทนได้บางส่วน

เมื่อ AI เข้ามารับหน้าที่งานที่เป็นอัตโนมัติ หรือวิเคราะห์ข้อมูลเก่งขึ้น ทักษะที่มนุษย์ต้องพัฒนาจึงเปลี่ยนไป คือ เน้นสิ่งที่ AI ยังทำได้ยากหรือต้องอาศัยความเป็นมนุษย์มากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นความคิดสร้างสรรค์ การคิดวิเคราะห์ การคิดเชิงวิพากษ์ ความเห็นอกเห็นใจและทักษะสังคม รวมถึงความสามารถในการปรับตัวและเรียนรู้ตลอดชีวิต สิ่งเหล่านี้เป็นทักษะที่ AI ยังเลียนแบบได้ไม่สมบูรณ์

จากรายงาน Future of Jobs ปี 2023 ของ World Economic Forum พบว่านายจ้างทั่วโลกให้ความสำคัญกับการคิดวิเคราะห์เป็นทักษะอันดับหนึ่ง รองลงมาคือความคิดสร้างสรรค์ และยังมองว่าความอยากเรียนรู้ตลอดเวลา และภาวะผู้นำจะมีความต้องการเพิ่มขึ้นในอีก 5 ปีข้างหน้า

นอกจากนี้ ธุรกิจต่าง ๆ คาดว่าเกือบ 44% ของทักษะที่พนักงานใช้อยู่จะเปลี่ยนแปลงภายในปี 2027 ทำให้พนักงาน 6 ใน 10 คนจำเป็นต้องได้รับการฝึกอบรมทักษะใหม่ ก่อนถึงปี 2027 แน่นอนว่าครึ่งหนึ่งของพนักงานปัจจุบัน ยังขาดโอกาสในการฝึกทักษะเหล่านั้น ดังนั้นองค์กรส่วนใหญ่ (82%) จึงวางแผนลงทุนในการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะพนักงานอย่างจริงจัง

เปรียบเทียบทักษะที่ AI ทำได้ดี กับทักษะที่มนุษย์โดดเด่น

สิ่งที่ AI ทำได้ดี	สิ่งที่มนุษย์ทำได้ดีกว่า
งานคำนวณซับซ้อน และรวดเร็ว	ความคิดสร้างสรรค์ และการคิดเชิงนวัตกรรม
วิเคราะห์ข้อมูลจำนวนมหาศาลแบบมีรูปแบบ	ความเข้าใจบริบทและการคิดเชิงกลยุทธ์
ทำงานซ้ำ ๆ อย่างไม่เหน็ดเหนื่อย	ความเห็นใจ ผสมผสานอารมณ์ ความฉลาดทางสังคม
ความแม่นยำสูง ลดความผิดพลาดในงานมาตรฐาน	การตัดสินใจเชิงจริยธรรม และความรับผิดชอบ
ทำงานตามคำสั่งที่ชัดเจน และมีขอบเขตแน่นอน	การปรับตัวเมื่อเจอสถานการณ์ใหม่ที่ไม่คาดฝัน

ตารางนี้แสดงให้เห็นว่า AI เหมาะกับงานแบบไหน และมนุษย์มีบทบาทสำคัญในด้านใด เพื่อให้องค์กรใช้จุดแข็งของทั้งสองฝ่ายได้เต็มที่

การปรับตัวของแรงงานไทย และโอกาสใหม่ในยุค AI

แม้หลายงานอาจถูกลดความสำคัญลงด้วยระบบอัตโนมัติ แต่ประวัติศาสตร์ของเทคโนโลยีก็ชี้ให้เห็นว่าทุกคลื่นเทคโนโลยีมักสร้างงานใหม่ ๆ ขึ้นมาด้วย ในยุค AI ก็เช่นกัน เราได้เห็นตำแหน่งงานใหม่ ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อน เช่น นักวิทยาศาสตร์ข้อมูล วิศวกรปัญญาประดิษฐ์ นักออกแบบระบบหุ่นยนต์ นักวิเคราะห์ข้อมูลเชิงธุรกิจ ตลอดจนงานด้านการดูแล AI เช่น ผู้เชี่ยวชาญด้าน AI ethics หรือ prompt engineer

หลายงานอาจไม่ได้หายไปทันที แต่ลักษณะงานเปลี่ยนไป แรงงานจำเป็นต้องเพิ่มทักษะการทำงานเพื่อปรับตัวให้เข้ากับบทบาทใหม่ จากรายงานของ McKinsey & Co ที่ศึกษาอนาคตงานในไทยพบว่าภายในปี 2030 อุตสาหกรรมไทยจะเข้าสู่ระบบอัตโนมัติแบบเต็มรูปแบบ และแรงงานไทยราว 6.9 ล้านคนต้องการการยกระดับทักษะ (upskill) เพื่อเปลี่ยนอาชีพไปสู่งานใหม่ที่เกิดขึ้น เช่น ผู้ช่วยพยาบาล โปรแกรมเมอร์ พนักงานดูแลระบบออนไลน์

นอกจากนี้ การศึกษาดังกล่าวยังคาดการณ์ว่า สามอันดับอาชีพที่ความต้องการจะสูงขึ้นในยุคเครื่องจักร (ปี 2030) ได้แก่ นักวิทยาศาสตร์ข้อมูล วิศวกรข้อมูล และนักออกแบบดิจิทัล ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นในการใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีขับเคลื่อนธุรกิจ

ข้อมูลนี้สะท้อนว่าภาครัฐและภาคเอกชนควรเตรียมมาตรการรองรับ เช่น การจัดโครงการฝึกอบรมทักษะใหม่ การปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาในสถานศึกษาตลอดจนแรงจูงใจให้แรงงานเรียนรู้ทักษะเพิ่มเติม เพื่อไม่ให้เกิดภาวะคนตกงานเนื่องจากทักษะไม่ตรงกับความต้องการของตลาด

ประเทศไทยเองก็เล็งเห็นความสำคัญของการ upskill (พัฒนาความรู้ทักษะ) และ reskill (เรียนรู้ทักษะใหม่) ในยุคดิจิทัล ปัจจุบันกรมพัฒนาฝีมือแรงงานได้ร่วมมือกับบริษัทเทคโนโลยีต่าง ๆ จัดหลักสูตรอบรมทักษะดิจิทัลและ AI ให้แรงงานไทยฟรีหลายหลักสูตร ยกตัวอย่างความร่วมมือกับบริษัท Microsoft ที่เปิดตัว 8 หลักสูตร “AI: From Zero to Hero” ครอบคลุมตั้งแต่ระดับพื้นฐานไปจนถึงระดับพัฒนาโปรแกรม เพื่อให้ประชาชนทุกกลุ่ม ไม่ว่าจะนักเรียน นักศึกษา ผู้ประกอบอาชีพอิสระ หรือพนักงานในองค์กร สามารถเข้าอบรมออนไลน์ฟรี และรับวุฒิบัตรเมื่อผ่านการทดสอบ เพื่อเปิดโอกาสให้แรงงานไทยได้ upskill ด้าน AI เพื่อเตรียมพร้อมสำหรับโลกการทำงานอนาคต

AI กับความเหลื่อมล้ำทางสังคม ผลกระทบต่อแรงงานและรายได้

หนึ่งในมิติสำคัญของยุค AI คือผลกระทบต่อความเหลื่อมล้ำต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั้งในระหว่างประเทศและภายในประเทศ จากข้อมูลของธนาคารโลก (World Bank) พบว่า การนำเทคโนโลยีหุ่นยนต์และ AI มาใช้ในภาคเอเชียตะวันออกในช่วงปี 2018-2022 ช่วยเพิ่มการจ้างงาน และค่าจ้างสำหรับแรงงานทักษะสูง แต่ในขณะเดียวกันก็ทดแทนแรงงานทักษะต่ำจำนวนไม่น้อย

ยกตัวอย่าง 5 ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ ไทย และเวียดนาม ที่เพิ่มการใช้หุ่นยนต์ในอุตสาหกรรม พบว่ามีการสร้างงานใหม่ประมาณ 2 ล้านตำแหน่งสำหรับแรงงานทักษะสูง แต่มีแรงงานทักษะต่ำในงานถูกทดแทนไป 1.4 ล้านตำแหน่ง ส่วนใหญ่เป็นคนงานสายการผลิต ซึ่งต้องย้ายไปทำงานที่มีค่าจ้างต่ำลงและไม่มั่นคงกว่าเดิม

จากแนวโน้มดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า คนรุ่นใหม่ที่มีการศึกษาในระดับสูงและทักษะเสริมกับ AI จะได้รับประโยชน์และรายได้เพิ่มขึ้น ขณะที่แรงงานรุ่นเก่าหรือทักษะที่ต่ำมีความเสี่ยงตกงาน หรือรายได้ลดลงหากไม่สามารถปรับทักษะได้ทัน

IMF ยังเตือนว่า AI อาจเพิ่มช่องว่างรายได้ระหว่างผู้ที่มีทักษะ AI กับผู้ที่ไม่มี

ทักษะ โดยรายงานระบุว่าแรงงานที่มีทักษะด้าน AI จะมีประสิทธิภาพและค่าแรงสูงขึ้นอย่างมาก ขณะที่ผู้ที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์จาก AI จะถูกแซงหน้า นอกจากนี้ AI ยังเสริมพลังการทำงานของแรงงานรายได้สูงได้อย่างชัดเจน ทำให้รายได้กลุ่มนี้ยิ่งเพิ่มขึ้น เกิดช่องว่างรายได้ที่กว้างขึ้นกว่าเดิม

บริษัทที่นำ AI มาใช้อาจได้ผลตอบแทนสูงขึ้น ซึ่งมักเอื้อประโยชน์แก่เจ้าของทุนหรือผู้บริหารระดับสูงมากกว่าแรงงานทั่วไป หากไม่มีมาตรการรองรับสถานการณ์นี้จะกลายเป็น **คนยิ่งเก่งยิ่งไปได้ไกล คนตามไม่ทันก็ยิ่งถูกทิ้งไว้ข้างหลัง และเหลื่อมล้ำรุนแรงขึ้นอย่างน่ากังวล**

สำหรับประเทศไทย เราเผชิญความท้าทายด้านนี้เช่นกัน จากรายงาน “การสำรวจความพร้อมในการประยุกต์ใช้ AI ปี 2024” โดย สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ETDA) และสำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (NSTDA) พบว่า 17.8% ของหน่วยงานไทยได้เริ่มใช้งาน AI แล้ว (เพิ่มขึ้นจากปีก่อน) และอีก 73.3% มีแผนจะนำ AI มาใช้ในอนาคต

โดยกลุ่มธุรกิจที่มีแผนใช้ AI สูงสุด 3 อันดับแรกคือ การศึกษา การเงินการธนาคาร และโลจิสติกส์ การที่องค์กรไทยจำนวนมากเตรียมนำ AI มาใช้นับเป็นสัญญาณของการแข่งขันและประสิทธิภาพที่เพิ่มขึ้น แต่ก็มีคำถามตามมาว่าแรงงานในกลุ่มต่าง ๆ พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงนี้หรือไม่ แรงงานทักษะต่ำหรือการศึกษาน้อยจะได้รับผลกระทบอย่างไร

ตัวอย่างในภาคการผลิตรถยนต์ของไทยซึ่งเป็นอุตสาหกรรมใหญ่ องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) เคยประมาณไว้ตั้งแต่ปี 2016 ว่า พนักงานกว่า 70% ในสายการผลิตยานยนต์ไทยมีความเสี่ยงจะถูกทดแทนด้วยระบบอัตโนมัติเมื่อเทคโนโลยีก้าวหน้าขึ้น หากไม่มีการยกระดับทักษะ พนักงานกลุ่มนี้อาจต้องเปลี่ยนอาชีพหรือเผชิญการว่างงาน ซึ่งเป็นตัวอย่างของผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอุตสาหกรรมหลักของประเทศ

อย่างไรก็ดี AI ก็ถูกนำมาใช้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำได้เช่นกัน เช่น การนำ AI ไปช่วยกระจายโอกาสทางการศึกษาและสาธารณสุข สู่พื้นที่ชนบทหรือกลุ่มเปราะบาง ยกตัวอย่างโครงการในต่างประเทศที่ใช้แพลตฟอร์ม AI ทำให้แพทย์ในเมืองให้คำปรึกษาผู้ป่วยในชนบททางไกลได้

วัฒนธรรม AI Ethics ในองค์กร เทคโนโลยีก้าวหน้า ต้องไม่ละทิ้งจริยธรรม

เมื่อ AI เข้ามามีบทบาทในองค์กร การสร้างวัฒนธรรมการใช้ AI อย่างมีจริยธรรม (AI ethics) เป็นสิ่งสำคัญยิ่ง ไม่เช่นนั้นองค์กรอาจเผชิญความเสี่ยงด้านชื่อเสียงหรือกฎหมายได้ ประเด็นจริยธรรมหลัก ๆ ในการใช้ AI ที่มักถูกกล่าวถึงมีอยู่ 4 ด้าน ได้แก่

1. ความยุติธรรม (Fairness) AI ต้องไม่มีอคติหรือลำเอียงต่อกลุ่มคนใดกลุ่มหนึ่งอย่างไม่เป็นธรรม

2. ความเป็นส่วนตัว (Privacy) การใช้ข้อมูลต้องเคารพสิทธิข้อมูลส่วนบุคคล

3. ความรับผิดชอบ (Accountability) ต้องมีผู้รับผิดชอบได้เมื่อ AI ตัดสินใจผิดพลาด

4. ความโปร่งใส (Transparency) กระบวนการทำงานของ AI ควรอธิบายตรวจสอบได้

บริษัทที่นำ AI มาใช้ จำเป็นต้องตระหนักและมีกลไกรับมือกับทั้ง 4 ประเด็นนี้ เช่น การกำหนดนโยบายภายในเกี่ยวกับการใช้ AI อย่างมีจรรยาบรรณ การจัดตั้งคณะกรรมการธรรมาภิบาลข้อมูลและ AI เพื่อกำกับดูแลให้การใช้ AI ขององค์กรโปร่งใสและตรวจสอบได้ อีกทั้งควรมีการฝึกอบรมพนักงานให้รู้เท่าทันความเสี่ยงและข้อควรระวังในการใช้งาน AI

AI Literacy ทักษะใหม่ในโลกการทำงาน

AI literacy คือความฉลาดทางปัญญาประดิษฐ์ หรือความสามารถในการทำความเข้าใจการใช้งาน และการประเมินเทคโนโลยี AI ได้อย่างมีวิจารณญาณและมีประสิทธิภาพ รวมถึงการตระหนักถึงผลกระทบทางจริยธรรมและสังคมที่อาจเกิดขึ้น คือทักษะสำคัญที่ทุกคนต้องมี ประกอบด้วย 3 ด้านหลัก

1. การเข้าใจข้อจำกัด AI มีอาการหลอน (hallucination) และมีอคติ (bias) ซึ่งหากไม่ตรวจสอบอาจนำไปสู่การตัดสินใจผิดพลาด Harvard Business Review (HBR) และ IBM ชี้ว่าองค์กรที่ไม่มีระบบตรวจสอบ AI มีความเสี่ยงสูงต่อการสูญเสียความน่าเชื่อถือ

2. Prompt Engineering การเขียนคำสั่ง (prompt) ที่ดีเปรียบเสมือนทักษะการมอบหมายงานใหม่ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งต้องมีบริบท ตัวอย่าง และข้อจำกัดที่ชัดเจน McKinsey ระบุว่าการฝึก prompt engineering สามารถเพิ่มคุณภาพผลลัพธ์ AI ได้กว่า 30%

3. Deep Talk with AI การสนทนาเชิงลึก ถามต่อยอดและตรวจสอบเสมอ เพื่อให้ได้คำตอบที่มีคุณค่าจริง ไม่ใช่เพียงคัดลอกผลลัพธ์

คำแนะนำสำหรับคนทำงานในยุค AI

1. มอง AI เป็นเพื่อนร่วมงาน ไม่ใช่ศัตรู
2. อายุไม่ใช่ข้อจำกัด ทุกคนเรียนรู้ได้
3. พัฒนาทักษะใหม่ให้เหนือค่าเฉลี่ยของสายงาน
4. เข้าใจข้อจำกัดของ AI โดยเฉพาะอาการหลอนและการมีอคติ
5. ฝึก prompt engineering และเป็น AI driver

AI ได้เปลี่ยนโลกของการทำงานไปอย่างสิ้นเชิง แต่มูลค่าที่แท้จริงจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมนุษย์ใช้ AI เสริมศักยภาพ ไม่ใช่ปล่อยให้แทนที่ทุกสิ่ง งานที่เกี่ยวข้องกับความเร็ว และปริมาณเป็นพื้นที่ของ AI แต่งานที่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ การเข้าอกเข้าใจ และการตัดสินใจเชิงคุณธรรมคือพื้นที่ของมนุษย์

การใช้ AI ในการทำงานจึงไม่ใช่การต่อสู้ระหว่างมนุษย์กับเครื่องจักร แต่คือการสร้างอนาคตที่มนุษย์และ AI เดินไปด้วยกันอย่างสมดุล มีประสิทธิภาพ และมีคุณธรรม

แหล่งข้อมูล

- Economy | The 2025 AI Index Report | Stanford HAI hai.stanford.edu/ai-index/2025-ai-index-report/economy
- IMF ชี้ AI กระทบ 40% ของงานทั่วโลก คนมีสกิล AI รายได้พุ่ง เพิ่มเหลื่อมล้ำอีกด้านเสี่ยงโดนแย่งงาน - AI Thailand ai.in.th/imf-ai-article
- ILO-NASK Report 2025: One in Four Jobs at Risk of being Transformed by GenAI - affairscloud.com/ilo-nask-report-2025-one-in-four-jobs-at-risk-of-being-transformed-by-genai
- Future of Jobs: These are the most in-demand core skills in 2023 | World Economic Forum .weforum.org/stories/2023/05/future-of-jobs-2023-skills
- Skills push needed for digital era nationthailand.com/business/30340607
- กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน ข่าวประชาสัมพันธ์-8 คอร์ส AI “From Zero to Hero” เรียนฟรี มีวุฒิบัตร สมัครได้แล้ววันนี้! dsd.go.th/DSD/Activity/ShowDetails/126227?category_id=1
- How New Technologies Are Reshaping Work in East Asia and Pacific worldbank.org/en/news/feature/2025/08/05/how-new-technologies-are-reshaping-work-in-east-asia-and-pacific
- ศูนย์ AIGC by ETDA เปิดวงชวนกูรูจับเทรนด์ Gen AI ‘หนุนองค์กรเร่งวางกรอบธรรมาภิบาลการใช้ AI’ หลังพบ อ - สพธอ. etda.or.th/th/pr-news/Gen_ai_etda_live.aspx
- Millions of SE Asian jobs may be lost to automation in next two decades: ILO | Reuters reuters.com/article/technology/millions-of-se-asian-jobs-may-be-lost-to-automation-in-next-two-decades-ilo-idUSKCN0ZN0HP
- จริยธรรมและธรรมาภิบาลของ AI องค์กรยุคใหม่ต้องใส่ใจ / ศ. กิตติคุณ ดร. กุณฑลี รื่นรมย์ mgronline.com/greeninnovation/detail/9680000062929
- เบื้องหลังหลักจริยธรรม AI ของ ทรู คอร์ปอเรชั่น: ธุรกิจจะพัฒนาไปขนาดไหน thematter.co/brandedcontent/truedtac_ai-gets-good/218806
- How generative AI could add trillions to the global economy | World Economic Forum weforum.org/stories/2023/07/generative-ai-could-add-trillions-to-global-economy
- AI for Equality: ปัญญาประดิษฐ์จะ ‘เติมพลัง’ หรือ ‘ซ้ำเติม’ ความเหลื่อมล้ำ thestorythailand.com/23/10/2025/165444

CHAPTER 04

Longevity with Purpose

ชีวิตที่ยืนยาวอย่างมีความหมาย

ประชากรโลกกำลังเข้าสู่ยุคแห่งสังคมสูงวัยอย่างรวดเร็ว โดยระหว่างปี 2015-2050 สัดส่วนประชากรอายุเกิน 60 ปีทั่วโลกจะเพิ่มขึ้นเกือบสองเท่าจากประมาณ 12% เป็น 22% และคาดว่าจำนวนประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปทั่วโลกจะเพิ่มจาก 1 พันล้านคนในปี 2020 เป็นราว 2.1 พันล้านคนในปี 2050

นอกจากนี้ จำนวนผู้ที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไปจะเพิ่มขึ้นถึงสามเท่า ประมาณ 426 ล้านคนในปี 2050 สถิติเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าโลกกำลังก้าวเข้าสู่ยุคแห่งคนอายุยืนอย่างเต็มตัว สำหรับประเทศไทยเองก็อยู่ในแนวโน้มเดียวกัน ปัจจุบันมีประชากรสูงวัยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในปี 2023 ประเทศไทยมีประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปราว 19.97% ของประชากรทั้งหมด ในด้านประชากรอายุ 65 ปีขึ้นไป มีจำนวนประมาณ 13 ล้านคน หรือเกือบ 20% ของประชากร และคาดการณ์ว่าจะเกิน 20% อย่างเต็มรูปแบบภายในปี 2040

แนวโน้มประชากรสูงวัยที่เพิ่มขึ้นนี้ก่อให้เกิดทั้งโอกาสและความท้าทาย ในด้านโอกาส คือเรากำลังมี silver generation หรือผู้สูงวัยรุ่นใหม่ที่มีทั้งประสบการณ์ ความรู้ และทรัพยากรมากขึ้น หากได้รับการส่งเสริมที่เหมาะสม คนกลุ่มนี้จะเป็นพลังขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจและสังคมได้มหาศาล ไม่ว่าจะเป็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับคนรุ่นหลัง หรือการร่วมทำงานอาสาสมัครสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ชุมชน

อย่างไรก็ตาม ในด้านความท้าทายคือการเตรียมรับมือกับภาระพึ่งพิงทางเศรษฐกิจและสุขภาพที่สูงขึ้น คนวัยทำงานจำนวนน้อยลง ต้องแบกรับดูแลคนสูงวัยมากขึ้น ปัจจุบันอัตราส่วนพึ่งพิงของไทยอยู่ที่ประมาณ 1:3 หมายถึง คนวัยทำงาน 3 คนต่อผู้สูงวัย 1 คน ซึ่งมีแนวโน้มลดลงอีก หากไม่มีมาตรการรองรับที่ดี สังคมอาจเผชิญกับปัญหาผู้สูงวัยขาดรายได้ ขาดการดูแลด้านสุขภาพ และถูกมองว่าเป็นภาระ

Longevity with purpose หรืออายุยืนอย่างมีเป้าหมาย จึงเป็นแนวคิดสำคัญในยุคนี้ หมายถึงการที่ผู้คนมีอายุยืนขึ้นโดยยังคงใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าและมีความหมาย ไม่ใช่เพียงเพิ่มจำนวนปีตามอายุขัย แต่ต้องเพิ่มคุณภาพชีวิตควบคู่กันไปด้วย แนวคิดนี้เน้นให้ผู้สูงวัยมีเป้าหมายชีวิตที่ชัดเจน ดำรงชีวิตอย่างกระฉับกระเฉง และเกิดประโยชน์ต่อทั้งตนเองและสังคม นอกจากนี้ ยังครอบคลุมถึงความรับผิดชอบร่วมกันของสังคมในการดูแลคุณภาพชีวิตผู้สูงวัย ทั้งสุขภาพกาย ใจ และการสร้างคุณค่าในชีวิตช่วงบั้นปลาย

บทนี้เราจะพิจารณามิติสำคัญต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ longevity with purpose ตั้งแต่ด้านเศรษฐกิจและบทบาทของผู้สูงวัย ยุทธศาสตร์ชาติในการเตรียมพร้อมสังคมสูงวัย เทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อส่งเสริมการมีอายุยืน ตลอดจนมุมมองด้านสังคมและการเตรียมตัวของบุคคลในการใช้ชีวิตเกษียณอย่างมีคุณภาพ

เศรษฐกิจสูงวัย (Silver Economy) และบทบาทของผู้สูงวัย

เศรษฐกิจสูงวัย (silver economy) คือภาพรวมของกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงวัย ทั้งสินค้า และบริการที่ตอบโจทย์คนวัยนี้ ตลอดจนการที่ผู้สูงวัยเข้ามามีส่วนร่วมในระบบเศรษฐกิจเอง ปัจจุบันหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทยต่างให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจสูงวัย เพราะนอกจากจะช่วยกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจแล้ว ยังเป็นการดึงศักยภาพของผู้สูงวัยมาใช้ให้เกิดประโยชน์ แทนการปล่อยให้คนกลุ่มนี้กลายเป็นภาระแฝงเร้นของสังคม

การส่งเสริมบทบาทผู้สูงวัยในสังคมเป็นหัวใจหนึ่งของเศรษฐกิจสูงวัย แนวทางสำคัญได้แก่

ส่งเสริมการทำงานอาสาสมัคร และกิจกรรมเพื่อสังคม

การชักชวนให้ผู้สูงวัยเข้าร่วมกิจกรรมจิตอาสา ไม่ว่าจะในชุมชน โรงพยาบาล โรงเรียนหรือองค์กรสาธารณประโยชน์อื่นๆ พบว่าช่วยเพิ่มคุณค่าทางใจและสุขภาพให้ผู้สูงวัยอย่างมาก จากงานวิจัยสรุปผลการศึกษากว่า 73 ชิ้น พบว่า**การทำงานอาสาสมัครสัมพันธ์กับภาวะซึมเศร้าที่ลดลง** สุขภาพโดยรวมดีขึ้น มีข้อจำกัดในการดำเนินชีวิตน้อยลง และกับการมีอายุที่ยืนยาวขึ้น

กลุ่มผู้สูงวัยที่มีโรคประจำตัวหรือเปราะบางจะได้รับประโยชน์มากเป็นพิเศษ นอกจากนี้ ยังพบว่าอัตราความดันโลหิตสูงและอุบัติการณ์กระดูกสะโพกหักของผู้สูงวัยที่ทำงานอาสาสมัครนั้นต่ำกว่ากลุ่มที่ไม่ได้ทำอาสาสมัคร

อาจกล่าวได้ว่ากิจกรรมอาสาสมัครไม่เพียงสร้างประโยชน์ให้สังคม แต่ยังเสริมสุขภาพกายใจให้ผู้สูงวัยและลดความเสี่ยงภาวะสมองเสื่อมในระยะยาวอีกด้วย ผู้สูงวัยจำนวนมากรายงานว่าการได้รู้สึก “เป็นที่ต้องการ” และได้รับการเห็นคุณค่าในบทบาทอาสาสมัคร ช่วยเติมเต็มความหมายในชีวิตหลังเกษียณ

ถ่ายทอดภูมิปัญญาและความรู้ให้คนรุ่นใหม่

ผู้สูงวัยเปรียบเสมือนคลังประสบการณ์ที่ทรงคุณค่าของสังคม สามารถสร้างช่องทางให้คนรุ่นเก๋าได้ถ่ายทอดความรู้และทักษะสู่คนรุ่นหลัง เช่น ผ่านการเป็นที่ปรึกษา (mentor) ในสถานศึกษาและที่ทำงาน การจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัย หรือโครงการ “ธนาคารสมอง” ที่รวบรวมผู้สูงวัยที่มีความรู้และความสามารถหลากหลายสาขาเข้ามาแบ่งปันประสบการณ์เพื่อประโยชน์ของประเทศ

ตัวอย่างในต่างประเทศ เช่น รัฐบาลสิงคโปร์มีโครงการ Digital Inclusion ฝึกอบรมผู้สูงวัยด้านทักษะดิจิทัลพื้นฐานเพื่อให้ใช้ smart phone เข้าถึงบริการรัฐได้สะดวกขึ้น ส่วนเกาหลีใต้มี Smart Silver Academy สอนความรู้เทคโนโลยีในชุมชนผู้สูงวัย

นโยบายเหล่านี้มีเป้าหมายเพื่อให้ผู้สูงวัยดำรงชีวิตในสังคมดิจิทัลได้อย่างสะดวก และเพิ่มโอกาสในการพัฒนาทักษะใหม่ ๆ ที่เหมาะสม สามารถสร้างงานหรือรายได้และลดภาระของครอบครัวในช่วงหลังเกษียณ สิ่งเหล่านี้สะท้อนว่าหากสังคมสนับสนุน ผู้สูงวัยสามารถเป็นทั้ง “ครูชีวิต”และเป็นแรงงานเสริมสร้างเศรษฐกิจได้ต่อไป

ส่งเสริมการมีงานทำ หรือรายได้หลังเกษียณ

หลายคนเมื่อเกษียณยังคงมีศักยภาพที่จะทำงานต่อได้ ทั้งเพื่อหารายได้และการมีคุณค่าในชีวิต ยุคนี้องค์กรหลายแห่งเริ่มเปิดโอกาสจ้างงานผู้สูงวัยมากขึ้น เพราะตระหนักถึงประสบการณ์และความรับผิดชอบที่คนวัยนี้มี ในประเทศไทยภาครัฐได้ออกมาตรการจูงใจ เช่น ให้นายจ้างหักรายจ่ายค่าจ้างผู้สูงวัยเป็นรายจ่ายทางภาษีได้มากขึ้น และส่งเสริมให้มีการจัดหลักสูตรฝึกทักษะอาชีพที่เหมาะสมกับวัยและสุขภาพผู้สูงวัย

สถิติปี 2019 ระบุว่าประมาณ 1 ใน 3 ของคนไทยวัย 60 ปีขึ้นไปยังคงทำงานอยู่ (ราว34.5%)โดยเฉพาะในภาคเกษตรกรรมและอาชีพอิสระ ทั้งนี้ ไม่ใช่เฉพาะเหตุผลด้านรายได้ แต่หลายคนเลือกทำงานต่อเพราะต้องการพึ่งพาตนเองและมีส่วนร่วมในสังคมต่อไป การทำงานที่เหมาะสมสามารถช่วยให้ผู้สูงวัยรู้สึกมีคุณค่าและลดความรู้สึกโดดเดี่ยวได้

การผลักดันเศรษฐกิจสูงวัยที่ประสบความสำเร็จ จึงต้องมองผู้สูงวัยในเชิง **“ทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณค่า”** มากกว่าเป็นภาระ แน่นอนว่าภาครัฐและเอกชนควรสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐาน ทั้งด้านกฎหมาย เช่น กฎหมายการจ้างงานผู้สูงวัย ด้านสถานที่ทำงานที่ยืดหยุ่นและการเอื้อให้ผู้สูงวัยทำงานได้ และด้านกิจกรรมทางสังคมที่ดึงให้ผู้สูงวัยออกมามีส่วนร่วม

เมื่อผู้สูงวัยมีกิจกรรมทำ มีรายได้หรือบทบาทในสังคม จะเกิดผลดีสองทางคือ คนกลุ่มนี้มีคุณภาพชีวิตและสุขภาพจิตที่ดีขึ้น ขณะเดียวกัน สังคมก็ได้ประโยชน์จากแรงงาน ความรู้และเวลาอันมีค่าของพวกเขา

ยุคนี้องค์กรหลายแห่งเริ่มเปิดโอกาสจ้างงานผู้สูงวัยมากขึ้น เพราะตระหนักถึงประสบการณ์และความรับผิดชอบที่คนวัยนี้มี

ยุทธศาสตร์ชาติในการเตรียมความพร้อมสังคมสูงวัย

การรับมือสังคมสูงวัย ไม่ใช่เพียงเรื่องของปัจเจกบุคคล แต่ต้องอาศัยนโยบายระดับชาติที่รอบด้าน ประเทศไทยได้จัดทำ “ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580)” และแผนแม่บทต่าง ๆ เพื่อรองรับโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลง เน้นทั้งมาตรการเชิงป้องกันและพัฒนาศักยภาพของประชากรทุกช่วงวัย

สำหรับประเด็นผู้สูงวัยมีแนวทางสำคัญที่ถูกกำหนดไว้ ดังนี้

• สร้างหลักประกันรายได้และส่งเสริมการออมเพื่อวัยเกษียณ

หน่วยงานหลักที่มีบทบาทสำคัญ เช่น กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ กองทุนประกันสังคม กองทุนสำรองเลี้ยงชีพ และกองทุนการออมแห่งชาติ (กอช.) สำหรับแรงงานอิสระ รวมถึงแนวคิดสินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงวัยเพื่อให้สามารถนำบ้านที่มีอยู่มาเปลี่ยนเป็นเงินใช้จ่ายยามเกษียณ

ปัจจุบันสัดส่วนแรงงานไทยที่มีบำเหน็จบำนาญหรือเงินออมเพื่อวัยชรายังมีเพียงประมาณ 1 ใน 3 ของแรงงานทั้งหมดเท่านั้น ส่วนใหญ่คือข้าราชการและพนักงานในระบบ ขณะที่แรงงานนอกระบบยังออมไว้น้อยมาก นโยบายรัฐจึงพยายามขยายความครอบคลุมของกองทุนเหล่านี้ และอาจออกกฎหมายบังคับออมสำหรับบางกลุ่มเพิ่มขึ้น เป้าหมายคือเพื่อให้คนวัยทำงานวันนี้มีเงินเพียงพอสำหรับวันข้างหน้า ลดภาระพึ่งพิงรัฐและครอบครัว

• พัฒนาศักยภาพผู้สูงวัยและส่งเสริมการมีงานทำ

เป้าหมายคือเน้นให้ผู้สูงวัยเป็นพลังในการขับเคลื่อนประเทศ ไม่ใช่ผู้ด้อยโอกาสที่ต้องรอรับความช่วยเหลืออย่างเดียว แนวทางสำคัญคือส่งเสริมการมีงานทำของผู้สูงวัยให้พึ่งพาตนเองได้ทางเศรษฐกิจ และร่วมเป็นพลังสำคัญต่อเศรษฐกิจชุมชนและประเทศ

รัฐบาลสนับสนุนมาตรการทางการเงินและภาษีให้ผู้ประกอบการจ้างงานผู้สูงวัยในตำแหน่งที่เหมาะสม ควบคู่ไปกับการจัดหลักสูตรพัฒนาทักษะอาชีพใหม่ ๆ ที่เหมาะกับวัยและสุขภาพของผู้สูงวัย ตลอดจนส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการทำงานร่วมกันระหว่างวัย

• สร้างระบบบริการและสภาพแวดล้อมรองรับสังคมสูงวัย

การเตรียมตัวที่ดีต้องมั่นใจว่าผู้สูงวัยสามารถใช้ชีวิตได้อย่างสะดวก ปลอดภัย และได้รับการดูแลที่เหมาะสม ยุทธศาสตร์ชาติฯ ได้ระบุให้การส่งเสริมและสนับสนุนระบบส่งเสริมสุขภาพและการดูแลผู้สูงวัย พร้อมทั้งจัดสภาพแวดล้อมให้เป็นมิตรกับผู้สูงวัย การเพิ่มบริการดูแลระยะยาว

(long-term care) ผ่านกองทุนและเครือข่ายอาสาสมัครดูแลผู้สูงวัยตามชุมชน การออกแบบผังเมืองและที่อยู่อาศัยที่เป็นเมืองหรือชุมชนสูงวัยอย่างเป็นมิตร (age-friendly city and community) เช่น ทางเท้าที่ลาดเรียบและมีที่นั่งพักเป็นระยะ ป้ายตัวหนังสือขนาดใหญ่ ระบบขนส่งสาธารณะที่เข้าถึงง่าย อาคารสถานที่ราชการและห้างร้านติดตั้งลิฟต์และทางลาด ห้องน้ำสาธารณะรองรับรถเข็น

• สร้างการมีส่วนร่วมและคุณภาพชีวิตที่ดี

นอกจากเรื่องเศรษฐกิจและสุขภาพ ยุทธศาสตร์ชาติฯ ยังเน้นการส่งเสริมบทบาททางสังคมของผู้สูงวัยโดยกำหนดให้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้สูงวัยในสังคม และสนับสนุนกิจกรรมที่ผู้สูงวัยสามารถเข้าร่วมได้ เช่น ชมรมผู้สูงวัย กิจกรรมอาสาสมัคร

ในยุทธศาสตร์ชาติฯ ได้มองประเด็นสังคมสูงวัยไว้อย่างครอบคลุม ทั้งเรื่องการเงิน สุขภาพ โครงสร้างพื้นฐาน และบทบาทของผู้สูงวัยในสังคม แต่ละด้านต้องขับเคลื่อนไปพร้อมกัน เช่น ถ้าคนวัยทำงานออมมากขึ้นตั้งแต่วันนี้ อีก 20-30 ปีข้างหน้า รัฐก็แบกรับภาระน้อยลง ถ้าผู้สูงวัยสุขภาพดีและทำงานได้นานขึ้น เศรษฐกิจประเทศก็ยังเดินหน้าได้แม้โครงสร้างประชากรเปลี่ยน ถ้าเมืองและบริการพร้อม ครอบครัวก็ไม่ต้องกังวล

Longevity Tech เทคโนโลยีเพื่อคนอายุยืน

เทคโนโลยีสมัยใหม่โดยเฉพาะปัญญาประดิษฐ์ กำลังกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสนับสนุนการมีอายุยืนที่มีคุณภาพ หรือที่เรียกว่า longevity tech เทคโนโลยีเหล่านี้ช่วยในการติดตาม วิเคราะห์ และดูแลสุขภาพของคนทุกวัยอย่างละเอียดและต่อเนื่อง ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการดูแลผู้สูงวัย และการป้องกันปัญหาสุขภาพก่อนที่จะสายเกินแก้

• AI เพื่อสุขภาพและวิเคราะห์ข้อมูลผู้สูงวัย

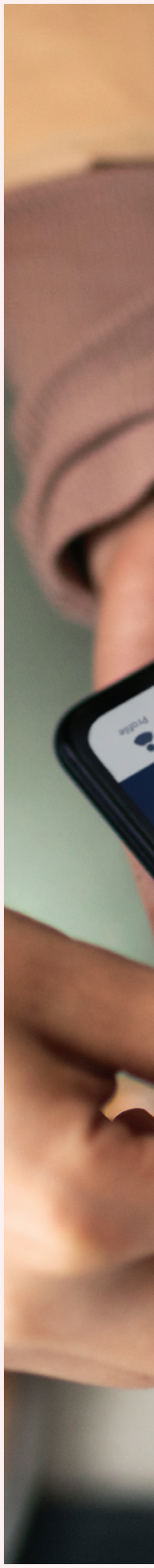
ปัญญาประดิษฐ์ถูกนำมาใช้ในการวิจัยและบริการสุขภาพด้านผู้สูงวัย หลายรูปแบบ ตัวอย่างที่น่าสนใจคือโครงการวิจัยระดับชาติในต่างประเทศ เช่น รัฐบาลสหรัฐฯ ร่วมมือกับบริษัทยักษ์ใหญ่ด้านเทคโนโลยี ลงทุนในโครงการ Stargate ด้วยเม็ดเงินกว่า 500 ล้านดอลลาร์ เพื่อใช้ AI วิเคราะห์ข้อมูลชีวการแพทย์จำนวนมหาศาลในการค้นหาวิธีรักษาโรคที่เกี่ยวข้องกับความชรา เช่น โรคมะเร็ง โรคหัวใจ โดยหวังว่า AI จะช่วยเร่งการค้นพบยาชะลอความแก่หรือรักษาโรคผู้สูงวัยได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ยังมีการพัฒนาระบบ AI สำหรับการแพทย์เฉพาะบุคคล เช่น แอปพลิเคชัน The Longevity AI ของบริษัท Longr ที่ใช้ machine learning วิเคราะห์ข้อมูลชีวภาพ (biometrics) ของผู้ใช้ ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลตรวจเลือด พฤติกรรมการกิน การออกกำลังกาย หรือคุณภาพการนอน และให้คำแนะนำเฉพาะบุคคลในการปรับพฤติกรรมเพื่อยืดอายุขัยอย่างมีคุณภาพ เช่น ปรับอาหาร เสริมวิตามิน หรือปรับตารางการนอนให้เหมาะสม แอปพลิเคชันตัวนี้จะทำตัวเสมือนโค้ชสุขภาพส่วนตัว ที่ให้คำแนะนำเชิงโภชนาการ การออกกำลังกาย การนอน และการฝึกสติ อย่างครบวงจรในแอปเดียว โดยอ้างอิงจากงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์จำนวนมาก

ผู้ใช้งานสามารถเชื่อมต่อแอปกับอุปกรณ์สวมใส่ต่าง ๆ เช่น smartwatch เพื่อให้ AI ติดตามค่าชีวภาพแบบ real-time และคำนวณเป็น “ดัชนีสุขภาพอายุยืน” รายวัน แสดงแนวโน้มอายุชีวภาพของตนเอง พร้อมทั้งแนะนำวิธีลดอายุชีวภาพลง เช่น การปรับอาหาร หรือการจัดตารางการออกกำลังกาย

• อุปกรณ์สวมใส่อัจฉริยะ

อุปกรณ์ดิจิทัลที่ผู้สูงวัยสวมใส่หรือพกติดตัวได้ เช่น smartwatch สายรัดสุขภาพ หรือ อุปกรณ์ติดตามการเคลื่อนไหว กำลังมีบทบาทอย่างมากในการดูแลสุขภาพผู้สูงวัย อุปกรณ์เหล่านี้สามารถตรวจวัดสัญญาณชีพต่าง ๆ ได้ตลอด 24 ชั่วโมง เช่น อัตราการเต้นหัวใจ ความดันโลหิต

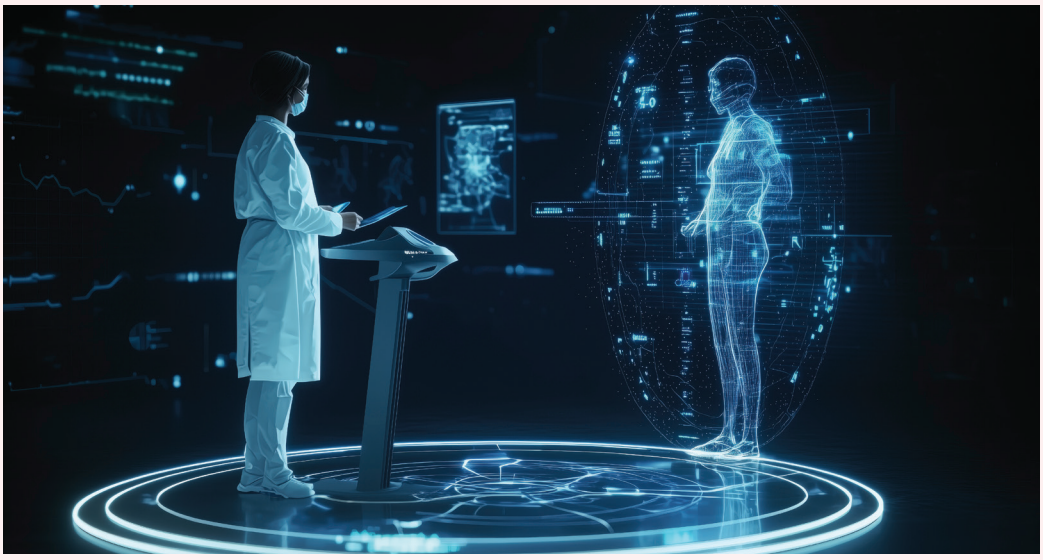

ผู้ใช้งานสามารถเชื่อมต่อแอป กับอุปกรณ์สวมใส่ต่าง ๆ เช่น smartwatch เพื่อให้ AI ติดตามค่าชีวภาพ แบบ real-time และ คำนวณเป็น “ดัชนีสุขภาพอายุยืน”

ระดับออกซิเจนในเลือด จำนวนก้าวเดิน การนอนหลับ และแม้กระทั่งสามารถตรวจจับการล้มของผู้สวมใส่ได้ทันที ช่วยติดตามสุขภาพอย่างต่อเนื่อง และแจ้งเตือนเหตุผิดปกติแบบ real-time

สำหรับผู้สูงวัยที่อยู่ลำพังหรือมีโรคประจำตัว การมีเซ็นเซอร์แบบนี้เปรียบเสมือนมีผู้ช่วยส่วนตัวคอยเฝ้าดูแล เมื่อใดที่ค่าชีวิตผิดปกติหรือเกิดอุบัติเหตุล้ม ระบบจะส่งสัญญาณเตือนไปยังผู้ดูแลหรือศูนย์ฉุกเฉินทันที ทำให้สามารถช่วยเหลือได้อย่างทันท่วงที และช่วยลดความรุนแรงของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นได้

ผลการศึกษาระบุว่าเทคโนโลยีสวมใส่นับเป็นเครื่องมือสำคัญในการเฝ้าระวังสุขภาพ ส่งเสริมความปลอดภัย และยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงวัย ทั้งยังช่วยให้ผู้สูงวัยใช้ชีวิตในบ้านของตนเองได้นานขึ้น โดยไม่ต้องพึ่งสถานดูแล

- **Digital Twin ในด้านสุขภาพ**

แนวคิด digital twin คือการสร้างฝาแฝดดิจิทัลของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เป็นการสร้างแบบจำลองดิจิทัลของผู้ป่วยหรือบุคคลขึ้น โดยป้อนข้อมูลสุขภาพจริงของคนนั้นเข้าไปในโมเดลคอมพิวเตอร์ ทำให้แพทย์หรือระบบ AI ทดลอง คาดการณ์ และวางแผนการรักษาบนตัวแทนดิจิทัลนี้ก่อนที่จะใช้จริงกับคนไข้

แนวคิดนี้ถูกนำมาประยุกต์เพื่อช่วยผู้สูงวัยในหลายมิติ เช่น การสร้างฝาแฝดดิจิทัลของผู้ป่วยสูงวัยที่มีหลายโรคประจำตัว โมเดลจะรวมข้อมูลปัจจัยเสี่ยงที่มากับวัยที่สูงขึ้น แล้วจำลองดูว่าหากปรับเปลี่ยนการรักษาหรือพฤติกรรมบางอย่างจะมีผลอย่างไร จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการใช้ฝาแฝดดิจิทัลช่วยให้การดูแลผู้สูงวัยมีความครอบคลุมและมีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงวัยดีขึ้น และลดอัตราการเข้าโรงพยาบาลโดยไม่จำเป็น

อีกตัวอย่างหนึ่งคือการใช้ฝาแฝดดิจิทัลจัดการกระดูกหักและการบาดเจ็บในผู้สูงวัย การจำลองโครงสร้างกระดูกและการรักษาผ่านโมเดล 3 มิติ ช่วยให้วางแผนผ่าตัดหรือกายภาพบำบัดได้แม่นยำขึ้น ลดความเสี่ยงภาวะแทรกซ้อนสำหรับคนไข้สูงวัยได้ นอกจากนี้ ยังมีการทดลองใช้ฝาแฝดดิจิทัลร่วมกับการโค้ชแบบเสมือนจริง เพื่อดูแลสุขภาพจิตผู้สูงวัย พบว่าสามารถช่วยติดตามและส่งเสริมพฤติกรรมเชิงบวก ลดความเสี่ยงภาวะซึมเศร้าหรือสมองเสื่อมได้เช่นกัน

แม้ปัจจุบันแนวคิดนี้ยังอยู่ในช่วงวิจัยและพัฒนา แต่อนาคตหากทำได้สำเร็จและใช้อย่างแพร่หลาย จะเป็นการปฏิวัติวงการสาธารณสุข ที่ช่วยให้แพทย์วางแผนดูแลผู้สูงวัยเชิงรุกและเฉพาะบุคคลได้อย่างแท้จริง

• Smart CPAP และเทคโนโลยีเพื่อการนอนหลับ

การนอนหลับมีผลอย่างมากต่อสุขภาพระยะยาวของผู้สูงวัย ปัญหาการนอน เช่น ภาวะหยุดหายใจขณะหลับ พบได้บ่อยในผู้สูงวัย ซึ่งหากไม่ได้รับการรักษาจะเพิ่มความเสี่ยงโรคหัวใจ ความดันโลหิตสูง และโรคอัมพาต เทคโนโลยี CPAP (continuous positive airway pressure) เป็นเครื่องมือช่วยเปิดทางเดินหายใจขณะหลับที่ใช้รักษาภาวะนี้มานาน

ปัจจุบัน CPAP ได้พัฒนาเป็น Smart CPAP ที่มีความอัจฉริยะมากขึ้น เช่น ระบบปรับแรงดันอัตโนมัติ (auto-titrating) ที่เครื่องจะตรวจจับรูปแบบการหายใจของผู้ใช้แล้วปรับแรงดันลมให้เหมาะสมตลอดคืน เพื่อป้องกันภาวะทางเดินหายใจตีบขณะหลับอย่างทันท่วงที ผลลัพธ์คือผู้ใช้หายใจโล่งขึ้น หลับสนิทขึ้น คุณภาพการนอนดีขึ้น

ประโยชน์ที่เห็นได้ชัด ของ Smart CPAP คือช่วยให้ผู้ป่วยอยากใช้เครื่องต่อเนื่องมากขึ้น แก้ปัญหาคนไข้เบื่อหรือรำคาญการใช้ CPAP จนเลิกใช้ไปก่อน เพราะ Smart CPAP มีระบบฟีดแบ็กแบบ real-time ปรับแรงดันและความชื้นอัตโนมัติเพื่อเพิ่มความสบาย ลดปัญหาหน้ากากหลวม หรืออาการจมูกแห้ง มีการแจ้งเตือนเมื่อหน้ากากรั่ว

เทคโนโลยีเหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของ longevity tech ที่กำลังเติบโตอย่างรวดเร็ว ในอนาคตเราอาจได้เห็นหุ่นยนต์ผู้ดูแล (care robots) ที่ช่วยงานผู้ดูแลมนุษย์ในการบริบาลผู้สูงวัย เช่น หุ่นยนต์ช่วยยกเคลื่อนย้ายผู้ป่วย หรือหุ่นยนต์เพื่อนคุยแก้เหงา ระบบบ้านอัจฉริยะสำหรับผู้สูงวัย ที่เซ็นเซอร์รอบบ้านแจ้งเตือนทันทีเมื่อมีเหตุผิดปกติ AI ช่วยวินิจฉัยโรคจากเสียงพูดหรือท่าทางการเดิน เพื่อประเมินความเสี่ยงหกล้มและสมองเสื่อม

เมื่อเทคโนโลยีรุดหน้าไป ควบคู่กับราคาที่จับต้องได้มากขึ้น ผู้สูงวัยในอนาคตก็จะสามารถพึ่งพาอุปกรณ์เหล่านี้ในการดูแลตนเองที่บ้าน และมีชีวิตที่สะดวก ปลอดภัย ยืนยาวขึ้นได้ ทั้งหมดนี้จะเข้ามาเสริมให้แนวคิด longevity with purpose เกิดผลเป็นรูปธรรมมากขึ้น เพราะผู้สูงวัยจะมีเครื่องมือช่วยให้พวกเขาดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ พร้อมทำกิจกรรมที่มีเป้าหมายได้จนถึงช่วงสุดท้ายของชีวิต

มุมมองด้านสังคมและการเตรียมตัวเพื่ออายุยืนอย่างมีคุณค่า

นอกจากภาครัฐและเทคโนโลยีแล้ว ปัจจัยด้านสังคมและการปรับตัวของตัวบุคคล เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการทำให้การมีอายุยืนเป็นเรื่องที่น่ายินดี หนึ่งในคำกล่าวที่ว่า “อายุเป็นเพียงตัวเลข หากใจยังหนุ่มสาว” สะท้อนให้เห็นว่าทัศนคติและการเตรียมพร้อมที่ดีสามารถทำให้ชีวิตหลังเกษียณเต็มไปด้วยความหมายได้ ในส่วนนี้เราจะกล่าวถึงมุมมองและแนวทางปฏิบัติ (how-to) ที่ช่วยให้ผู้สูงวัยใช้ชีวิตบั้นปลายได้อย่างมั่นคง สุขกายสบายใจ และมีคุณค่าในสายตาตนเองและผู้อื่น

• การวางแผนดูแลระยะสุดท้ายของชีวิต

การวางแผนดูแลระยะสุดท้ายของชีวิต แม้จะเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน แต่เป็นสิ่งสำคัญที่ไม่ควรมองข้าม การวางแผนระยะสุดท้าย หมายถึงการที่บุคคลแสดงความประสงค์ล่วงหน้าว่าต้องการหรือไม่ต้องการการรักษาพยาบาลแบบใดเมื่อถึงช่วงใกล้สิ้นชีวิต เช่น การปั๊มหัวใจ ใส่ท่อช่วยหายใจ รวมถึงการทำพินัยกรรมระบุการจัดสรรทรัพย์สินหลังเสียชีวิต การมอบอำนาจให้ผู้ใดผู้หนึ่งได้ตัดสินใจแทนในเรื่องการดูแลรักษา ตลอดจนความต้องการเกี่ยวกับการจัดพิธีฌาปนกิจหรือการบริจาคร่างกาย การพูดคุยเรื่องนี้ไว้ล่วงหน้ากับครอบครัว จะช่วยลดความขัดแย้งและความเครียดเมื่อเวลานั้นมาถึง

ผลสำรวจในหลายประเทศชี้ว่ามีเพียงประมาณหนึ่งในสามของผู้ใหญ่เท่านั้น ที่ได้ทำเอกสารแสดงเจตจำนงเกี่ยวกับการรักษาในวาระสุดท้าย (advance directive) ไว้อย่างเป็นทางการ ส่วนใหญ่เลี่ยงที่จะคิดเพราะถือว่าเป็นเรื่องไม่เป็นมงคลหรือ “เดี๋ยวค่อยว่ากัน” แต่การเตรียมตัวไว้ตั้งแต่เนิ่น ๆ จะทำให้ทั้งตัวผู้สูงวัยเองและลูกหลานอุ่นใจมากกว่า

สิ่งนี้คือแนวคิด living will หรือพินัยกรรมชีวิต ซึ่งปัจจุบันกฎหมายไทยก็รับรองแล้ว (ตาม พ.ร.บ.สุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550 มาตรา 12) ว่าประชาชนสามารถทำหนังสือแสดงเจตนานี้ เพื่อปฏิเสธการรักษาที่เกินความจำเป็นในวาระสุดท้ายได้ โรงพยาบาลจะได้ปฏิบัติตามความประสงค์ของผู้ป่วยโดยไม่ถือว่าผิดจรรยาบรรณ

ในทำนองเดียวกัน การทำพินัยกรรมทรัพย์สิน ก็สำคัญมากต่อการจากไปอย่างสงบ คนไทยจำนวนไม่น้อยเสียชีวิตโดยไม่ทำพินัยกรรม ทิ้งให้ทายาทต้องจัดการมรดกกันเองและเกิดข้อพิพาทบาดหมางกันเป็นปี ๆ ฉะนั้น การจัดทำพินัยกรรมไว้แต่เนิ่น ๆ (ซึ่งทำได้ตั้งแต่อายุ 15 ปี) จะทำให้ผู้สูงวัยได้ถ่ายทอดทรัพย์สินแก่คนที่ตนตั้งใจให้จริง ๆ อย่างเรียบร้อย

ตามคำกล่าวที่ว่า “จากโลกนี้ไปตัวเราเอาทรัพย์สินไปไม่ได้ แต่เราส่งต่อให้คนข้างหลังได้” สุดท้าย สิ่งหนึ่งที่สำคัญไม่แพ้เอกสารเหล่านี้ คือการพูดคุยกับครอบครัวอย่างเปิดใจ ผู้สูงวัยควรบอกกล่าวลูกหลานถึงความต้องการของตนในบั้นปลาย ทั้งด้านร่างกาย (เช่น ไม่อยากเจาะคอ อยากใช้เวลาที่บ้านมากกว่าที่โรงพยาบาล) และด้านจิตใจ (เช่น อยากพบหน้าใครบ้าง มีเรื่องใดที่ติดค้างในใจ) เพื่อที่ครอบครัวจะได้ช่วยกันทำตามความประสงค์นั้นอย่างดีที่สุด การจากไปอย่างสงบและสมศักดิ์ศรี ถือเป็นส่วนหนึ่งของการมี “ชีวิตที่ดี” เช่นกัน

สรุป มุมมองด้านสังคมและการเตรียมพร้อมนี้ชี้ให้เห็นว่า การจะมี longevity with purpose ได้นั้น ตัวผู้สูงวัยเองต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดชีวิตตน ตั้งแต่การวางแผนทางการเงิน การใฝ่รู้เท่าทันเทคโนโลยี การดูแลสุขภาพกายใจเชิงรุก จนถึงการตระหนักและเตรียมการสำหรับวาระสุดท้าย

การทำเช่นนี้ไม่ได้แปลว่าเป็นการคาดหวังแต่เรื่องลบ ๆ ตรงกันข้ามคือเป็นการจัดการเรื่องจำเป็นให้เรียบร้อยเพื่อที่จะได้ใช้ชีวิตในแต่ละวันอย่างเบิกบานและมีจุดหมาย เช่น วางแผนทรัพย์สินแล้วก็จะคลายกังวล มีกำลังไปทำสิ่งที่รักหรือทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นต่อ การดูแลสุขภาพตัวเองที่ดีก็จะได้มีเรี่ยวแรงเดินทางท่องเที่ยว หรือไปเข้าสังคม พบปะลูกหลาน เรียนรู้อะไรใหม่ ๆ ได้อยู่เสมอ เมื่อรวมกับการสนับสนุนจากครอบครัว ชุมชน และภาครัฐ เชื่อว่าผู้สูงวัยจะสามารถใช้ชีวิตยืนยาวอย่างมีคุณค่า ไม่ใช่แค่อยู่ไปวัน ๆ แต่คือการมีชีวิตทุกวันอย่างมีความหมายตามที่ตนเองปรารถนา

การวางแผนดูแลระยะสุดท้ายของชีวิต แม้จะเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน แต่เป็นสิ่งสำคัญที่ไม่ควรมองข้าม

อายุยืนอย่างมีเป้าหมาย ภาพฝันที่เป็นจริงได้

Longevity with purpose เป็นเป้าหมายที่เราทุกคนร่วมกันสร้างได้ สังคมไทยและสังคมโลกกำลังก้าวสู่ยุคที่คนอายุ 80-90 ปีจะกลายเป็นเรื่องปกติ แต่สิ่งที่สำคัญกว่าจำนวนปีอายุคือคุณภาพของปีเหล่านั้น

เราต้องการเห็นผู้สูงวัยที่ยังคงมีความสุข มีสุขภาพดี และมีบทบาทในครอบครัวและชุมชน เราอยากเห็นภาพของคุณปู่ที่ยังเล่านิทานสอนใจให้หลาน ๆ ฟังได้ คุณย่าที่รวมกลุ่มกับเพื่อนปลูกผักทำสวนออร์แกนิกขายสร้างรายได้ ผู้เฒ่าผู้แก่ที่เป็นที่ปรึกษาให้คนรุ่นหลังในที่ทำงาน หรือแม้แต่ผู้สูงวัยติดเตียงที่ยังยิ้มแย้ม เพราะได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างอบอุ่น

การจะไปถึงจุดนั้นได้ต้องอาศัยทุกภาคส่วน ภาครัฐต้องวางนโยบายที่มองการณ์ไกล ปรับโครงสร้างเศรษฐกิจและสวัสดิการให้รองรับสังคมสูงวัย ภาคเอกชนควรตระหนักถึงพลังผู้สูงวัย ปรับสินค้าและบริการให้เหมาะกับกลุ่มนี้ รวมถึงเปิดโอกาสจ้างงานและดึงเอาความรู้ความสามารถของคนรุ่นเก๋ามาใช้

ภาคชุมชนและครอบครัวควรสร้างสภาพแวดล้อมที่ผู้สูงวัยรู้สึกมีคุณค่า เช่น ให้ช่วยทำกิจกรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ ตามกำลัง เชิญชวนให้เข้าร่วมงานชุมชน ให้ความรักและความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และเหนือสิ่งอื่นใด ตัวผู้สูงวัยเองต้องไม่หยุดพัฒนาตัวเอง ไม่ว่าด้านใดด้านหนึ่งก็ตาม เพราะ “วัย” เป็นเพียงตัวเลข คนที่ดูแลสุขภาพกายใจตนเองดี เรียนรู้สิ่งใหม่ตลอด และปรับตัวตามยุคได้ ก็สามารถเป็น “หนุ่มสาว” ได้เสมอ

Longevity with purpose คือการผสานอายุที่ยืนเข้ากับชีวิตที่มีความหมาย ทั้งสองอย่างนี้ต้องไปควบคู่กัน เราอยากเห็นสังคมที่มีผู้สูงวัยเปี่ยมพลัง มีเป้าหมายในแต่ละวัน ตื่นขึ้นมาและรู้สึกว่ายังมีอะไรให้ทำ ยังมีคุณค่าสำหรับคนรอบข้าง และเราก็อยากเห็นคนหนุ่มสาวทุกวันนี้เตรียมตัวเป็นผู้สูงวัยที่มีคุณภาพในอนาคต

เมื่อทุกคนตระหนักและลงมือทำตั้งแต่วันนี้ ไม่ว่าจะเรื่องออมเงิน ดูแลสุขภาพ หรือเรียนรู้เทคโนโลยี วันข้างหน้าก็จะมีสังคมสูงวัยที่สดใส เป็นสังคมแห่งการเกื้อกูลระหว่างรุ่น และทุกคนใช้ชีวิตยืนยาวอย่างมีความสุขตามใจปรารถนา

แหล่งข้อมูล

- Ageing and health who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health
- Situation of the Thai Older Persons 2023 - dop.go.th/download/statistics/th1738230377-2563_1.pdf
- Population Ageing in Thailand - ERIA eria.org/uploads/Vol-1_00-Lessons-from-One-of-the-Most-Aged-ASEAN-Member-States.pd
- สรุปสถานการณ์ผู้สูงวัยในปี 2567 และจะไปต่อกันอย่างไร section09.thaihealth.or.th/2025/01/09/complete-aged-society
- สถานการณ์และแนวโน้ม สภาพการทำางานของผู้สูงอายุไทย ipsr.mahidol.ac.th/wp-content/uploads/2022/03/Report-File-630.pdf
- ผลการศึกษาพบ!..การทำงานอาสาสมัครได้ทั้งความสุข สุขภาพ และลดความเสี่ยงภาวะสมองเสื่อม - mqdc.com/th/aspentree/wellness-info/health/157/volunteering-reduces-dementia-risk
- senate.go.th senate.go.th/assets/portals/181/fileups/180/files/11-%E0%B8%A8%E0%B8%B1%E0%B8%81%E0%B8%A2%E0%B8%A0%E0%B8%B2%E0%B8%9E%E0%B8%84%E0%B8%99%E0%B8%95%E0%B8%A5%E0%B8%AD%E0%B8%94%E0%B8%8A%E0%B9%88%E0%B8%A7%E0%B8%87%E0%B8%8A%E0%B8%B5%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%95.pdf
- ทักษะดิจิทัลของผู้สูงอายุกลุ่มเปราะบางในประเทศไทย: ปัจจัยและความท้าทายในการเข้าสู่โลกดิจิทัล | PIER pier.or.th/abridged/2025/06
- งานจิตอาสาผู้สูงอายุ พลังขับเคลื่อนสังคมและชุมชน ด้วยแนวคิดดูแลเกื้อกูล thereporters.co/feature/n2805230830
- การสร้างคุณภาพชีวิตที่ดียามชราภาพ โดยเน้นผู้สูงวัยเป็นศูนย์กลาง | PIER – pier.or.th/abridged/2023/21
- Longr launches The Longevity AI app longevity.technology/news/longr-launches-the-longevity-ai-app
- The Role of Wearable Technology in Monitoring Senior Health kendalathome.org/blog/the-role-of-wearable-technology-in-monitoring-senior-health
- Could digital twins be the next revolution in healthcare? | European Journal of Public Health | Oxford Academic academic.oup.com/eurpub/article/35/1/19/7909469
- Smart CPAP Machines: Integrating with Home Automation apriadirect.com/blog/smart-cpap-machines/?srsltid=AfmBOoqeuxCfr6pSAEoHpA3WoGgJZBKyhnFyNTVpvMNAaOr_yX8zJVPh

CHAPTER 05

Connected Generations
ต่างวัย ไม่ต่างใจ

ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยเต็มรูปแบบ ขณะเดียวกันภาวะเศรษฐกิจและโครงสร้างครอบครัวที่เปลี่ยน-แปลงไป ทำให้หลายช่วงวัยกลับมาอาศัยอยู่ร่วมชายคาเดียวกันมากขึ้น ทั้งปู่ย่าตายาย พ่อแม่ และลูกหลาน เพื่อช่วยลดค่าใช้จ่ายและดูแลกันและกัน ซึ่งสอดคล้องกับวัฒนธรรมครอบครัวขยายของไทยอยู่แล้ว

อย่างไรก็ตาม เมื่อผู้คนต่างวัยต้องอาศัยอยู่ใกล้ชิดกันมากขึ้น ช่องว่างระหว่างวัยที่เกิดจากค่านิยมและทักษะที่ต่างกันก็ยิ่งเด่นชัดขึ้น การเสริมสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน การลดอคติระหว่างรุ่น และสร้างกิจกรรมที่คนต่างวัยสามารถทำร่วมกันอย่างมีความหมายทั้งในครอบครัวและชุมชน จึงกลายเป็นความท้าทายสำคัญของสังคมไทยยุคปัจจุบัน

ในบทนี้จะกล่าวถึงบทบาทของเทคโนโลยีในการเชื่อมโยงคนต่างวัย ตลอดจนสิทธิและจริยธรรมของการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่ทุกช่วงวัยต้องตระหนัก พร้อมนำเสนอแนวทางแก้ไขเพื่อให้ผู้อ่านนำไปปรับใช้ได้จริง

การถ่ายทอดความรู้และทักษะระหว่างวัย

การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัยเป็นกุญแจสำคัญในการเชื่อมคนต่างรุ่นเข้าด้วยกัน ในอดีตการถ่ายทอดความรู้มักเป็นแบบทางเดียวจากผู้ใหญ่สู่ผู้น้อย เช่น ปู่ย่าตายายสอนลูกหลาน หรือพนักงานอาวุโสให้คำแนะนำแก่คนรุ่นใหม่ ซึ่งประเทศไทยและสังคมในแถบเอเชียมักให้คุณค่าแก่ภูมิปัญญาผู้ใหญ่ และความกตัญญูกตเวทีที่ลูกหลานพึงมีต่อผู้สูงวัยมาโดยตลอด

อย่างไรก็ตาม ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แนวคิดในการให้คนรุ่นใหม่เป็นผู้สอนคนรุ่นเก่าได้รับความสนใจมากขึ้น ผู้เชี่ยวชาญระบุว่าสิ่งนี้เปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ถ่ายทอดความรู้ด้านเทคโนโลยี และมุมมองใหม่ ๆ ให้ผู้ใหญ่ช่วยเพิ่มความเข้าใจระหว่างวัย และสร้างสะพานเชื่อมความแตกต่างระหว่างคนต่างวัยได้

งานวิจัยด้านสังคมพบว่าโครงการที่ให้เยาวชนสอนทักษะดิจิทัลแก่ผู้สูงวัยส่งผลดีสองทาง ผู้สูงวัยมีความมั่นใจในการใช้เทคโนโลยีมากขึ้น เกิดความรู้สึกมีประสิทธิภาพในตนเอง ส่วนคนหนุ่มสาวก็ได้พัฒนาทักษะความเป็นผู้นำผ่านบทบาทผู้สอน นำไปสู่การลบภาพเหมารวมระหว่างวัยและสร้างความผูกพันเชื่อมโยงกันในระดับบุคคล ซึ่งนับเป็นแนวทางหนึ่งในการลดความโดดเดี่ยวของผู้สูงวัย ผ่านการสร้างสัมพันธ์ระหว่างวัยควบคู่กับการเพิ่มพูนทักษะดิจิทัลของผู้สูงวัย

หลายองค์กรธุรกิจนำแนวคิดนี้มาใช้ให้พนักงานรุ่นใหม่ช่วยอบรมทักษะการใช้โซเชียลมีเดียหรือเครื่องมือดิจิทัลรวมถึงเครื่องมือ AI แก่ผู้บริหารหรือพนักงานอาวุโส สร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้สองทางที่ทุกฝ่ายได้ประโยชน์ร่วมกัน

การออกแบบพื้นที่ทางกายภาพและดิจิทัลให้สนับสนุนความเข้าใจระหว่างวัย

พื้นที่ที่ดีช่วยลดช่องว่างระหว่างวัยได้ในการจัดสรรทั้ง **“พื้นที่ส่วนตัว”** และ **“พื้นที่ใช้เวลาร่วมกัน”** ให้แก่สมาชิกแต่ละวัยสามารถลดความขัดแย้งในบ้านที่มีผู้อยู่อาศัยหลายเจเนอเรชันได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักการนี้เรียกว่า “Me Time vs We Time” โดยพื้นที่ “Me Time” คือมุมสงบที่แต่ละคนใช้เวลาทำสิ่งที่ชอบตามลำพังโดยไม่ถูกรบกวน ขณะที่ “We Time” คือพื้นที่ส่วนรวมให้คนในครอบครัวได้ทำกิจกรรมร่วมกันอย่างมีคุณภาพ เช่น ห้องนั่งเล่น ห้องครัว หรือสวนนอกบ้าน

การออกแบบบ้านให้ตอบโจทย์ทั้งชีวิตส่วนตัวและชีวิตร่วมกันเช่นนี้ ช่วยให้ทุกคนรู้สึกมีพื้นที่ของตนเองอย่างแท้จริง ลดปัญหาการล้ำเส้นกันโดยไม่ตั้งใจ อันเป็นสาเหตุเล็ก ๆ ที่อาจบานปลายกลายเป็นความขัดแย้งระหว่างวัยได้

ส่วนภาคธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ประเทศไทยก็มีการนำแนวคิดนี้ไปใช้ เช่น การออกแบบบ้านที่มีห้องนอนผู้สูงวัยชั้นล่างเพื่อลดการขึ้นลงบันได มีห้องอเนกประสงค์ที่ปรับเปลี่ยนได้ตามไลฟ์สไตล์ หรือแม้แต่การจัดผังบ้านให้แต่ละวัยมีชั้นของตัวเอง เพื่อสร้างสมดุลระหว่างความเป็นส่วนตัวกับความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว แนวทางเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า **การออกแบบทางกายภาพที่คำนึงถึงความต่างวัยคือการใส่ใจความสัมพันธ์ในครอบครัวอย่างลึกซึ้ง** ไม่ใช่แค่เรื่องการใช้สอยเท่านั้น

ในระดับชุมชน มีตัวอย่างโครงการที่อยู่อาศัยแบบหลายรุ่นอยู่ร่วมกันในต่างประเทศ เช่น โครงการในยุโรปที่ให้นักศึกษามหาวิทยาลัยเช่าบ้านอยู่ร่วมกับผู้สูงวัย แลกกับการช่วยดูแลบ้านและเป็นเพื่อนคุยให้ผู้สูงวัย ผลลัพธ์คือทั้งสองฝ่ายได้ประโยชน์ ผู้สูงวัยไม่เหงา มีคนหนุ่มสาวคอยให้การช่วยเหลือ ขณะที่วัยรุ่นก็ประหยัดค่าเช่าบ้านไปในตัว

นอกจากนี้ ยังมีแนวคิดในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ช่วยออกแบบชุมชนอัจฉริยะหลายวัย โดยวิเคราะห์ข้อมูลประชากรและความต้องการการบริการของแต่ละวัย เพื่อนำมาวางผังเมืองหรือคอนโดมิเนียมที่ตอบโจทย์คนทุกกลุ่ม เช่น การจัดพื้นที่สนามเด็กเล่นใกล้ลานออกกำลังกายผู้สูงวัย หรือออกแบบระบบความปลอดภัยที่ทั้งเด็กและผู้สูงวัยใช้ง่ายได้และไม่เป็นอุปสรรค

ในประเทศสิงคโปร์มีการใช้ AI จับคู่อาสาสมัครวัยรุ่นไปเยี่ยมผู้สูงวัยที่อยู่ลำพังเพื่อคลายเหงาและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัยในชุมชนด้วย

“พื้นที่ดิจิทัล” กับบทบาทเชื่อมคนต่างวัยเข้าด้วยกัน

ปัจจุบันในประเทศไทยได้มีการสร้างแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงวัย และเชื่อมต่อคนรุ่นเก่ากับรุ่นใหม่เข้าด้วยกัน ตัวอย่างเช่น Young Happy ซึ่งเริ่มต้นโดยคนหนุ่มสาวที่เล็งเห็นปัญหาผู้สูงวัยเหงาหลังเกษียณ โดยได้สร้างทั้งชุมชนออนไลน์ และกิจกรรมออฟไลน์ เพื่อให้ผู้สูงวัยได้พบปะมิตรใหม่และเข้าร่วมเวิร์กช็อปที่สนุก มีคุณค่า และทำให้พึ่งพาตัวเองได้

กิจกรรมครอบคลุมตั้งแต่การสอนผู้สูงวัยใช้ smartphone และโซเชียลมีเดีย การเปิดคอร์สฝึกทักษะดิจิทัลทันสมัย เช่น การตัดต่อวิดีโอ การใช้แพลตฟอร์มออนไลน์ต่าง ๆ รวมถึงการใช้ AI เพื่อให้ผู้สูงวัยนำไปต่อยอดเป็นงานอดิเรกหรืออาชีพได้ เช่น การเป็นยูทูบเบอร์หรือนักการตลาดออนไลน์

ตลอดระยะเวลากว่า 5 ปีที่ผ่านมา Young Happy มีผู้สูงวัยสมัครสมาชิกกว่า 60,000 คน ความสำเร็จของชุมชนออนไลน์นี้สะท้อนว่า หากออกแบบเนื้อหาและประสบการณ์ให้เหมาะสม เทคโนโลยีก็สามารถเปิดโลกใหม่ให้ผู้สูงวัยได้สนุก เรียนรู้สิ่งใหม่ และรู้สึกมีคุณค่าเช่นเดียวกับวัยรุ่น ถือเป็นการเชื่อมช่องว่างระหว่างวัยทางอ้อม ผ่านการเสริมพลังผู้สูงวัยในโลกดิจิทัล

การลดความขัดแย้งระหว่างวัย และช่องว่างระหว่างเจเนอเรชัน

ความขัดแย้งระหว่างวัย มักเกิดจากความไม่เข้าใจกันระหว่างคนที่เติบโตต่างยุคต่างสภาพแวดล้อม ทั้งในเรื่องรสนิยม ไลฟ์สไตล์ ค่านิยม หรือแม้กระทั่งการสื่อสาร ยกตัวอย่างเรื่องเล็ก ๆ ในครอบครัว เช่น ระดับเสียงโทรทัศน์ที่วัยทำงานอาจรู้สึกรำคาญผู้สูงวัยที่เปิดเสียงดังรบกวน หรือนิสัยตื่นสายของวัยรุ่นที่คนสูงวัยมักมองว่าไม่เหมาะสมกับตารางชีวิตประจำวัน หากไม่มีการพูดคุยเพื่อปรับความเข้าใจกัน สิ่งเหล่านี้ก็อาจสั่งสมเป็นความตึงเครียดเรื้อรังได้

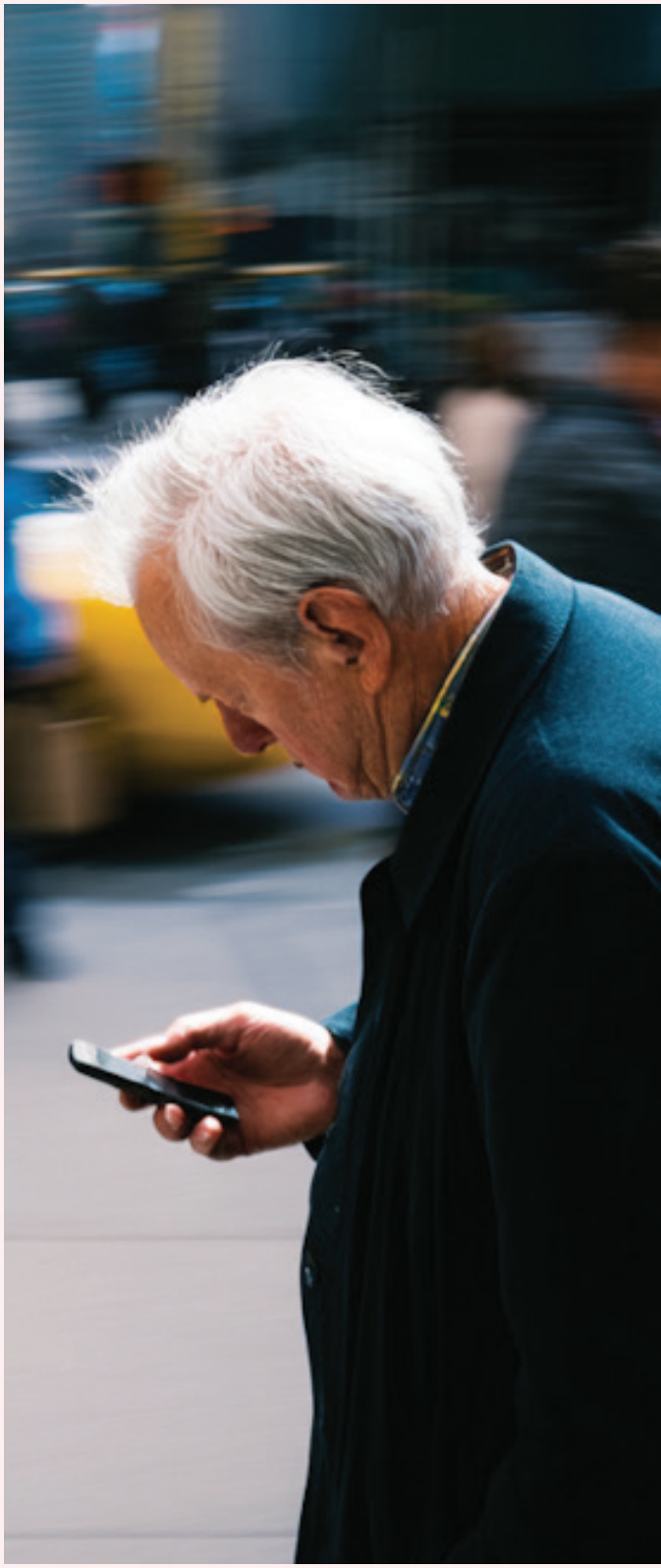
นักจิตวิทยาแนะนำเทคนิคการสื่อสารเพื่อให้คนต่างวัยเข้าใจกันมากขึ้น หัวใจหลักอย่างหนึ่งคือ “empathy” หรือความพยายามเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของอีกฝ่าย การรับฟังอย่างตั้งใจ และไม่ด่วนตัดสิน ช่วยให้คนวัยต่างกันลดอคติที่มีต่อกัน เปิดโอกาสได้แลกเปลี่ยนมุมมองกันมากขึ้น

สิทธิ หน้าที่ และจริยธรรม ของพลเมืองดิจิทัลสูงวัย

พลเมืองดิจิทัล หมายถึง ผู้ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างรู้เท่าทัน มีความรับผิดชอบและเคารพสิทธิของตนเองและผู้อื่นในโลกออนไลน์ การเป็นพลเมืองดิจิทัลที่ดีนั้นไม่ได้จำกัดเฉพาะคนรุ่นใหม่ แต่ครอบคลุมทุกช่วงวัย รวมถึงผู้สูงวัยด้วย

ผู้สูงวัยในประเทศไทยจำนวนมากเพิ่งเริ่มใช้งานอินเทอร์เน็ตหรือโซเชียลมีเดียในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา และหลายคนยังขาดทักษะการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล ทำให้เป็นกลุ่มเปราะบางที่มีความเสี่ยงต่อภัยออนไลน์ เช่น ข่าวปลอมหรือการหลอกลวงต่าง ๆ ฯลฯ

สภายุโรป (Council of Europe) ซึ่งเป็นหน่วยงานระดับสากล ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการพัฒนาการศึกษาเรื่องพลเมืองดิจิทัลและการรู้เท่าทันสื่อสำหรับพลเมืองทุกช่วงวัยโดยเฉพาะการเติมทักษะด้านนี้ให้ผู้สูงวัย เพื่อให้พวกเขาเข้ามามีส่วนร่วมในสังคมดิจิทัลอย่างเข้มแข็งและรอบรู้ ไม่ตกเป็นเหยื่อหรือเผยแพร่ข้อมูลผิด ๆ กล่าวคือ ผู้สูงวัยมีสิทธิในการเข้าถึงเทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสารอย่างเท่าเทียมกับคนอื่น แต่ขณะเดียวกันก็มีความรับผิดชอบที่จะต้องใช้งานอย่างปลอดภัยและมีจริยธรรม

สิทธิของผู้สูงวัยในโลกดิจิทัล ได้แก่ สิทธิในการได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้อง สิทธิในความเป็นส่วนตัวและความปลอดภัยของข้อมูลส่วนบุคคล ตลอดจนสิทธิในการเข้าถึงบริการออนไลน์ของรัฐและเอกชนอย่างสะดวก

ส่วนหน้าที่และจริยธรรมของผู้สูงวัยในฐานะพลเมืองดิจิทัล เช่น ไม่เผยแพร่ข้อมูลเท็จหรือข่าวลือที่ยังไม่ผ่านการตรวจสอบ ไม่ส่งต่อข้อความหรือข้อมูลที่อาจสร้างความตื่นตระหนกในสังคม อีกทั้งควรระมัดระวังในการแสดงความคิดเห็นทางออนไลน์ เคารพผู้อื่น และไม่กลั่นแกล้งกันบนโลกไซเบอร์

นอกจากนี้ ผู้สูงวัยควรเรียนรู้วิธีตั้งค่าความเป็นส่วนตัวบนแพลตฟอร์มต่าง ๆ เพื่อปกป้องข้อมูลของตนเอง และศึกษาแนวทางปฏิบัติที่ปลอดภัย เช่น การตั้งรหัสผ่านที่คาดเดายาก ไม่เปิดเผยรหัส OTP ให้กับผู้อื่น การตระหนักรู้ถึงบทบาทหน้าที่เหล่านี้จะช่วยให้ผู้สูงวัยดำรงชีวิตในยุคดิจิทัลได้อย่างปลอดภัย และมีส่วนร่วมในสังคมออนไลน์โดยเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน

งานวิจัยหลายชิ้นยังพบว่าการยกระดับทักษะดิจิทัลให้ผู้สูงวัยส่งผลดีต่อคุณภาพชีวิตโดยรวม เช่น การใช้ smartphone อย่างชำนาญช่วยเปิดโลกสังคมออนไลน์ ลดความเหงา เพิ่มความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงวัยได้

นอกจากนี้ การอบรมการรู้เท่าทันสื่อดิจิทัลให้แก่ผู้สูงวัยสามารถช่วยเพิ่มภูมิคุ้มกันต่อข่าวลวงข่าวปลอมได้จริง รายงานในวารสาร “Scientific Reports” ปี 2022 ระบุว่าผู้สูงวัยที่ผ่านการฝึกอบรมการคิดเชิงวิพากษ์และตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล สามารถแยกแยะข่าวจริงกับข่าวลวงบนอินเทอร์เน็ตได้ดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ เมื่อเทียบกับก่อนอบรม การลงทุนพัฒนาทักษะเหล่านี้ให้ผู้สูงวัยจึงเป็นสิ่งที่ภาครัฐและชุมชนควรผลักดันอย่างต่อเนื่อง ควบคู่ไปกับการส่งเสริมเยาวชนให้ตระหนักถึงบทบาทการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ดิจิทัลที่ดีแก่ผู้ใหญ่ในสังคมด้วย

ผู้สูงวัยในประเทศไทยจำนวนมาก เพิ่งเริ่มใช้งานอินเทอร์เน็ตหรือโซเชียลมีเดียในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา

เยาวชนกับบทบาทในการปกป้องผู้สูงวัยจากภัยออนไลน์

ปัจจุบันภัยออนไลน์ที่เกิดขึ้น เช่น การหลอกลวงผ่านโซเชียลมีเดีย การปลอมแปลงตัวตน และข่าวสารที่บิดเบือน กำลังส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อผู้สูงวัยในไทยในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา

ข้อมูลจากโครงการศึกษาภัยคุกคามออนไลน์โดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า **คนไทยกว่า 36 ล้านคน เคยถูกหลอกลวงทางออนไลน์ และมีผู้เสียหายจริงประมาณ 18.37 ล้านคน** โดยกลุ่มผู้สูงวัยมีสัดส่วนตกเป็นเหยื่อเพิ่มสูงขึ้นถึง 22% เมื่อเทียบกับอดีต สาเหตุหลักมาจากผู้สูงวัยจำนวนมาก “ยังไม่เข้าใจกลโกงเหล่านี้” ทำให้สูญเสียทรัพย์สินเงินทองให้มิจฉาชีพอย่างต่อเนื่อง

ข้อมูลนี้ชี้ว่าเราจำเป็นต้องเร่งสร้างภูมิคุ้มกันทางดิจิทัลให้ผู้สูงวัยอย่างจริงจัง หนึ่งในกำลังสำคัญที่จะช่วยได้ก็คือเยาวชนหรือคนรุ่นใหม่ที่มีความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีมากกว่า

บทบาทของเยาวชนในการปกป้องผู้ใหญ่จากภัยออนไลน์ทำได้หลายทาง เช่น ในครอบครัว ลูกหลานควรสื่อสารกับปู่ย่าตายายอย่างสม่ำเสมอ แนะนำให้

ท่านระมัดระวังการรับข้อมูลข่าวสารและทำธุรกรรมบนโลกออนไลน์ หากผู้สูงวัยได้รับข้อความหรือคำขอแปลก ๆ ทาง SMS, LINE หรือ Facebook ควรสอบถามความคิดเห็นจากลูกหลานหรือคนใกล้ชิดก่อนโอนเงินหรือเปิดเผยข้อมูลส่วนตัว การพูดคุยปรึกษาคนในครอบครัวก่อนตัดสินใจสามารถช่วยผู้สูงวัยตั้งสติ และเท่าทันกลโกงของมิจฉาชีพได้ทันท่วงที

คนไทยกว่า 36 ล้านคน เคยถูกหลอกลวงทางออนไลน์ และมีผู้เสียหายจริงประมาณ 18.37 ล้านคน

ประเภทการหลอกลวง

- การหลอกขายสินค้าทางออนไลน์ 42%
- การหลอกให้โอนเงินเพื่อร่วมลงทุนหรือทำงาน 13%
- การหลอกให้กู้เงิน 11%

สถิติจากธนาคารแห่งประเทศไทยชี้ว่าเพียงไตรมาสแรกของปี 2024 มีประชาชนแจ้งความกรณีหลอกลวงออนไลน์กว่า 400,000 ราย มูลค่าความเสียหายรวมสูงกว่า 60,000 ล้านบาท รูปแบบการโกงยอดนิยมมีทั้งการหลอกขายสินค้าทางออนไลน์ (ประมาณ 42%) หลอกให้โอนเงินเพื่อร่วมลงทุนหรือทำงาน (13%) และหลอกให้กู้เงิน (11%)

มิจฉาชีพมักชวนเหยื่อคุยช่องทางส่วนตัวไม่ให้คนอื่นรับรู้ และรู้จักใช้ช่องทางที่ผู้สูงวัยถนัดอย่าง LINE ในการโฆษณาขายสินค้าเกินจริง เพราะทราบว่าผู้สูงวัยจำนวนมากมีเงินเก็บก้อนโต ทำให้เมื่อหลงเชื่อก็สูญเสียเงินทองทรัพย์สินครั้งละมาก ๆ

กรณี romance scam หรือการหลอกให้รักแล้วตุ๋นเงิน เป็นตัวอย่างภัยออนไลน์ที่สร้างความเสียหายกับผู้สูงวัยอย่างน่ากังวล ในช่วงปี 2023-2024 มีข่าวโด่งดังในยุโรปกรณีหญิงวัย 53 ปี ชาวฝรั่งเศสถูกมิจฉาชีพปลอมโปรไฟล์

ผู้สูงวัยจำนวนมาก มีเงินเก็บก้อนโต ทำให้เมื่อหลงเชื่อ ก็สูญเสียเงินทอง ทรัพย์สินครั้งละมาก ๆ

เป็นดาราฮอลลีวูดชื่อดังหลอกตีสนิทจนตายใจแล้วค่อย ๆ ให้เธอโอนเงิน อ้างว่าเป็นค่ารักษาโรคมะเร็ง ผลคือเหยื่อหลงเชื่อโอนเงินไปกว่า 850,000 ดอลลาร์สหรัฐกว่าจะรู้ตัวก็สายเกินไปแล้ว

ในประเทศไทยเอง ก็ได้พบกรณีศึกษาที่คล้ายกัน เช่น กรณีคุณยายวัย 70 ปีที่ถูกหลอกให้โอนเงินไปกว่า 34 ล้านบาท และเกือบจะยอมขายบ้านเพื่อนำเงินไปให้มิจฉาชีพเพิ่ม โชคดีที่มีผู้แจ้งหน่วยงานรัฐเข้าช่วยเหลือได้ทัน

จากกรณีดังกล่าวก็สะท้อนให้เห็นว่าหากผู้สูงวัยตกอยู่ในวงจร romance scam แล้วจะหลุดมาได้ยากมาก เพราะฝังใจเชื่อไปแล้วว่าคนร้ายคือคนรักของตน หลายครั้งแม้เจ้าหน้าที่จะนำหลักฐานมายืนยันต่อหน้าว่าอีกฝ่ายใช้รูปปลอม ผู้เคราะห์ร้ายก็ยังไม่ปักใจเชื่อคำเตือนของเจ้าหน้าที่ สุดท้ายเมื่อหมดตัวถึงได้รู้สึกตัว

7 วิธี เชื่อมโยงคนต่างวัย เข้าด้วยกัน

แนวทางต่อไปนี้ เป็นข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ ที่ผู้อ่านสามารถนำไปปรับใช้เพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนต่างวัยและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างราบรื่นในยุคดิจิทัล

• **การส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างวัย** โดยเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่สอนทักษะดิจิทัลให้ผู้ใหญ่ ขณะเดียวกันก็รับฟังประสบการณ์ชีวิตจากคนรุ่นก่อน เกิดการเรียนรู้สองทางที่เกื้อกูลกัน

• **การจัดบ้านให้ตอบโจทย์ทุกวัย** โดยแบ่งพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่ส่วนรวมอย่างเหมาะสม เช่น มุมอ่านหนังสือของผู้สูงวัยกับมุมเล่นเกมของวัยรุ่น ช่วยลดความขัดแย้งในบ้านได้

• **การใช้เทคโนโลยีสร้างปฏิสัมพันธ์** เช่น ตั้งกลุ่ม LINE ครอบครัว การใช้วิดีโอคอลสื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอ หรือทำกิจกรรมทางออนไลน์ด้วยกัน เพื่อเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี

• **การเปิดโอกาสให้ผู้สูงวัยได้เรียนรู้ตลอดชีวิต** โดยส่งเสริมให้ผู้สูงวัยเข้าคอร์สระยะสั้นเพื่อฝึกทักษะใหม่ ๆ การพบปะเพื่อนวัยเดียวกัน เพื่อลดความเหงาและเพิ่มคุณค่าให้ชีวิตหลังเกษียณ

• **การอบรมการรู้เท่าทันดิจิทัล** จัดกิจกรรมสอนผู้สูงวัยเรื่องความปลอดภัยออนไลน์ เช่น วิธีตั้งค่าความเป็นส่วนตัว ตรวจสอบข่าวปลอม และใช้แอปธนาคารอย่างมั่นใจ

• **การให้เยาวชนเป็นผู้ช่วยไอทีครอบครัว** ลูกหลานควรช่วยผู้ใหญ่ตรวจสอบลิงก์ต้องสงสัย และอธิบายเรื่องเทคโนโลยีอย่างใจเย็น เพื่อสร้างความมั่นใจ

• **การสร้างวัฒนธรรมการเข้าใจคนต่างวัยในที่ทำงาน** จัดเวิร์กช็อปลดอคติระหว่างเจเนอเรชัน ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนระหว่างพนักงานทุกวัย และสร้างทีมที่เคารพความหลากหลายทางอายุ

การเชื่อมโยงคนต่างวัยในยุคดิจิทัลจำเป็นต้องอาศัยทั้งความเข้าใจซึ่งกันและกัน และการปรับตัวเข้าหากันทั้งสองฝ่าย เทคโนโลยีเป็นทั้งโอกาสและความท้าทาย หากใช้อย่างถูกวิธีก็จะกลายเป็นสะพานเชื่อมวัยที่แข็งแรง ช่วยให้ผู้สูงวัยได้มีชีวิตที่กระฉับกระเฉงและไม่ถูกทิ้งไว้ข้างหลัง ขณะเดียวกัน เยาวชนก็จะได้รับปัญญาและคุณค่าชีวิตจากคนรุ่นก่อนเพื่อเป็นเข็มทิศนำทางต่อไป

เมื่อทุกช่วงวัยเรียนรู้ที่จะอยู่ร่วมกัน เคารพซึ่งกันและกัน และแบ่งปันสิ่งดี ๆ ให้แก่กัน สังคมไทยก็จะก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างราบรื่น พร้อมเผชิญอนาคตด้วยความเข้มแข็งไปด้วยกัน

แหล่งข้อมูล

- The Standard. “อยู่อาศัยกันหลายเจเนอเรชันในบ้าน ควรจัดพื้นที่อย่างไรให้ไม่ขัดแย้งกัน.” THE STANDARD Life, 31 พ.ค. 2565 - thestandard.co/life/multi-gen-home-design
- Thairath Online. “รู้จัก ‘Young Happy’ พื้นที่แห่งความสุขในวัยเกษียณ.” ไทยรัฐออนไลน์, 12 สิงหาคม 2566 - thairath.co.th/lifestyle/lifestyle45plus/2716676
- Breck, B.M., Dennis, C.B., & Leedahl, S.N. “Implementing reverse mentoring to address social isolation among older adults.” Journal of Gerontological Social Work, vol. 61, no. 5, 2018, pp. 513–525 - pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29528785
- Moore, R.C., & Hancock, J.T. “A digital media literacy intervention for older adults improves resilience to fake news.” Scientific Reports, vol. 12, 2022, Article 6008 - so02.tci-thaijo.org/index.php/jcomm/article/view/279131
- สสส. และโคแฟค. “รายงานสถานการณ์ภัยคุกคามทางออนไลน์ ปี 2567.” ไทยพีบีเอส (Thai PBS) NOW, 2567 - thaipbs.or.th/now/content/1695
- Newsweek. “A Woman Thought She Was Dating Brad Pitt—Was Tricked Into Giving Him $850K.” 14 Jan 2025 - newsweek.com/brad-pitt-ai-dating-scam-france-deepfake-social-media-2014546
- iSTRONG. “7 วิธีการสื่อสารอย่างไร ให้คนต่าง Generation ต่างวัยเข้าใจกัน.” istrong.co, 2564 - istrong.co/single-post/7-ways-communicate-different-generation?
- ธนาคารไทยพาณิชย์ (SCB). “ภัยออนไลน์ที่พุ่งเป้าไปที่ ‘เงินเก็บทั้งชีวิต’ ของคนสูงวัย.” 2565 - scb.co.th/th/personal-banking/fraud-fighter/update-fraud/scams-elderly

CHAPTER 06

Sustainable Intelligence

ปัญญาประดิษฐ์ที่ยั่งยืน รากฐานแห่งอนาคต

ในปี 2025 ประเด็นด้านสิ่งแวดล้อมได้กลายเป็นวิกฤตที่ทุกภาคส่วนต้องร่วมกันแก้ไขอย่างเร่งด่วน ไม่ว่าจะเป็นปัญหาโลกร้อน ฝุ่นละออง PM2.5 หรือน้ำท่วมภัยแล้ง ที่คุกคามคุณภาพชีวิตของคนรุ่นปัจจุบันและอนาคต การพัฒนาอย่างยั่งยืนจึงเป็นข้อบังคับทางศีลธรรมที่องค์กรและประชาชนทั่วโลกต้องร่วมมือกันเพื่อปรับสมดุลเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมให้เติบโตไปด้วยกันอย่างสมดุล

ในบริบทนี้ ภาครัฐและภาคเอกชนทั่วโลกต่างประกาศใช้นโยบาย ESG (environmental, social, and governance) เพื่อปรับการดำเนินงานลดผลกระทบทางลบต่อโลก และมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนมากขึ้น AI ถูกคาดหวังอย่างสูงว่าจะเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมและสนับสนุนความยั่งยืน ทั้งในการช่วยลดการใช้ทรัพยากร เพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน ตลอดจนสร้างนวัตกรรมสีเขียวในรูปแบบใหม่ ๆ

แนวคิด **“ปัญญาประดิษฐ์ที่ยั่งยืน”** (sustainable intelligence) จึงเกิดขึ้นในความหมายของการพัฒนา AI อย่างยั่งยืน ควบคู่ไปกับการใช้ AI เพื่อส่งเสริมความยั่งยืน เช่น ปัจจุบันมีการใช้ AI ติดตามตรวจวัดปัญหาสิ่งแวดล้อมหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการทำแผนที่การขุดทรายที่ทำลายระบบนิเวศ หรือการตรวจจับการปล่อยก๊าซมีเทน ซึ่งเป็นก๊าซเรือนกระจกที่รุนแรง

เทคโนโลยี AI ยังวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนมหาศาล เพื่อค้นหารูปแบบและคาดการณ์แนวโน้มอนาคตได้อย่างแม่นยำ ช่วยให้ภาครัฐ ภาคธุรกิจ และประชาชนตัดสินใจเลือกแนวทางที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น เช่น โครงการสิ่งแวดล้อมแห่งสหประชาชาติ (UNEP) ที่ใช้ AI ตรวจจับการระบายก๊าซมีเทนจากแท่นขุดเจาะน้ำมัน-ก๊าซ เพื่อควบคุมการปล่อยก๊าซเรือนกระจกอย่างทันท่วงที

อย่างไรก็ตาม การเร่งนำ AI มาใช้แก้ปัญหาโลก ก็ได้สร้างข้อกังวลตามมา เนื่องจากโครงสร้างพื้นฐานของ AI ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญ ศูนย์ข้อมูลขนาดใหญ่ที่รองรับระบบ AI นั้นบริโภคทรัพยากรจำนวนมหาศาล ไม่ว่าจะเป็นกำลังไฟฟ้า น้ำ และแร่ธาตุหายาก อีกทั้งยังสร้างขยะอิเล็กทรอนิกส์จำนวนมากที่มีสารพิษปนเปื้อนสู่สิ่งแวดล้อม

มีงานวิจัยชี้ว่าการประมวลผลด้วย AI ใช้พลังงานสูงกว่าระบบไอทีแบบเดิมหลายเท่า ตัวอย่างเช่น การร้องขอข้อมูลครั้งหนึ่ง ผ่านผู้ช่วยอัจฉริยะอย่าง ChatGPT ใช้ไฟฟ้ามากกว่าการค้นหาข้อมูลบน Google ถึง 10 เท่า ตามรายงานของสำนักงานพลังงานสากล (IEA)

นอกจากนี้ การฝึกโมเดลภาษาขนาดใหญ่ขั้นสูงหนึ่งรุ่นสามารถปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ คิดเป็นปริมาณ

เทียบเท่ากับการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ของรถยนต์ถึง 5 คันตลอดอายุการใช้งาน

สถิติจากไอร์แลนด์ยังระบุว่า ภายในปี 2026 ศูนย์ข้อมูลที่เพิ่มขึ้นจากการเติบโตของ AI อาจใช้พลังงานไฟฟ้าคิดเป็นสัดส่วนเกือบ 35% ของการใช้ไฟฟ้าทั้งประเทศ ปัจจัยเหล่านี้สะท้อนว่าแม้ AI จะช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมได้มาก แต่เราก็ต้องระมัดระวังและจัดการกับด้านมืดของ AI ที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป

บทบาทของ AI ต่อความยั่งยืน

การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพ

นักอนุรักษ์ธรรมชาติทั่วโลกกำลังใช้ AI ช่วยปกป้องสัตว์ป่าและระบบนิเวศที่เปราะบาง เช่น การติดตั้งกล้องกับระบบ AI ในป่าเพื่อวิเคราะห์ภาพถ่ายจากกล้องดักถ่ายและโดรน ช่วยตรวจจับการเคลื่อนไหวของสัตว์ป่าหายาก รวมถึงการระบุผู้ลักลอบล่าสัตว์ในพื้นที่ห่างไกลอย่างป่าแอมะซอน

เมื่อ AI ตรวจพบความผิดปกติ เจ้าหน้าที่ก็สามารถเข้าควบคุมสถานการณ์ได้อย่างทันท่วงที ลดความเสียหายที่เกิดกับสัตว์ป่าได้มากขึ้น นวัตกรรมนี้ถูกนำมาใช้แล้วในหลายประเทศ รวมถึงในประเทศไทยที่มีการใช้กล้องดักถ่ายพร้อม AI เพื่อติดตามช้างป่า ป้องกันไม่ให้ช้างออกนอกเขตป่าและลดความขัดแย้งระหว่างคนกับช้าง ถือเป็นการประยุกต์ AI เพื่ออนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพโดยตรง

การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ

หลายเมืองใหญ่เริ่มนำ AI มาผสานกับเทคโนโลยี IoT และเครือข่ายความเร็วสูงอย่าง 5G เพื่อบริหารจัดการทรัพยากรต่าง ๆ ในเขตเมืองอย่างชาญฉลาด เช่น นครเมลเบิร์น ประเทศออสเตรเลีย ได้จัดตั้งโครงข่ายเซ็นเซอร์และระบบ AI เพื่อติดตามการใช้น้ำ และการจัดการขยะในเมืองแบบ real-time ช่วยปรับการกระจายน้ำและการเก็บขยะให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ลดการสิ้นเปลืองทรัพยากรและลดมลพิษจากการจัดการที่ขาดประสิทธิภาพ

แนวทางเมืองอัจฉริยะ (smart city) ในลักษณะนี้กำลังขยายตัวไปทั่วโลก เมืองที่นำ AI มาช่วยบริหารจัดการระบบสาธารณูปโภคพบว่าสามารถลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้รวดเร็วขึ้น

การติดตามและบรรเทาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ

AI ถูกนำมาใช้สร้างแบบจำลองและคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ ซึ่งช่วยให้รัฐบาลและนักวิทยาศาสตร์วางแผนนโยบายสิ่งแวดล้อมได้อย่างรอบคอบมากขึ้น

ยุโรปได้พัฒนาโครงการสร้างฝาแฝดดิจิทัลของโลก (Digital Twin of the Earth) โดยใช้ข้อมูลดาวเทียมผสานกับ AI ในการจำลองการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศภายใต้สถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อช่วยวางแผนรับมือภัยธรรมชาติ และออกแบบนโยบายลดโลกร้อนที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น

นอกจากนี้ ยังมีการใช้ AI ในระบบเตือนภัยล่วงหน้า เช่น ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และแอฟริกาตะวันออก ระบบเตือนภัยพิบัติที่ขับเคลื่อนด้วย AI สามารถแจ้งเตือนล่วงหน้าก่อนเกิดพายุเฮอริเคนหรือน้ำท่วม ทำให้หน่วยงานฉุกเฉินเตรียมรับมือและช่วยชีวิตผู้คนไว้ได้ทันเวลา

เกษตรกรรมและพลังงานสีเขียว

ภาคการเกษตรได้นำ AI เข้ามาช่วยเพิ่มผลผลิตและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ระบบวิเคราะห์ข้อมูลภูมิอากาศและความชื้นของดิน เพื่อให้คำแนะนำแก่เกษตรกรในการให้น้ำหรือปุ๋ยอย่างเหมาะสม ลดการใช้น้ำและสารเคมีเกินจำเป็น ช่วยรักษาคุณภาพดินและน้ำในระยะยาว

อีกด้านหนึ่ง ในภาคพลังงาน AI ถูกใช้ในการจัดการไฟฟ้าอัจฉริยะเพื่อกระจายพลังงานหมุนเวียนอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การทำนายการผลิตไฟฟ้าจากแสงอาทิตย์และลม แล้วปรับสมดุลกับความต้องการใช้ไฟฟ้าแบบ real-time เพื่อลดการสูญเสียพลังงานและส่งเสริมการใช้พลังงานสะอาด

ตัวอย่างเหล่านี้ แสดงให้เห็นถึงด้านสว่างของการใช้ AI ช่วยแก้ปัญหาและยกระดับความยั่งยืน อย่างไรก็ดี การพัฒนาโครงการ AI เพื่อสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ ผู้พัฒนาจำเป็นต้องคำนึงถึงความเที่ยงธรรม โปร่งใส และผลกระทบทางสังคมควบคู่กันไป เพื่อให้แน่ใจว่าเทคโนโลยีเหล่านี้จะไม่สร้างผลข้างเคียงที่ไม่พึงประสงค์ในระยะยาว

ความท้าทายที่ต้องนึกถึงกับผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของ AI

แม้ AI จะเปิดโอกาสใหม่ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม แต่ก็ต้องยอมรับว่า AI ก็สร้างผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมไม่น้อยเช่นกัน ความท้าทายสำคัญคือการลดผลกระทบด้านลบของ AI ให้เหลือน้อยที่สุด เพื่อให้ท้ายที่สุดแล้ว AI เป็นประโยชน์ต่อโลกจริง ๆ ตามที่ตั้งความหวังไว้

ข้อเท็จจริงที่น่ากังวลเกี่ยวกับผลกระทบสิ่งแวดล้อมของ AI มีหลายประการ ได้แก่

- **การใช้พลังงานและการปล่อยคาร์บอน**

เบื้องหลังระบบ AI อัจฉริยะคือศูนย์ข้อมูลขนาดใหญ่ที่ทำงานตลอด 24 ชั่วโมง เซิร์ฟเวอร์ในศูนย์ข้อมูลต้องใช้ไฟฟ้าปริมาณมหาศาลในการประมวลผลและระบายความร้อน ส่งผลให้เกิดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกทางอ้อมจากการผลิตไฟฟ้าในกรณีที่ไฟฟ้ามาจากเชื้อเพลิงฟอสซิล

รายงานจาก International Energy Agency ระบุว่า ศูนย์ข้อมูลในไอร์แลนด์อาจใช้ไฟฟ้าถึง 35% ของทั้งประเทศภายในปี 2026 อันเป็นผลจากความต้องการด้าน AI ที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

ดังนั้น หากปล่อยให้การพัฒนา AI เติบโตแบบไม่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม ผลลัพธ์อาจสวนทางกับเป้าหมายความยั่งยืน คือทำให้วิกฤตโลกร้อนแย่ลงกว่าเดิม

- **การใช้ทรัพยากรน้ำและแร่ธาตุ**

นอกจากพลังงานแล้ว ศูนย์ข้อมูลยังต้องใช้น้ำปริมาณมากเพื่อการระบายความร้อนให้เครื่องเซิร์ฟเวอร์ บางแห่งใช้น้ำจืดจากระบบประปาชุมชน ยิ่งระบบ AI ใหญ่ขึ้น การใช้น้ำก็มากขึ้น จนเกิดคำถามถึงความเหมาะสม เมื่อหลายพื้นที่ของโลกกำลังประสบปัญหาภัยแล้งและขาดแคลนน้ำสะอาด

นอกจากนี้ ชิปประมวลผลสำหรับ AI จำเป็นต้องใช้แร่ธาตุหายากและโลหะมีค่าหลายชนิด เช่น ลิเทียม นิกเกิล โคบอลต์ ซึ่งกระบวนการทำเหมืองแร่เหล่านี้มักก่อมลพิษและสร้างความเสียหายต่อระบบนิเวศในพื้นที่ที่ทำเหมือง รวมถึงส่งผลต่อชุมชนท้องถิ่น หากความต้องการฮาร์ดแวร์ AI เพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ การทำเหมืองแร่เหล่านี้ก็จะทวีความเข้มข้น ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น

- **ขยะอิเล็กทรอนิกส์**

เซิร์ฟเวอร์และอุปกรณ์ไอทีมีวงจรอายุการใช้งานจำกัด เมื่ออุปกรณ์เหล่านี้ล้าสมัยหรือเสื่อมสภาพ ย่อมกลายเป็นขยะอิเล็กทรอนิกส์ที่ต้องกำจัดอย่างถูกวิธี

ปัญหาคือขยะอิเล็กทรอนิกส์จำนวนมากยังถูกกำจัดอย่างไม่ถูกต้อง ทำให้สารอันตราย เช่น ปรอท ตะกั่ว แคดเมียม จากชิ้นส่วนอุปกรณ์รั่วไหลสู่สิ่งแวดล้อม ก่ออันตรายต่อดิน น้ำ และสิ่งมีชีวิตตามห่วงโซ่อาหาร

การเติบโตของ AI ที่มาพร้อมศูนย์ข้อมูลและอุปกรณ์อัจฉริยะจำนวนมหาศาล จึงเสี่ยงเพิ่มภาระขยะพิษเวียนกลับมาสู่ธรรมชาติ เว้นแต่จะมีมาตรการรีไซเคิลและกำจัดที่ปลอดภัยเพียงพอ

ผลกระทบทางอ้อมและผลกระทบขั้นสอง

นอกเหนือจากผลกระทบทางตรงข้างต้น ยังมีความกังวลเกี่ยวกับผลกระทบทางอ้อมจากการประยุกต์ใช้ AI ในสังคม เช่น มีนักวิเคราะห์บางรายตั้งข้อสังเกตว่าความนิยมของการใช้รถยนต์ขับเคลื่อนอัตโนมัติที่ขับเคลื่อนด้วย AI อาจกระตุ้นให้คนใช้รถยนต์ส่วนตัวมากขึ้น แทนที่จะใช้ระบบขนส่งสาธารณะหรือปั่นจักรยาน ซึ่งจะทำให้การปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากภาคการขนส่งเพิ่มขึ้น

โดยสรุปแล้ว ด้านมืดของ AI ต่อสิ่งแวดล้อมไม่ควรถูกมองข้าม ขณะที่เราส่งเสริมการใช้ AI เพื่อแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม เราก็ต้องพยายามทำให้ AI ถูกพัฒนาและใช้งานอย่างรับผิดชอบ เพื่อลดการใช้ทรัพยากรฟุ่มเฟือยและลดผลกระทบทางลบ

เป้าหมายสำคัญคือทำให้ผลสุทธิของ AI ต่อโลกเป็นบวกจริง ๆ กล่าวคือประโยชน์ที่ AI มอบให้ในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมต้องมากกว่าความเสียหายที่ AI สร้างขึ้นเอง

ความเป็นธรรมด้านสิ่ง-แวดล้อม และความโปร่งใสในการจัดสรรทรัพยากร

ความเป็นธรรมด้านสิ่งแวดล้อม (environmental justice) คือหลักการที่เน้นให้ทุกชุมชนได้รับการปกป้องจากภัยคุกคามทางสิ่งแวดล้อมอย่างเท่าเทียม และมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเสมอภาค ไม่ให้มีกลุ่มใดต้องแบกรับภาระมลพิษหรือภัยพิบัติอย่างไม่เป็นธรรม แนวคิดนี้เกี่ยวพันใกล้ชิดกับการใช้ AI ในยุคปัจจุบัน ทั้งในด้านโอกาสและความเสี่ยง

ในด้านโอกาส AI สามารถเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการส่งเสริมความเป็นธรรมด้านสิ่งแวดล้อมได้ หากใช้โดยคำนึงถึงหลักความเท่าเทียม เช่น AI สามารถวิเคราะห์ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมและสังคมเพื่อระบุ “จุดเสี่ยง” ที่ชุมชนด้อยโอกาสอาจเผชิญภัยสิ่งแวดล้อมมากกว่าพื้นที่อื่น ๆ

นอกจากนี้ การนำ AI มาช่วยตรวจสอบการปฏิบัติตามกฎหมายสิ่งแวดล้อม เช่น ตรวจจับโรงงานที่ปล่อยของเสียเกินมาตรฐาน หรือวิเคราะห์คำพิพากษาคดีสิ่งแวดล้อมจะเพิ่มความโปร่งใสและความรับผิดชอบของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ทำให้ประชาชนเข้าถึงความยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อมได้ดีขึ้น

ในด้านความเสี่ยง หาก AI ถูกพัฒนาและใช้งานโดยปราศจากการกำกับดูแลที่ดี ก็อาจกลายเป็นเครื่องมือที่ไปซ้ำเติมความไม่เป็นธรรมที่มีอยู่เดิมให้รุนแรงขึ้นได้ เช่น ปัญหาอคติของข้อมูล หากชุดข้อมูลที่ AI ใช้ในการตัดสินใจมีการนำเสนอชุมชนบางกลุ่มน้อยกว่า เพราะขาดข้อมูลของชุมชนคนจนหรือชนพื้นเมือง คำแนะนำหรือการคาดการณ์ของ AI ก็อาจลำเอียง ไม่สะท้อนความเป็นจริงของกลุ่มคนเหล่านั้น ส่งผลให้ชุมชนเปราะบางถูกมองข้าม

ตัวอย่างที่ชัดเจนซึ่งนักวิจัยมักหยิบยกมาอ้างถึง คือกรณีของแบบจำลองพยากรณ์น้ำท่วมที่ถูกฝึกฝน (train) มาจากข้อมูลภูมิประเทศในเขตเมืองที่จัดระเบียบแล้ว แต่กลับไม่สามารถสะท้อนความจริงในพื้นที่ชุมชนแออัดที่มีโครงสร้างกายภาพแตกต่างออกไป เมื่อข้อมูลของคนกลุ่มนี้ถูกละเลย ผลลัพธ์ที่ตามมาคือการพยากรณ์ความรุนแรงของน้ำท่วมที่ต่ำกว่าความเป็นจริง ส่งผลให้ชุมชนเหล่านั้นไม่ถูกจัดลำดับความสำคัญในการได้รับความช่วยเหลืออย่างเท่าเทียม ซึ่งกลายเป็นเครื่องมือที่ซ้ำเติมความเหลื่อมล้ำในสังคมได้โดยไม่ตั้งใจ

รวมถึงกรณีโมเดลไฟป่าที่ไม่คำนึงถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นของชนพื้นเมืองในการจัดการไฟป่า ก็อาจพลาดปัจจัยสำคัญไปทำให้การพยากรณ์ผิดพลาดได้เช่นกัน

สิทธิในการเข้าถึงข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมก็เป็นอีกองค์ประกอบหนึ่งของความโปร่งใสและความเป็นธรรม ภาคประชาชนควรมีสิทธิรับรู้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมที่ตนอาศัยอยู่ ไม่ว่าจะเป็นคุณภาพอากาศ คุณภาพน้ำ ข้อมูลการปล่อยมลพิษจากโรงงาน หรือข้อมูลพื้นที่เสี่ยงภัยต่าง ๆ หลักการนี้ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในกฎหมายระหว่างประเทศ

ยกตัวอย่างเช่น “อนุสัญญาอาร์ฮุส” (Aarhus Convention) ในยุโรป ซึ่งเริ่มใช้ตั้งแต่ปี 1998 ได้รับรองสิทธิประชาชนในการเข้าถึงข้อมูลสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเชิงสิ่งแวดล้อม และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเต็มที่

AI สามารถเป็นเครื่องมือที่ทรงพลังในการส่งเสริมความเป็นธรรมด้านสิ่งแวดล้อมได้

ความรับผิดชอบของผู้พัฒนาเทคโนโลยีต่อสิ่งแวดล้อม

ผู้พัฒนาเทคโนโลยี โดยเฉพาะผู้สร้างสรรค์และให้บริการระบบ AI มีบทบาทสำคัญยิ่งในการผลักดันให้เกิด AI ที่ยั่งยืน พวกเขาถือทั้งโอกาสและความรับผิดชอบในการลดผลกระทบเชิงลบต่อสิ่งแวดล้อมของเทคโนโลยีที่ตนสร้าง ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมให้เทคโนโลยีนั้นเป็นพลังบวกต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยแนวทางความรับผิดชอบที่สำคัญ ได้แก่

- **โครงสร้างพื้นฐานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม**

บริษัทเทคโนโลยีขนาดใหญ่ ซึ่งให้บริการ cloud และศูนย์ข้อมูล ควรลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานสีเขียว เช่น การเปลี่ยนมาใช้พลังงานหมุนเวียนสำหรับศูนย์ข้อมูล การลดการพึ่งพาพลังงานฟอสซิล ออกแบบระบบระบายความร้อนที่ใช้น้ำน้อยลง หรือใช้น้ำเสียรีไซเคิลเพื่อลดการใช้น้ำสะอาด แนวทางเหล่านี้บางบริษัทเริ่มลงมือทำแล้ว เช่น ศูนย์ข้อมูลของ Google และ Microsoft หลายแห่งได้ใช้ไฟฟ้าจากแหล่งพลังงานหมุนเวียน 100% และพยายามพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานของเซิร์ฟเวอร์

- **นวัตกรรมลดคาร์บอน**

ผู้พัฒนา AI สามารถใช้นวัตกรรมของตนเองเพื่อแก้ปัญหาที่ AI ก่อขึ้นด้วยเช่นกัน เช่น กรณีบริษัท Amazon Web Services (AWS) ที่จับมือกับสตาร์ตอัป Orbital Materials เพื่อพัฒนาวัสดุดูดซับคาร์บอนที่ออกแบบโดย AI สำหรับติดตั้งในศูนย์ข้อมูล

วัสดุชนิดนี้ทำหน้าที่เสมือน “ฟองน้ำระดับอะตอม” ที่ดักจับโมเลกุลคาร์บอน-ไดออกไซด์ไม่ให้ปล่อยออกสู่ชั้นบรรยากาศ โดยเพิ่มต้นทุนเพียงประมาณ 10% ของค่าเช่าใช้งานชิปประมวลผล (GPU) ต่อชั่วโมงเท่านั้น ซึ่งถือว่าถูกกว่าการซื้อ carbon credit หรือวิธีชดเชยคาร์บอนแบบเดิมอย่างมาก การลงทุนในเทคโนโลยีแบบนี้ แสดงถึงความรับผิดชอบเชิงรุกของผู้พัฒนาเทคโนโลยี ที่มุ่งลด carbon footprint ของโครงสร้างพื้นฐาน AI โดยตรง

• **การพัฒนาอย่างมีความรับผิดชอบ (Responsible AI)**

นอกเหนือจากมิติสิ่งแวดล้อมแล้ว ผู้พัฒนายังต้องยึดหลักจริยธรรมในมิติอื่น ๆ เช่น ความเป็นส่วนตัว ความปลอดภัย และความเท่าเทียม ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้ล้วนส่งเสริมกันกับความยั่งยืนโดยรวม

แนวคิด “Just Enough AI” ตามมุมมองของนักวิชาการกลุ่มหนึ่งชี้ให้เห็นว่าเทคโนโลยีที่ทรงพลังไม่จำเป็นต้องมีความซับซ้อนหรือมีขนาดใหญ่เสมอไป แต่หัวใจสำคัญคือการเลือกใช้ AI ในระดับที่พอดีและตรงจุดเพื่อเสริมศักยภาพมนุษย์ในมิติที่จำเป็น โดยไม่ทำลายสมดุลทางจริยธรรม

ยิ่งไปกว่านั้น ผู้พัฒนาระบบควรพิจารณาทางเลือกอื่นที่เรียบง่าย และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมก่อนการตัดสินใจสร้างระบบขนาดใหญ่เสมอ แนวคิดนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยให้เทคโนโลยีเติบโตอย่างยั่งยืน แต่ยังช่วยรักษาสมดุลของโลกไม่ให้แบกรับภาระที่เกินความจำเป็น

• **นโยบายและจริยธรรมสำหรับ AI ที่ยั่งยืน**

การสร้างกรอบกำกับดูแลและจริยธรรมที่คำนึงถึงความยั่งยืน เป็นสิ่งจำเป็นควบคู่กับความก้าวหน้าของเทคโนโลยี AI ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา หน่วยงานระดับนานาชาติและรัฐบาลหลายประเทศต่างเริ่มตระหนักถึงเรื่องนี้และออกแนวทางหรือข้อกำหนดขึ้น

• **ข้อแนะนำเชิงจริยธรรมของ UNESCO**

ในปี 2021 UNESCO ได้ออกคำแนะนำว่าด้วยจริยธรรมของปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งถือเป็นมาตรฐานสากลแรกในเรื่องนี้ คำแนะนำดังกล่าวได้รับการรับรองโดย 193 ประเทศสมาชิก และมีการเน้นย้ำถึงการทำให้ระบบ AI ทำงานเพื่อมนุษยชาติ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงการปกป้องระบบนิเวศอย่างชัดเจน แม้จะเป็นข้อแนะนำที่ไม่ผูกมัดทางกฎหมาย แต่ก็สะท้อนถึงฉันทามติที่ทั่วโลกเห็นพ้องว่าประเด็นสิ่งแวดล้อมต้องถูกผนวกเข้าในกรอบจริยธรรม AI

• **กฎหมายและนโยบายของสหภาพยุโรป**

สหภาพยุโรปถือเป็นภูมิภาคหนึ่งที่ก้าวหน้าด้านการกำกับดูแล AI โดยล่าสุดได้จัดทำ “กฎระเบียบว่าด้วย AI” (EU AI Act) ซึ่งเป็นกฎหมายฉบับแรกของโลกที่มุ่งควบคุมการพัฒนาและใช้งาน AI อย่างครอบคลุม ในฉบับที่รัฐสภายุโรปผ่านความเห็นชอบ มีการระบุถึงข้อพิจารณาด้านสิ่งแวดล้อมโดยกำหนดว่า ระบบ AI ควรถูกพัฒนาและใช้งานอย่างยั่งยืน และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม

• **กฎหมายในสหรัฐอเมริกา**

แม้สหรัฐฯ ยังไม่มีกรอบกฎหมาย AI ระดับชาติที่ครอบคลุมเช่นสหภาพยุโรป แต่ก็เริ่มมีการเสนอร่างกฎหมายที่มุ่งเน้นด้านผลกระทบสิ่งแวดล้อมโดยตรง เช่น ร่างพระราชบัญญัติปัญญาประดิษฐ์กับผลกระทบสิ่งแวดล้อม (Artificial Intelligence Environmental Impacts Act of 2024) ที่เสนอในรัฐสภาสหรัฐฯ ซึ่งมีเป้าหมายให้มีการศึกษาผลกระทบของ AI ต่อสิ่งแวดล้อมและให้บริษัท AI รายงานข้อมูลการใช้พลังงาน และการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของระบบ AI ของตนต่อหน่วยงานรัฐ ถึงแม้กฎหมายนี้จะอยู่ในขั้นต้น แต่ก็สะท้อนให้เห็นว่า ภาครัฐสหรัฐฯ เริ่มให้ความสำคัญกับเรื่องนี้มากขึ้น

• **แนวทางและหลักการจากภาคประชาสังคม**

กลุ่มองค์กรภาคประชาชนและนักวิชาการได้พยายามร่างหลักการสำหรับปัญญาประดิษฐ์ที่ยั่งยืนขึ้นมาเช่นกัน ตัวอย่างหนึ่งคือ “Biosphere Code Manifesto” ซึ่งเป็นแถลงการณ์หลักการสำหรับการพัฒนาเทคโนโลยีที่มีเป้าหมายปกป้องและเสริมสร้างระบบนิเวศของโลก หลักการนี้เน้นการออกแบบเทคโนโลยีโดยไม่ทำลายธรรมชาติ และให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมเทียบเท่ากับมนุษย์

อีกตัวอย่างคือรายงาน Harnessing AI for Environmental Justice ในปี 2025 โดยองค์กร Friends of the Earth ซึ่งนำเสนอหลักการ 7 ข้อสำหรับนักกิจกรรมและองค์กรภาคประชาสังคมในการใช้ AI อย่างรับผิดชอบ โดยเน้นให้ AI รับใช้ประโยชน์สาธารณะและสิ่งแวดล้อมมากกว่าผลประโยชน์เชิงพาณิชย์ พร้อมทั้งเรียกร้องความโปร่งใสและความรับผิดชอบในระบบ AI เพื่อปกป้องผู้เปราะบาง

สัญญาณจากเวทีโลกบ่งชี้ว่าประเด็น “AI กับความยั่งยืน” กำลังได้รับความสนใจเพิ่มขึ้น

หลักการเหล่านี้สะท้อนแนวคิด **“เคลื่อนไปอย่างช้า ๆ และแก้ไขสิ่งต่าง ๆ”** ตรงข้ามกับคติของ Big Tech ที่ว่า “เคลื่อนที่ให้เร็วแล้วค่อยว่ากัน” ทั้งหมดนี้ก็เพื่อให้แน่ใจว่า AI ถูกออกแบบมาเพื่อสังคมและโลกอย่างแท้จริง ไม่ใช่แค่เพื่อความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว

การมีกฎเกณฑ์และแนวทางเชิงนโยบายที่คำนึงถึงสิ่งแวดล้อม จะช่วยให้การพัฒนา AI ถูกกำกับให้อยู่ในวิถีที่รับผิดชอบมากขึ้น ถึงแม้ปัจจุบันกรอบกฎหมายบังคับอาจยังมีไม่มาก แต่สัญญาณจากเวทีโลกบ่งชี้ว่าประเด็น “AI กับความยั่งยืน” กำลังได้รับความสนใจเพิ่มขึ้น การบรรจุเรื่องนี้เข้าไปในยุทธศาสตร์ AI ระดับชาติจึงเป็นสิ่งที่ประเทศไทยและทุกประเทศควรพิจารณา เพื่อให้การขับเคลื่อน AI ในอนาคตไม่ละเลยพันธกิจสำคัญในการดูแลโลกของเรา

สรุปบทเรียนและมุมมองของอนาคต

ปัญญาประดิษฐ์ยั่งยืน (sustainable intelligence) ไม่ใช่เรื่องไกลตัวหรือแนวคิดในอุดมคติอีกต่อไป หากแต่เป็นแนวทางจำเป็นที่เราต้องก้าวเดินไปเพื่ออนาคตของโลกที่น่าอยู่ โดยเทคโนโลยี AI เป็นได้ทั้งพระเอกผู้กอบกู้และผู้ร้ายในคราวเดียวกัน ขึ้นอยู่กับวิธีที่มนุษย์เราสร้างและใช้งานมันอย่างไร

บทนี้ได้สำรวจทั้งด้านสว่างของ AI ในการช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม ไปจนถึงด้านมืดที่ AI เองสร้างผลกระทบต่อโลก ตลอดจนเน้นย้ำประเด็นความเป็นธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบที่ต้องมาควบคู่

สิ่งที่ชัดเจนคือในปี 2026 และในปีต่อ ๆ ไป ความยั่งยืนจะต้องเป็นศูนย์กลางการพัฒนา AI ทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ ภาคเอกชน นักวิจัย และพลเมือง ต้องร่วมมือกันกำหนดอนาคตของ AI ให้เดินบนเส้นทางที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของมนุษยชาติ

เราควรหลีกเลี่ยงกับดักความคิดแบบสุดขั้วที่มอง AI เป็นพระเอกที่จะมาแก้ทุกปัญหาโดยไม่คำนึงถึงความเสี่ยง หรือมอง AI เป็นผู้ร้ายที่ต้องหยุดยั้ง การมุ่งสู่ปัญญาประดิษฐ์ยั่งยืน หมายถึงการหาจุดร่วมที่ AI สามารถอยู่ร่วมกับโลกธรรมชาติได้อย่างเกื้อกูลกัน

ในอนาคตอันใกล้ เราอาจได้เห็นการถือกำเนิดของแนวปฏิบัติใหม่ ๆ เช่น การประเมิน “ดัชนีความยั่งยืนของ AI” สำหรับผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ การบรรจุวิชาจริยธรรมสิ่งแวดล้อมสำหรับวิศวกร AI ในหลักสูตรการศึกษา หรือข้อตกลงระหว่างประเทศว่าด้วยการลดการใช้พลังงานของโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัล สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยแรงผลักดันจากความตระหนักรู้และเสียงเรียกร้องของพวกเราทุกคน

เทคโนโลยีเป็นเพียงเครื่องมือ คุณค่าที่แท้จริงขึ้นอยู่กับการใช้งานของมนุษย์เรา หากเรามีปัญญาในการใช้ปัญญาประดิษฐ์อย่างยั่งยืน ปัญญาประดิษฐ์นั้นก็จะเป็นพลังสำคัญที่ช่วยให้มนุษยชาติอยู่ร่วมกับโลกได้อย่างสมดุลและยั่งยืนตราบนานเท่านาน

แหล่งข้อมูล

- UNEP. “AI has an environmental problem. Here’s what the world can do about that.” (2024) – unep.org/news-and-stories/story/ai-has-environmental-problem-heres-what-world-can-do-about
- Columbia University – Climate School. “AI and Climate Justice: Balancing Risk With Opportunity.” (2025) – justicenetwork.climate.columbia.edu/news/ai-and-climate-justice-balancing-risk-opportunity
- Reuters. “Amazon to pilot AI-designed material for carbon removal.” (Dec 2024) – reuters.com/technology/artificial-intelligence/amazon-pilot-ai-designed-material-carbon-removal-2024-12-02
- Friends of the Earth. “Harnessing AI for Environmental Justice.” (2025) – policy.friendsoftheearth.uk/reports/harnessing-ai-environmental-justice
- LSE Media@LSE. “The politics of environmental AI.” (Nov 2023) – blogs.lse.ac.uk/medialse/2023/11/16/the-politics-of-environmental-ai/
- The Guardian. “Five ways AI is saving wildlife – from counting chimps to locating whales.” (Feb 2022) – theguardian.com/environment/2022/feb/21/five-ways-ai-is-saving-wildlife-from-counting-chimps-to-locating-whales-aoe
- Chandigarh University Blog. “Smarter Cities at the Edge: How IoT, Real-Time AI, and Edge Analytics Are Powering Urban Futures!” (Sep 2025) – cuchd.in/blogs/smart-cities-iot-ai-edge-future.php
- Independent Report by International Energy Agency (IEA) –.unep.org/news-and-stories/story/ai-has-environmental-problem-heres-what-world-can-do-about
- ตัวอย่างนโยบายภาครัฐอื่นๆ – unep.org/news-and-stories/story/ai-has-environmental-problem-heres-what-world-can-do-about

CHAPTER 07

AI for Moral

คุณธรรมในยุคดิจิทัล

เพื่อความเข้าใจที่ชัดเจนก่อนเข้าสู่บทที่ 7 AI for Moral เราขอทบทวนหัวใจสำคัญของคุณธรรมที่ได้นำเสนอไปแล้วในบทข้างต้น โดยหลักการพื้นฐานเหล่านี้คือเงื่อนไขสำคัญที่ AI จะต้องยึดถือและส่งเสริม เพื่อเป้าหมายสูงสุดในการยกระดับคุณภาพชีวิตของมนุษย์ร่วมกัน

• **ความรับผิดชอบ** ทุกการตัดสินใจอาจต้องคำนึงถึงผลลัพธ์ต่อผู้อื่นและสังคม เช่นเดียวกับการใช้ AI ในการออกแบบระบบ ซึ่งต้องรับผิดชอบต่อข้อมูลและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

• **ความซื่อสัตย์และโปร่งใส** เป็นคุณค่าสำคัญในการทำงานทุกสาขา เช่น การใช้ AI ในการตรวจสอบข้อเท็จจริง หรือการบริหารองค์กรให้เกิดความโปร่งใส ไม่มีการปกปิดข้อมูลหรือบิดเบือนความจริง

• **จิตสาธารณะ** ใส่ใจประโยชน์สาธารณะ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แม้ใช้นวัตกรรม AI ก็ต้องคำนึงถึงการเอื้อประโยชน์ต่อสังคมและส่วนรวม และที่สำคัญจะต้องไม่สร้างความเหลื่อมล้ำในสังคม

• **การรู้เท่าทันสื่อ** ในยุคข้อมูลข่าวสารที่ AI สร้างสื่อได้ง่าย การรู้เท่าทันข่าวสารและความสามารถในการแยกแยะความจริง จึงเป็นเรื่องจำเป็น เพื่อไม่ให้ตกเป็นเหยื่อของข้อมูลที่บิดเบือน

เมื่อโลกถูกขับเคลื่อนด้วย AI เราต้องย้อนถามว่า “เมื่อ AI เปลี่ยนโลก แล้วคุณธรรมจะนำมาใช้อย่างไร ?” เพราะท้ายที่สุดแล้ว คุณค่าต่าง ๆ ทั้งในด้านสิทธิมนุษยชน การสร้างความเป็นธรรม ความหลากหลายทางสังคม และความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม ล้วนเป็นเสาหลักที่ UNESCO กำหนดไว้ว่า “AI ต้องมุ่งสู่คุณประโยชน์ของมนุษยชาติ”

AI กับคุณธรรมในระดับบุคคล

ในระดับบุคคล AI เข้ามามีบทบาทต่อพฤติกรรมและจิตใจของคน เช่น

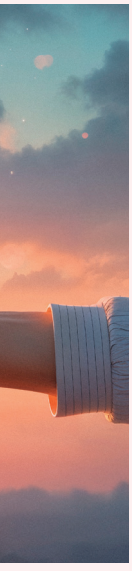

ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy)

นักวิจัยได้พัฒนาระบบ Emotion AI ให้วิเคราะห์อารมณ์จากใบหน้า น้ำเสียง หรือภาษากายของมนุษย์ได้ เพื่อนำมาปรับการตอบสนองให้เหมาะสมมากขึ้น รายงานของ Affectiva ชี้ว่า “Emotion AI ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อทำให้เทคโนโลยีมีความเป็นมนุษย์มากขึ้น” แม้ AI จะยังไม่สามารถมีความรู้สึกได้จริงเท่ากับมนุษย์ แต่หากใช้เป็นเครื่องมือเพื่อส่งเสริมความใส่ใจ เช่น chatbot ด้านสุขภาพจิตที่สังเกตอารมณ์ผู้ใช้ ฯลฯ ก็อาจช่วยให้มนุษย์รู้สึกไม่โดดเดี่ยวและสนับสนุนการดำเนินชีวิตซึ่งกันและกันได้

การตัดสินใจที่มีจริยธรรม

แม้ AI จะทำงานได้รวดเร็วและแม่นยำ แต่อัลกอริทึมต่าง ๆ ต้องถูกออกแบบโดยนักพัฒนาที่เป็นมนุษย์ ดังนั้น ต้องมีการกำหนดกฎกติกาและจริยธรรมควบคุมไปกับการใช้งานด้วย

UNESCO ได้กำหนดหลักสำคัญของปัญญาประดิษฐ์ว่า “จะต้องไม่ก่อให้เกิดอันตรายเกินความจำเป็น และต้องคำนึงถึงความปลอดภัย ความเป็นส่วนตัวของผู้ใช้” นั่นหมายถึงการนำ AI มาใช้ในการตัดสินใจ จำเป็นต้องตั้งกฎเกณฑ์ให้ชัดเจน เช่น การตั้งค่าความลับของข้อมูล เพื่อป้องกันการนำข้อมูลไปละเมิดสิทธิ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด Privacy by Design ในงานออกแบบเทคโนโลยี ที่เน้นบูรณาการคุณค่าความเป็นส่วนตัวและความยั่งยืนเข้าไปตั้งแต่ต้น

การตรวจสอบและต่อต้านทุจริต

ปัญญาประดิษฐ์ถูกนำมาใช้ในภาครัฐและองค์กรเพื่อคัดกรองการทุจริต ตัวอย่างเช่น OECD รายงานว่าระบบ AI สามารถประมวลผลข้อมูลจำนวนมหาศาล ค้นหารูปแบบ หรือกิจกรรมที่ผิดปกติ ช่วยให้เจ้าหน้าที่ระบุธุรกรรมหรือพฤติกรรมที่ผิดนอกเหนือจากมาตรฐานได้รวดเร็วขึ้น

AI ยังช่วยดึงข้อมูลความสัมพันธ์ที่ซ่อนอยู่ระหว่างบุคคล ภาคี หรือเอกชน ทำให้พบสัญญาณสำคัญของการ lobby หรือผลประโยชน์ทับซ้อนที่มนุษย์อาจมองไม่เห็น ตัวอย่างเหล่านี้แสดงให้เห็นว่า AI เป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการนำคุณธรรมเรื่องความยุติธรรมและความโปร่งใสมาใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง

Affectiva ชี้ว่า “Emotion AI ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อทำให้เทคโนโลยีมีความเป็นมนุษย์มากขึ้น”

การรู้เท่าทันข่าวปลอม

เนื่องจาก AI สามารถสร้างสรรค์เนื้อหาข้อมูลเสียงและภาพที่สมจริงได้มากมาย เช่น deepfake ฯลฯ UNESCO ชี้ว่าปัญหานี้ทำให้เราต้องปรับวิธีเรียนรู้โดยเพิ่มทักษะด้านความรอบรู้ทางด้าน AI (AI literacy) กล่าวคือ ต้องรู้จักใช้เครื่องมือ AI และฝึกตั้งคำถามกับข้อมูลให้มากขึ้น เพราะในโลกของสื่อสังเคราะห์ขั้นสูง ความรู้เท่าทัน AI ไม่ใช่แค่การใช้งานเครื่องมือ แต่เป็นเรื่องการมีชีวิตอยู่รอดในโลกที่การเห็นและการได้ยินไม่สามารถเชื่อถือได้อีกต่อไป

- **AI กับคุณธรรมในระดับองค์กรและสังคม**

ในระดับองค์กรและสังคม เรามองเห็นการประยุกต์ใช้ AI เพื่อยกระดับคุณธรรมและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ดังนี้

- **ความโปร่งใสและความรับผิดชอบต่อสังคม**

องค์กรจำนวนมากนำ AI มาช่วยวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ เปิดเผยกระบวนการทำงานเพื่อลดโอกาสการคอร์รัปชัน รวมถึงการสำรวจความต้องการของประชาชนอย่างลึกซึ้ง หลักการความยุติธรรมและความโปร่งใสเป็นหนึ่งในค่านิยมหลักของการพัฒนา AI อย่างยั่งยืน

- **สุขภาพจิตและการศึกษา**

AI มีบทบาทสำคัญในการดูแลสุขภาวะของประชาชน เช่น การใช้ chatbot ให้คำปรึกษาด้านสุขภาพจิต จนถึงการพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนแบบเฉพาะบุคคล ผู้เชี่ยวชาญชี้ว่าด้วยการเรียนรู้สามารถนำมาปรับใช้เพื่อจับอารมณ์หรือความต้องการของผู้เรียนหรือผู้ป่วยได้

ผลลัพธ์ที่ได้คือการบริการสาธารณะที่ครอบคลุมและเท่าเทียมขึ้น อย่างไรก็ดี องค์กรต้องส่งเสริมให้มีแนวปฏิบัติและกรอบจริยธรรมที่ชัดเจนในการออกแบบและใช้ AI เพื่อคุ้มครองผู้ใช้ รักษาความเป็นส่วนตัว พร้อมทั้งประเมินผลกระทบต่อสังคมอย่างต่อเนื่อง

- **สิ่งแวดล้อม**

AI ถูกนำไปใช้ติดตามและแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างกว้างขวาง เช่น โครงการ World Environment Situation Room (WESR) ของ UNEP ใช้ AI วิเคราะห์ข้อมูลจากดาวเทียมและเซนเซอร์ต่าง ๆ ให้การวิเคราะห์ใกล้ความเป็นจริง (near-real-time หรือ NRT) เกี่ยวกับคาร์บอน-ไดออกไซด์ มวลน้ำแข็ง และระดับน้ำทะเล

ขณะเดียวกัน โครงการ Global Environment Monitoring System for Air (GEMS/Air) ร่วมกับ IQAir รวบรวมข้อมูลคุณภาพอากาศจากสถานีตรวจวัดกว่า 25,000 แห่งทั่วโลก ใช้ AI ประมวลผลและแจ้งเตือนผลกระทบด้านสุขภาพ (ภาพรวมและรายพื้นที่) แก่ประชาชนและผู้กำหนดนโยบาย

การนำ AI มาใช้ด้านนิเวศเช่นนี้เป็นตัวอย่างของการวางคุณค่าความยั่งยืน และการมีส่วนร่วมของชุมชนเข้าไปในระบบ พร้อมเป็นเครื่องมือสร้างการตัดสินใจบนฐานข้อมูลที่น่าเชื่อถือและโปร่งใส

ข้อเสนอแนะสู่อนาคต

เพื่อให้ AI กลายเป็นพลังขับเคลื่อนคุณธรรม เราสามารถพิจารณาข้อแนะนำดังนี้

- **พัฒนาทักษะ AI Literacy ผสมผสานคุณธรรม**

จัดหลักสูตรหรือโครงการฝึกอบรมที่สอนการใช้ AI ควบคู่กับเน้นคุณค่าทางจริยธรรม เช่น สอนทั้งวิธีใช้งาน AI อย่างรับผิดชอบและวิจารณ์ตรวจสอบผลลัพธ์ ตั้งแต่ระดับโรงเรียน มหาวิทยาลัย และชุมชนทั่วไป การส่งเสริมความรู้เท่าทัน AI เป็นหัวใจสำคัญที่จะลดช่องว่างดิจิทัล และเปิดโอกาสให้กลุ่มเปราะบางเข้าถึงได้

• **ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย**

กระตุ้นให้ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ร่วมมือกันพัฒนาโปรแกรม AI literacy ในรูปแบบท้องถิ่น โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการออกแบบเนื้อหาและกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทตามความเชื่อและภาษา เพื่อสร้างความไว้วางใจและแรงจูงใจในการเรียนรู้

• **กำกับด้วยนโยบายและมาตรฐานที่ชัดเจน**

รัฐบาลควรเร่งออกกฎหมาย กฎระเบียบ มาตรฐาน และแนวปฏิบัติด้านจริยธรรมปัญญาประดิษฐ์ เพื่อสร้างกรอบธรรมาภิบาลที่ชัดเจน และสร้างความเชื่อมั่นในสังคม ตามที่แผนยุทธศาสตร์ AI แห่งชาติของไทยเน้นว่า “ส่งเสริมการใช้งานเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์อย่างเหมาะสม มีจริยธรรม เพื่อประโยชน์ของประชาชน” เช่น การจัดตั้งคณะกรรมการกลางด้านจริยธรรม AI การบังคับใช้กฎหมาย AI และการประเมินความเสี่ยงที่ต่อเนื่อง

• **เชื่อมโยงเทคโนโลยีกับวิสัยทัศน์แบบพอเพียง**

มีการส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสู่ยุค AI โดยเตือนใจให้ใช้ AI สร้างคุณภาพชีวิต เช่น ลดเวลาแรงงาน เพิ่มความเป็นอยู่ ฯลฯ แต่ก็ต้องควบคุมไม่ให้เทคโนโลยีผลาญทรัพยากร หรือก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำมากเกินควร

• **สนับสนุนงานวิจัยและนวัตกรรมจริยธรรม AI**

สนับสนุนการวิจัยที่สำรวจผลกระทบทางสังคม จริยธรรม และปรัชญาของ AI เพื่อสร้างองค์ความรู้ วิธีการประเมิน และเครื่องมือที่ช่วยให้การพัฒนาระบบ AI สอดคล้องกับค่านิยมของคนไทยและสังคมโลก เช่น การวิจัยอัลกอริทึมปรับปรุงเพื่อความเป็นธรรม การออกแบบระบบที่ปกป้องความเป็นส่วนตัว

• **รณรงค์สร้างจิตสำนึกคุณธรรมควบคู่เทคโนโลยี**

จัดกิจกรรมสังคมที่เน้นการอภิปรายผลดีและผลเสียของ AI เพื่อปลูกฝังให้ประชาชนตระหนักว่าคุณธรรมเป็นรากฐานสำคัญของทุกเทคโนโลยี ส่งเสริมค่านิยมคุณธรรมในโรงเรียน ชุมชน และองค์กร เพื่อให้สังคมไทยมีภูมิคุ้มกันปกป้องคุณค่าที่สำคัญของสังคม

แผนยุทธศาสตร์ AI แห่งชาติของไทย เน้นว่า “ส่งเสริมการใช้งานเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์อย่างเหมาะสม มีจริยธรรม เพื่อประโยชน์ของประชาชน”

บทส่งท้าย

การเดินทางของปัญญาประดิษฐ์เผยให้เห็นถึงสภาวะสองขั้วที่ชัดเจนของเทคโนโลยีที่ทรงพลังที่สุดในยุคของเรา โดยได้เห็นถึงความเสี่ยงที่ฝังอยู่ในอัลกอริทึม การบั่นทอนความไว้วางใจของสาธารณชน ไปจนถึงการสร้างเนื้อหาที่เป็นอันตรายและผิดกฎหมาย

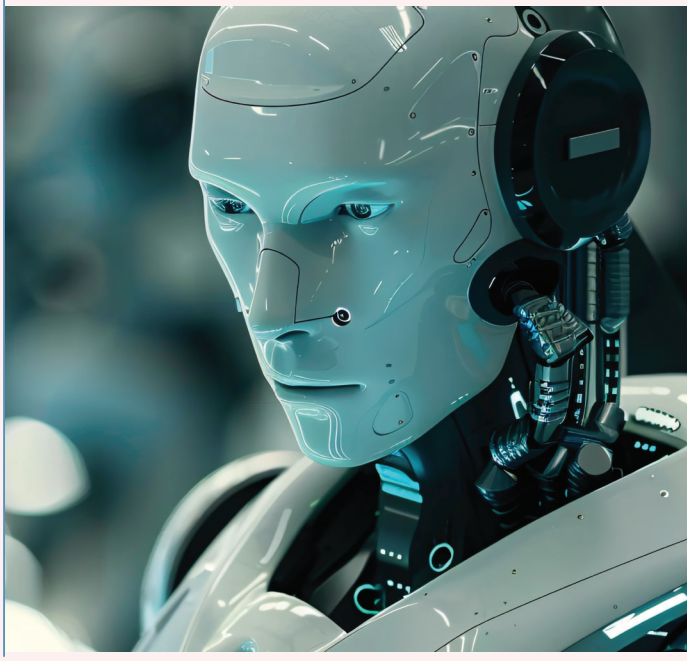
ขณะเดียวกัน เราก็ได้เห็นถึงศักยภาพอันยิ่งใหญ่ในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม ตั้งแต่การปฏิวัติความช่วยเหลือด้านมนุษยธรรม การมอบการสนับสนุนด้านสุขภาพจิตที่เข้าถึงได้ ไปจนถึงการเร่งความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และสำคัญที่สุดคือทิศทางในอนาคตของ AI ไม่ได้ถูกกำหนดโดยเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่เป็นผลลัพธ์จากการตัดสินใจของมนุษย์

ความแตกต่างระหว่างเครื่องมือคัดกรองพนักงานที่มีอคติของ Amazon กับแพลตฟอร์มช่วยชีวิตผู้คนไม่ได้อยู่ที่ความซับซ้อนของโค้ด (code) แต่อยู่ที่ค่านิยม เจตนา และกรอบจริยธรรมที่ชี้นำการพัฒนาเทคโนโลยีเหล่านั้น

ท้ายที่สุดแล้ว ความรับผิดชอบในการชี้นำอนาคตของ AI เป็นของพวกเราทุกคน ไม่ว่าจะเป็นผู้กำหนดนโยบาย นักเทคโนโลยี หรือพลเมือง เรามีหน้าที่ร่วมกันในการสร้างสรรค์อนาคตที่ขับเคลื่อนด้วย AI ซึ่งสอดคล้องกับค่านิยมของมนุษย์ที่เรายึดถือมากที่สุด

แม้โลกจะหมุนไปเร็วเพียงใด แต่คุณธรรมจะยังคงเป็นเข็มทิศนำทางที่ขาดไม่ได้สำหรับสังคมมนุษย์ ในยุคที่ AI ไร้พรมแดน เราควรนิยามเทคโนโลยีนี้ให้เป็น **“พลังแห่งการสร้างสรรค์”** ที่ต้องตั้งอยู่บนฐานของประโยชน์ส่วนรวมและไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน

“ให้ปัญญาประดิษฐ์เป็นพลัง คุณธรรมเป็นผู้นำทาง”

แหล่งข้อมูล

- Ethics of Artificial Intelligence | UNESCO - unesco.org/en/artificial-intelligence/recommendation-ethics
- Affectiva and Emotion AI - Affectiva : Affectiva - affectiva.com/emotion-ai
- Ethics by design for artificial intelligence | AI and Ethics - link.springer.com/article/10.1007/s43681-023-00330-4
- AI in fighting corruption and promoting public integrity: Governing with Artificial Intelligence | OECD - oecd.org/en/publications/2025/06/governing-with-artificial-intelligence_398fa287/full-report/ai-in-fighting-corruption-and-promoting-public-integrity_60f5c50a.html
- Deepfakes and the crisis of knowing | UNESCO - unesco.org/en/articles/deepfakes-and-crisis-knowing
- How artificial intelligence is helping tackle environmental challenges - unep.org/news-and-stories/story/how-artificial-intelligence-helping-tackle-environmental-challenges
- AI literacy and the new Digital Divide - A Global Call for Action | Global AI Ethics and Governance Observatory - unesco.org/ethics-ai/en/articles/ai-literacy-and-new-digital-divide-global-call-action
- ai.in.th - ai.in.th/wp-content/uploads/2022/12/20220726-AI.pdf

CHAPTER 08

The Next Humanity

เครื่องมือวัดสถานการณ์คุณธรรมในสังคมไทย

101

Check-up สุขภาพใจ คนไทย ผ่าน การสำรวจดัชนีชี้วัดคุณธรรม

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกที่ไม่เคยหยุดนิ่ง คำถามหนึ่งที่สังคมไทยยังคงต้องเผชิญคือ **“คนไทยในวันนี้มีคุณธรรมมากน้อยเพียงใด ?”**

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) มีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นศูนย์กลางองค์ความรู้และนวัตกรรมด้านการพัฒนาคุณธรรมของสังคมไทย โดยตั้งแต่ปี 2565 เป็นต้นมา ศูนย์คุณธรรมได้สำรวจพฤติกรรมคุณธรรมของคนไทยผ่านเครื่องมือ **“ดัชนีชี้วัดคุณธรรมและทุนชีวิต”** ครอบคลุมประชากรอายุตั้งแต่ 13 ปีขึ้นไป กระจายทั่ว 6 ภูมิภาคของประเทศ โดยแบ่งกลุ่มเป้าหมายในการสำรวจออกเป็น 3 ช่วงวัย ได้แก่ วัยเด็กและเยาวชน (13-24 ปี) วัยผู้ใหญ่ตอนต้น (25-40 ปี) และวัยกลางคนถึงวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย (41 ปีขึ้นไป)

ข้อมูลจากการสำรวจดัชนีชี้วัดคุณธรรมและทุนชีวิต ได้ถูกนำไปใช้ในการขับเคลื่อนนโยบายระดับชาติ ซึ่งสอดรับกับยุทธศาสตร์ชาติที่มุ่งสร้าง **“คนไทยเป็นคนดี คนเก่งและมีคุณภาพ”** พร้อมทั้งเผยแพร่เป็นองค์ความรู้สาธารณะเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมให้กับคนทุกช่วงวัย เพราะในยุคที่ AI และดิจิทัลกำลังนิยามโลกใหม่ คุณธรรมคือภูมิคุ้มกันที่ไม่มีอัลกอริทึมใดทดแทนได้

ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ที่หมุนไวและซับซ้อน “คุณธรรม” ถูกนิยามใหม่ให้จับต้องได้ วัดได้ โดยใช้เครื่องมือ “ดัชนีชี้วัดคุณธรรมและทุนชีวิต” เป็นแว่นขยายในการส่องพฤติกรรมคุณธรรมของคนไทยในแต่ช่วงเวลา อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือที่บอกแนวโน้มหรือทิศทางในการติดตามสถานการณ์ทางสังคมไทย โดยก่อนที่จะเข้าสู่เนื้อหาที่เป็นผลการวิเคราะห์พฤติกรรมคนไทยในปี 2568 อยากให้ผู้อ่านได้ทำความเข้าใจเครื่องมือและวิธีวัดผลของชุดเครื่องมือนี้กันก่อน

ดัชนีชี้วัดคุณธรรม (Moral Index) คือเครื่องมือที่ใช้ในการสำรวจและวิเคราะห์สถานการณ์คุณธรรมในสังคม สามารถวัดการเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมของสังคมไทย โดยใช้ชุดคำถามเพื่อประเมินตนเองสะท้อนถึงพฤติกรรมระดับปัจเจกบุคคล

แบ่งออกเป็น 5 ด้าน ได้แก่ พอเพียง วินัย รับผิดชอบ สุจริต จิตสาธารณะ และกตัญญู

ทุนชีวิต (Life Assets) คือเครื่องมือวัดผลความเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมที่มาจากระบบนิเวศที่แวดล้อม 5 ด้าน ประกอบด้วย พลังตัวตน พลังครอบครัว พลังเพื่อนและกิจกรรม พลังชุมชน และพลังสร้างปัญญา

กฎการใช้เครื่องมือดัชนีชี้วัดคุณธรรมและทุนชีวิต

- ไม่เปรียบเทียบรายบุคคล
- ไม่ตัดสินคุณค่าระหว่างบุคคลหรือองค์กร
- ไม่นำไปเทียบกับหลักศาสนา ความเชื่อ หรืออาชีพ
- อนุโลมให้เปรียบเทียบเชิงพื้นที่และคุณสมบัติในวงกว้าง เช่น เพศ ระดับการศึกษา

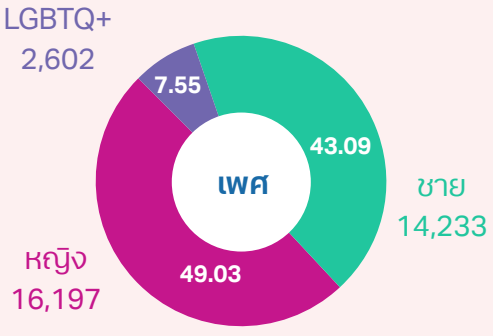
เครื่องมือนี้ถูกออกแบบมาเพื่อสะท้อนคุณธรรมในระดับประเทศ ปัจจุบันสามารถประเมินในระดับพื้นที่ เพื่อให้หน่วยงานและผู้กำหนดนโยบายสามารถนำไปใช้วางแผนพัฒนาได้อย่างตรงจุด

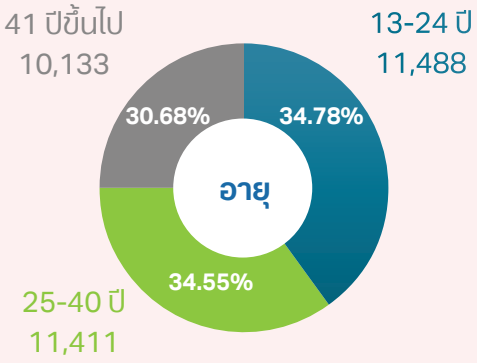

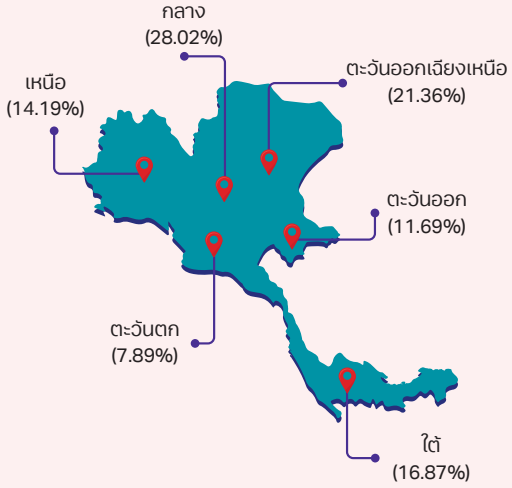
ดัชนีชี้วัดพฤติกรรมคุณธรรม 5 ด้าน

พอเพียง	วินัยรับผิดชอบ	สุจริต	จิตสาธารณะ	กตัญญู
• ความพอประมาณ • ความมีเหตุผล • มีภูมิคุ้มกัน	• การยอมรับและปฏิบัติตนตามบรรทัดฐานทางสังคม • การควบคุมตนเอง • การตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ของตน • การยอมรับผลการกระทำของตน	• การละอายต่อการทำสิ่งที่ไม่ถูกต้อง • การไม่เอาเปรียบและไม่แสวงหาผลประโยชน์ • การยืนหยัดในความถูกต้อง	• จิตสาธารณะ • สำนึกสาธารณะ • การเสียสละเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น	• การสำนึกในความดี • การเคารพความดี • การตอบแทนความดี

ข้อมูลประชากรของกลุ่มตัวอย่าง

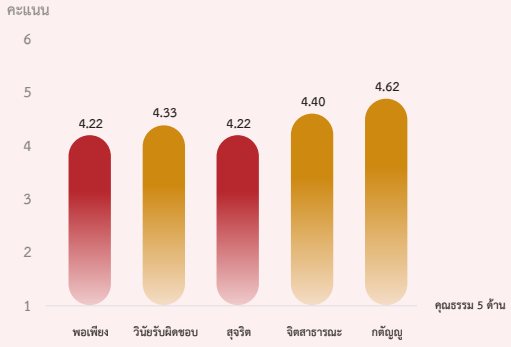
ภูมิภาค	จำนวน	ร้อยละ
เหนือ	4,686	14.19
ตะวันออกเฉียงเหนือ	7,054	21.36
กลาง	9,254	28.02
ตะวันออก	3,861	11.69
ตะวันตก	2,605	7.89
ใต้	5,572	16.87

จากการสำรวจประชากรคนไทย 3 ช่วงวัย และ 6 ภูมิภาค ทั่วประเทศ

จำนวนกลุ่มตัวอย่าง **33,032** คน

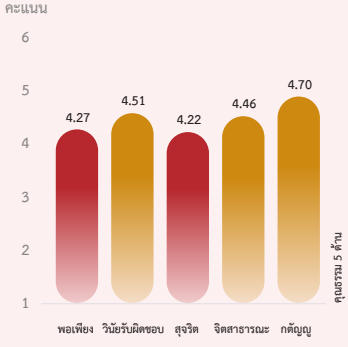
ผลการสำรวจสถานการณ์คุณธรรม ด้วยดัชนีชี้วัดพฤติกรรมคุณธรรม 5 ด้าน ปี 2568

ภาพรวมคุณธรรม 5 ด้าน ของคนไทย 3 ช่วงวัย คะแนนเฉลี่ย 4.36 “ระดับพอใช้”

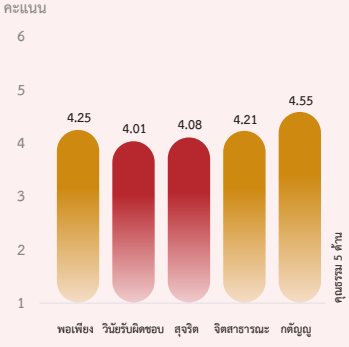

ภาพรวมคุณธรรม 5 ด้านของคนไทย แยกตามกลุ่มอายุ

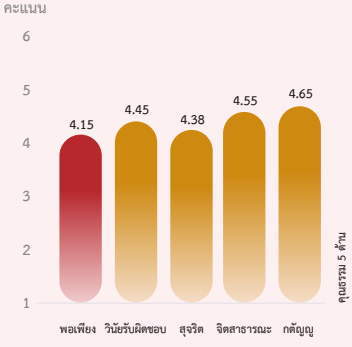
ภาพรวมคุณธรรม 5 ด้าน
คนไทยอายุ 13-24 ปี
คะแนนเฉลี่ย 4.43 “ระดับพอใช้”

ภาพรวมคุณธรรม 5 ด้าน
คนไทยอายุ 25-40 ปี
คะแนนเฉลี่ย 4.21 “ระดับพอใช้”

ภาพรวมคุณธรรม 5 ด้าน
คนไทยอายุ 41 ปีขึ้นไป
คะแนนเฉลี่ย 4.44 “ระดับพอใช้”

เกณฑ์การแปลผล

13 - 24 ปี	ควรปรับปรุง	1 - 3.84	น้อย	3.85 - 4.39	พอใช้	4.40 - 4.93	ดี	4.94 - 5.48	ดีมาก	5.49 - 6
25 - 40 ปี	ควรปรับปรุง	1 - 3.84	น้อย	3.85 - 4.39	พอใช้	4.40 - 4.93	ดี	4.94 - 5.48	ดีมาก	5.49 - 6
41 ปีขึ้นไป	ควรปรับปรุง	1 - 3.79	น้อย	3.80 - 4.34	พอใช้	4.35 - 4.89	ดี	4.90 - 5.45	ดีมาก	5.46 - 6

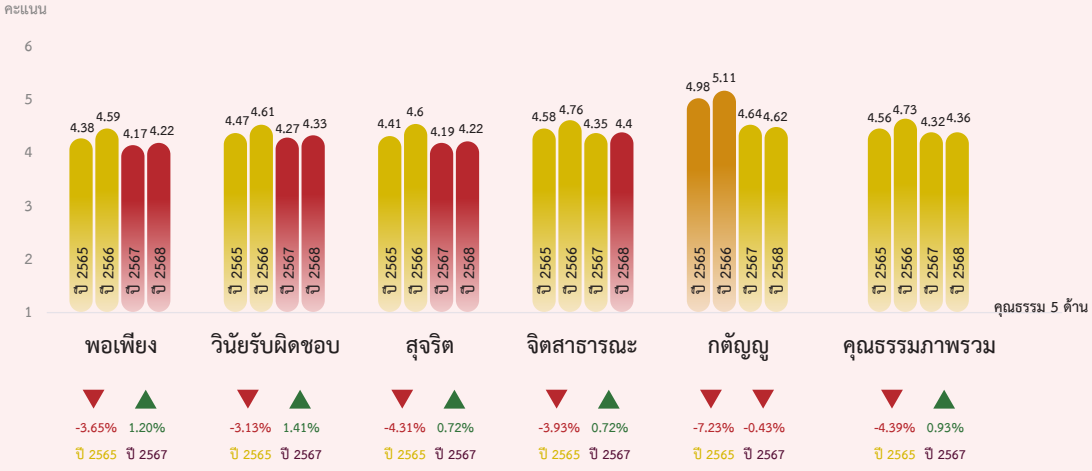
“สุจริต” วิกฤตคนไทย ปี 68 เมื่อคะแนนลดลงจนน่าใจหาย

ภาพรวมคุณธรรมของคนไทยในช่วงปี 2025 ยังคงอยู่ในระดับ **“พอใช้” และ “น้อย”** ในหลายมิติ โดยมิติที่น่าเป็นห่วงที่สุดคือเรื่อง “สุจริต” ซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยต่ำอย่างต่อเนื่องในทุกกลุ่มอายุ ตั้งแต่ภาพรวมระดับประเทศ ไปจนถึงกลุ่มเยาวชนอายุ 13-24 ปี และวัยผู้ใหญ่ตอนต้นอายุ 25-40 ปี

สิ่งที่น่าสังเกตคือตัวเลขเหล่านี้สอดคล้องกับผลการสำรวจระดับสากล โดย “ดัชนีการรับรู้การทุจริต (CPI) ปี 2025” จัดให้ประเทศไทยได้ 33 คะแนน ลดลงจาก 34 คะแนนในปีก่อนหน้า และอยู่ในอันดับที่ 116 จาก 182 ประเทศ ทั่วโลก (ที่มา: Corruption Perceptions Index 2025)

เมื่อมองย้อนกลับไปตลอดช่วงปี 2565-2568 แนวโน้มคะแนนคุณธรรมทั้ง 5 ด้านของคนไทยปรับตัวลดลงแทบทุกปี แม้ในปี 2568 คะแนนคุณธรรมโดยรวมจะปรับตัวดีขึ้นเล็กน้อย 0.93% เมื่อเทียบกับปีก่อน แต่การเปลี่ยนแปลงในระดับนี้ยังถือว่าน้อยมาก และยังไม่สะท้อนว่าสังคมไทยกำลังเดินหน้าในทิศทางที่ดีขึ้นอย่างจริงจัง เพราะหากมองภาพรวมตลอดหลายปีที่ผ่านมา คะแนนยังคงอยู่ในระดับต่ำและต้องการการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

เปรียบเทียบดัชนีชี้วัดคุณธรรม ปี 2565-2568

อัตราการเปลี่ยนแปลงรายปี 2567 - 2568 และอัตราการเปรียบเทียบลดลง/สะสมในแต่ละด้าน เมื่อเปรียบเทียบปี 2565-2568

ช่วงอายุ ควรปรับปรุง 1 - 3.73 | น้อย 3.74 - 4.28 | พอใช้ 4.29- 4.84 | ดี 4.85 - 5.40 | ดีมาก 5.41 - 6

ความท้าทายด้านคุณธรรมคนไทย 3 ช่วงวัย กับสังคมไทยในปัจจุบัน

- **วัยเด็กและเยาวชน อายุ 13-24 ปี**

ในยุคที่โลกหมุนตามกระแสของเทคโนโลยีดิจิทัล เด็กและเยาวชนกำลังเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อนกว่าในอดีต อิทธิพลจากสื่อสังคมออนไลน์ได้กลายเป็นดาบสองคมที่หล่อหลอมพฤติกรรมของพวกเขาตั้งแต่วัยเยาว์

จุดเปราะบางที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือพฤติกรรมการบริโภคของเยาวชนที่ยังยึดติดอยู่กับกับดักของ “วัตถุนิยม” ทำให้ขาดการยับยั้งชั่งใจ เลือกที่จะตอบสนองต่อความต้องการส่วนตัว (want) แม้สิ่งนั้นจะไม่มีความจำเป็นพื้นฐาน (need) พฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนถึงการขาดความพอประมาณ ซึ่งจะนำไปสู่ปัญหาหนี้สินและการขาดวินัยทางการเงินในวัยผู้ใหญ่

ในมิติของวุฒิภาวะทางอารมณ์ เด็กและเยาวชนส่วนใหญ่มักเลือกใช้ “อารมณ์และความรู้สึก” เป็นตัวนำในการแก้ปัญหามากกว่าการใช้เหตุผลทำให้เกิดความขัดแย้งต่าง ๆ ตามมา ส่งผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม ดังนั้นการฝึกให้เด็กมีทักษะในการควบคุมตนเองจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยฝึกให้เด็ก “ใช้เหตุผลนำอารมณ์” ในการตัดสินใจเพื่อลดความผิดพลาดและสร้างปฏิสัมพันธ์เชิงบวกกับคนรอบข้าง นอกจากนี้ ควรสนับสนุนให้เด็กได้ใช้ความสามารถของตนอย่างเต็มที่ก่อนที่จะร้องขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น ซึ่งจะช่วยหล่อหลอมให้พวกเขามี “ความพร้อมในการรับมือ” (resilience) ต่อความเปลี่ยนแปลงที่ไม่อาจคาดเดาในอนาคต

นอกจากนี้ ผู้ใหญ่ควรปลูกฝังวัฒนธรรมของการ “กล้าขอโทษ” และ “พร้อมแก้ไขเมื่อทำผิดพลาด” รวมทั้งการไม่นิ่งเฉยต่อการทุจริตหรือความผิดที่เกิดขึ้น ก็จะช่วยฝังรากจนเป็นนิสัยที่ติดตัวเด็กไปตลอดชีวิต

โจทย์สำคัญของสังคมไทยในวันนี้ไม่ใช่เพียงการสอนให้เด็กรู้ว่า “อะไรคือสิ่งที่ควรทำ” หรือ “ไม่ควรทำ” แต่คือการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้เด็กและเยาวชนเกิดการ “ยับยั้งชั่งใจเป็น ใช้เหตุผลนำอารมณ์ และกล้ายืดอกรับความผิดพลาดที่เกิดขึ้น” หากสามารถปรับทัศนคติจากการพึ่งพาผู้อื่นมาเป็นการพึ่งพาตนเอง และมีวินัยทางการเงินได้ คุณธรรมด้านความพอเพียงและวินัยรับผิดชอบก็จะเกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม

คุณธรรม	องค์ประกอบ	ประเด็นคำถามชี้วัด	คะแนนเฉลี่ย
ความพอเพียง	ความพอประมาณ	ขอเงินผู้ปกครองหรือยืมเงินผู้อื่น เมื่อจะซื้อสิ่งที่ต้องการแม้ไม่มีความจำเป็น	3.59
	ความมีเหตุผล	ตัดสินใจหรือแก้ปัญหาโดยใช้อารมณ์และความรู้สึกมากกว่าเหตุผล	3.74
	ภูมิคุ้มกัน	พึ่งพาตนเองให้มากที่สุดก่อนขอความช่วยเหลือจากผู้อื่น	3.81
		พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงหรือสิ่งต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต	3.80
วินัย รับผิดชอบ	การยอมรับผลการกระทำตนเอง	พร้อมกล่าวคำขอโทษและแก้ไข เมื่อกระทำสิ่งที่ไม่ถูกต้อง	3.82
สุจริต	การยืนหยัดในความถูกต้อง	ให้สินน้ำใจแก่เจ้าหน้าที่เพื่อแลกกับความสะดวกในการบริการ	3.71

13 - 24 ปี ควรปรับปรุง 1 - 3.84 น้อย 3.85 - 4.39 พอใช้ 4.40 - 4.93 ดี 4.94 - 5.48 ดีมาก 5.49 - 6

หมายเหตุ ข้อความทางลบ (-) กลับค่าคะแนนก่อนคำนวณค่าสถิติ (recode)

- **วัยผู้ใหญ่ตอนต้น อายุ 25-40 ปี**

วัยผู้ใหญ่ตอนต้น อายุระหว่าง 25-40 ปี เป็นวัยที่มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจและทิศทางสังคมโดยรวม เป็นวัยที่กำลังสร้างตัวและเผชิญความกดดันในโลกการทำงาน

จากผลการสำรวจสะท้อนว่าวัยผู้ใหญ่ตอนต้นมีแนวโน้มที่จะละทิ้งกฎกติกาเพื่อให้ได้มาซึ่งชัยชนะ หรือมุ่งผลสำเร็จโดยที่ไม่ได้สนใจวิธีการ เป็นวัฒนธรรม “ทางลัด” เพื่อความสำเร็จ ซึ่งกำลังกลายเป็นบรรทัดฐานใหม่ในสังคมที่น่ากลัว และในโลกการทำงานจะพบว่าระบบอุปถัมภ์และผลประโยชน์ส่วนตัวยังคงมีอิทธิพลสูง โดยพฤติกรรมการเลือกทำงานกับคนที่ให้ผลประโยชน์มากกว่ายังคงพบเห็นได้ทั่วไป และ “วัฒนธรรมสินน้ำใจ” ยอมจ่ายเงินหรือให้สินน้ำใจ เพื่อแลกกับความสะดวกสบายในการรับบริการ ก็ยังคงมองว่าเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวัน เป็นสิ่งที่คนในสังคมยอมรับกันได้ แสดงให้เห็นว่ามีการคอร์รัปชันในระดับย่อยเกิดขึ้น ประเด็นที่เกิดขึ้นเหล่านี้กำลังจะส่งผลกระทบต่อโครงสร้างสังคมทั้งระบบ หากไม่ได้รับการดูแลแก้ไข

เมื่อมองในมิติของวุฒิภาวะทางอารมณ์ของวัยผู้ใหญ่ตอนต้น พบสัญญาณของความเปราะบาง 2 ด้านคือ การนิ่งเฉยแม้รู้ว่าตนเองกำลังทำผิด ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการขาดความละอายและเกรงกลัวต่อความผิด และพฤติกรรมที่พบได้บ่อยในสังคม การโต้แย้งทันทีเมื่อมีความเห็นต่าง นำมาสู่ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นซึ่งพบได้บ่อยทั้งในการทำงานและพื้นที่ออนไลน์ แสดงถึงความล้มเหลวในการควบคุมอารมณ์ มักใช้อารมณ์นำเหตุผลซึ่งเป็นโจทย์ใหญ่ในสังคมไทยที่ต้องเร่งแก้ไข

ดังนั้น แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ในระดับองค์กรอาจต้องสร้างระบบธรรมาภิบาลให้โปร่งใส มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการตรวจสอบกระบวนการทำงานที่เสี่ยงต่อการคอร์รัปชัน พร้อมทั้งปรับสภาพแวดล้อมในที่ทำงาน เปลี่ยนแรงจูงใจของตัวชี้วัดความสำเร็จ จากการมุ่งผลประโยชน์ส่วนตัวและตัวเลขระยะสั้น มาสู่การสร้างความรับผิดชอบร่วมกัน หรือเน้นวัดผลในด้านประสิทธิภาพและคุณภาพของผลงาน

คุณธรรม	องค์ประกอบ	ประเด็นคำถามชี้วัด	คะแนนเฉลี่ย
วินัยรับผิดชอบ	การยอมรับและปฏิบัติงานตามบรรทัดฐานทางสังคม	ยอมลงมือปฏิบัติแม้จะขัดแย้งกับกฎกติกาข้อตกลงเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จ	3.22
	การควบคุมตนเอง	โต้แย้งทันทีที่มีความคิดเห็นต่างกับผู้อื่น	3.12
สุจริต	การละอายต่อการทำสิ่งที่ไม่ถูกต้อง	ฉันวางเฉยเมื่อรู้ตัวว่าตนเองกำลังทำสิ่งที่ไม่ถูกต้อง	3.56
	การไม่เอาเปรียบและไม่แสวงหาผลประโยชน์	เลือกที่จะทำงานกับคนที่ให้ผลประโยชน์กับฉันได้มากกว่าคนที่ทำงานตรงไปตรงมา	3.46
		ให้สินน้ำใจแก่เจ้าหน้าที่เพื่อแลกกับความสะดวกในการบริการ	3.34

25 - 40 ปี | ควรปรับปรุง 1 - 3.59 | น้อย 3.60 - 4.13 | พอใช้ 4.14 - 4.67 | ดี 4.68 - 5.22 | ดีมาก 5.23 - 6

หมายเหตุ ข้อความทางลบ (-) กลับค่าคะแนนก่อนคำนวณค่าสถิติ (recode)

- **วัยกลางคนและวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย อายุ 41 ปีขึ้นไป**

วัยกลางคนและวัยผู้ใหญ่ตอนปลายอายุ 41 ปีขึ้นไป เป็นช่วงวัยที่มีประสบการณ์และมีความมั่นคงทางด้านอาชีพและครอบครัวมากขึ้น ช่วงวัยนี้มักจะเผชิญกับแรงกดดันทางเศรษฐกิจ ภาระค่าใช้จ่ายการเลี้ยงดูบุตรและพ่อแม่ที่สูงอายุ

จากผลการสำรวจได้เผยให้เห็นถึงจุดเปราะบางที่ซ่อนอยู่ โดยเฉพาะในด้านความพอเพียง ได้แก่ การยอมเป็นหนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งความสุขในการดำเนินชีวิต สะท้อนให้เห็นถึงการบริโภคนิยมที่ยังคงมีอิทธิพลเหนือความพอเพียง ทำให้ช่วงวัยนี้ยอมแบกรับภาระหนี้สินเพื่อสร้างความสุขให้กับตนเองและครอบครัว การใช้จ่ายเพื่อตอบสนองความต้องการโดยขาดความยับยั้งชั่งใจ ไม่เพียงแต่จะเป็นอันตรายต่อความมั่นคงส่วนตัว แต่ยังเป็นการสร้างความเปราะบางให้แก่ครอบครัวในระยะยาว

นอกจากนี้ การยังไม่พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นสัญญาณเตือนว่าคนวัยนี้กำลังเผชิญกับการขาดภูมิคุ้มกันในการปรับตัว ซึ่งอาจนำไปสู่ปัญหาความตึงเครียด เมื่อต้องเผชิญกับ

เทคโนโลยีดิจิทัลใหม่ ๆ หรือความผันผวนทางเศรษฐกิจที่อาจหลีกเลี่ยงได้ ท่ามกลางความเปราะบางทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ข้อมูลในด้านความสุจริต กลับเป็นจุดที่วัยนี้ให้ความสำคัญ โดยเฉพาะการยืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้อง แม้จะขัดต่อผลประโยชน์ผู้อื่น แสดงถึงรากฐานความซื่อสัตย์ที่ยังคงทำงานอยู่ และจุดที่ชัดเจนคือการแสดงออกว่า “ไม่ชอบการทุจริต” ก็เป็นดัชนีชี้วัดว่าคนวัยนี้ ยังคงเป็นกระบอกเสียงสำคัญที่ช่วยรักษามาตรฐานความถูกต้องของสังคมไว้ได้

ดังนั้น คนในช่วงวัยนี้ หากนำเรื่องของหลัก “ความซื่อสัตย์ ยืนหยัดในความถูกต้อง” ผสานเข้ากับ “วินัยทางการเงิน และความพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง” พวกเขาจะเป็นต้นแบบที่ดีในการส่งต่อคุณค่าให้แก่คนรุ่นหลังได้อย่างสง่างาม

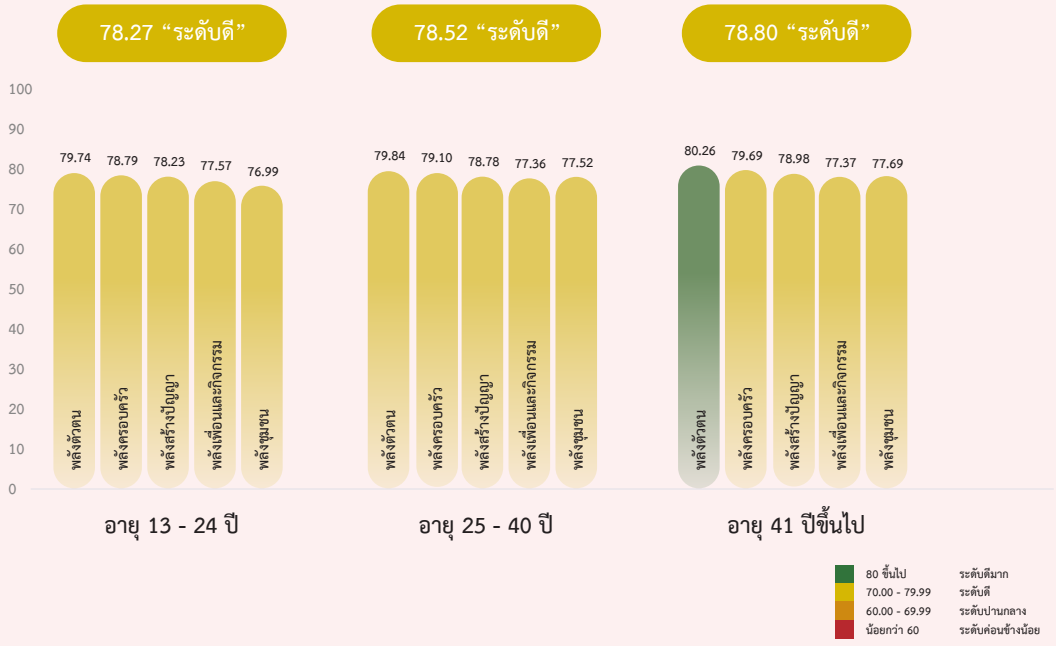

คุณธรรม	องค์ประกอบ	ประเด็นคำถามชี้วัด	คะแนนเฉลี่ย
ความพอเพียง	ความพอประมาณ	ยอมเป็นหนี้ เพื่อให้มีความสุขในการดำเนินชีวิต	2.74
	ภูมิคุ้มกัน	ไม่พร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต	3.66
สุจริต	การยืนหยัดในความถูกต้อง	ไม่ลดละความพยายามที่จะทำในสิ่งที่ถูกต้องแม้จะขัดกับผลประโยชน์ของคนอื่น	3.37
		แสดงออกชัดเจนว่าไม่ชอบการทุจริตผิดกฎหมาย	3.77

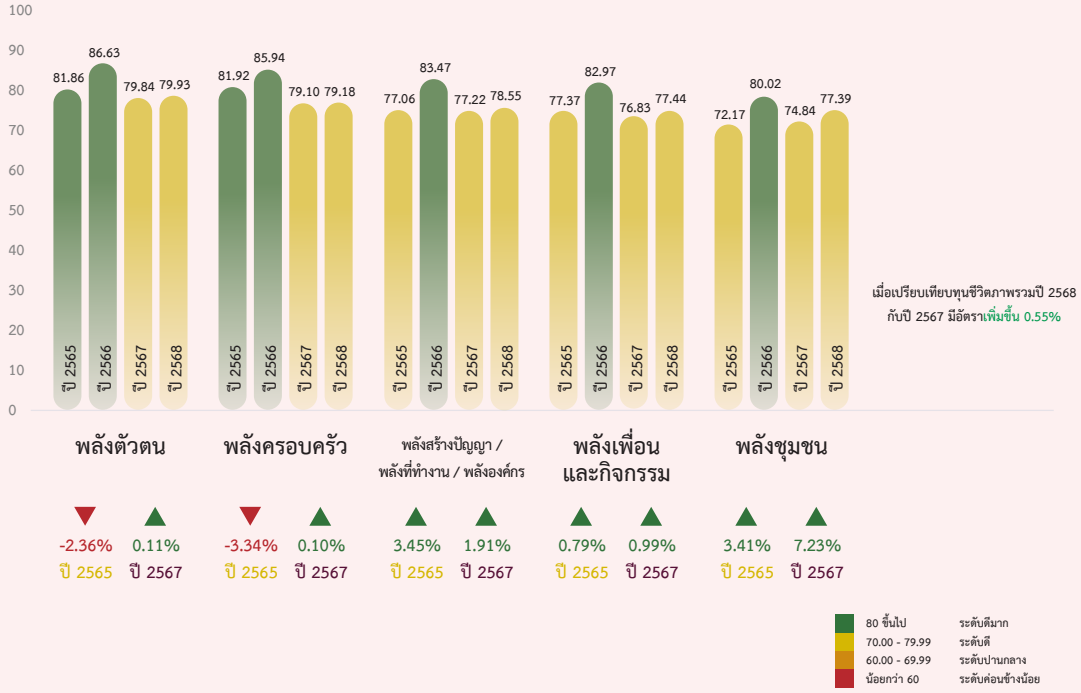
41 ปีขึ้นไป | ควรปรับปรุง 1 - 3.79 | น้อย 3.80 - 4.34 | พอใช้ 4.35 - 4.89 | ดี 4.90 - 5.45 | ดีมาก 5.46 - 6

หมายเหตุ ข้อความทางลบ (-) กลับค่าคะแนนก่อนคำนวณค่าสถิติ (recode)

ภาพรวมทุนชีวิตปี 2568 ของคนไทย 3 ช่วงวัย

เปรียบเทียบทุนชีวิตช่วง 2565-2568

เปรียบเทียบภาพรวมคุณธรรม 5 ด้าน และทุนชีวิต 5 พลัง รายภูมิภาค ปี 2568

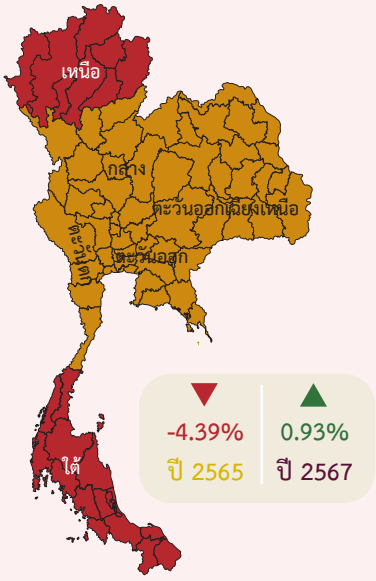
ภาพรวมคุณธรรม 5 ด้าน ปี 2568 ระดับภูมิภาค

ภาพรวมคุณธรรม 5 ด้าน ของประเทศไทย 4.36 อยู่ใน “ระดับพอใช้”

ภาคเหนือ
ภาพรวม “ระดับน้อย”
4.06

ภาคตะวันตก
ภาพรวม “ระดับพอใช้”
4.41

ภาคใต้
ภาพรวม “ระดับน้อย”
4.25

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ภาพรวม “ระดับพอใช้”
4.42

ภาคกลาง
ภาพรวม “ระดับพอใช้”
4.47

ภาคตะวันออก
ภาพรวม “ระดับพอใช้”
4.43

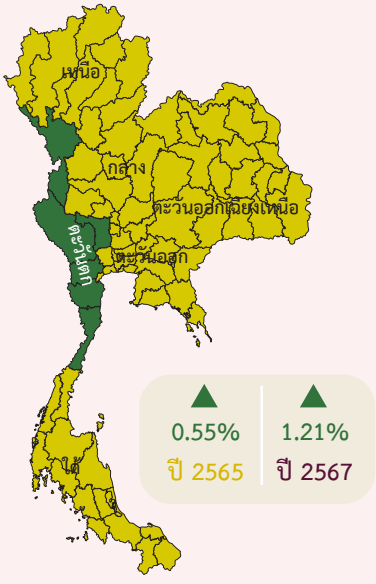
ภาพรวมทุนชีวิต ปี 2568 ระดับภูมิภาค

ภาพรวมทุนชีวิตของประเทศไทย 78.51 อยู่ใน “ระดับดี”

ภาคเหนือ
ภาพรวม “ระดับดี”
76.81

ภาคตะวันตก
ภาพรวม “ระดับดีมาก”
80.41

ภาคใต้
ภาพรวม “ระดับดี”
77.15

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ภาพรวม “ระดับดี”
78.49

ภาคกลาง
ภาพรวม “ระดับดี”
78.49

ภาคตะวันออก
ภาพรวม “ระดับดี”
78.52

บทสรุปสถานการณ์ คุณธรรมในสังคมไทย ปี 2568

สรุปสถานการณ์คุณธรรมในสังคมไทย ปี 2568

ภาพรวมสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทยในปี 2568 จัดอยู่ในระดับพอใช้ หรือ “ประคองตัว” ท่ามกลางมรสุมความผันผวนทางเศรษฐกิจและแรงกดดันจากเทคโนโลยี โดยเฉพาะปัญญาประดิษฐ์ (AI) ที่เข้ามาเปลี่ยนพฤติกรรมและการดำเนินชีวิตของคนในสังคมปัจจุบัน

แม้คุณธรรมด้าน **“ความสุจริต”** จะเป็นจุดที่น่ากังวล ซึ่งสะท้อนผ่านปัญหาต่าง ๆ ที่ท้าทาย เช่น การไม่กล้ายืนหยัดทำสิ่งที่ถูกต้อง การแสวงหาผลประโยชน์ในหน้าที่การงาน หรือปัญหาที่เกิดจากผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางด้านเทคโนโลยี เช่น การใช้ AI ในทางที่ผิด เกิดการกลั่นแกล้งออนไลน์ ฯลฯ โดยกลุ่มคนในแต่ละช่วงวัยก็เผชิญประเด็นและความท้าทายที่แตกต่างกันออกไปตามสถานการณ์คุณธรรมยุคปัจจุบันที่แตกต่างกัน

วัยเด็กและเยาวชน อายุ 13-24 ปี

ในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลและสื่อสังคมออนไลน์ได้แทรกซึมเข้าไปในทุกมิติของชีวิต วัยรุ่นและเยาวชนถือเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบมากที่สุดเพราะเป็นช่วงวัยของการค้นหาอัตลักษณ์ การสร้างคุณค่าในตนเอง และการเรียนรู้บทบาทของตนเองในสังคม

ปัจจุบันโลกดิจิทัลได้เปิดโอกาสให้วัยรุ่นและเยาวชนกล้าแสดงความคิดเห็นในพื้นที่สาธารณะ เกิดวัฒนธรรมพลเมืองรุ่นใหม่ที่ไม่ต้องรอให้ผู้ใหญ่นำทาง มีการยอมรับในความหลากหลายและความเท่าเทียมกัน รวมทั้งกล้าลุกขึ้นมาสร้างการเปลี่ยนแปลงด้วยตนเอง อย่างไรก็ตาม ในอีกด้านหนึ่ง การใช้ชีวิตบนแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ให้ความสำคัญกับการยอมรับจากสังคมมากกว่าความถูกต้อง ได้นำมาสู่ความเสี่ยงหลายประการ ไม่ว่าจะเป็นการยึดติดกับยอดไลก์และคำชื่นชม การสื่อสารที่รุนแรงหรือก้าวร้าว ตลอดจนการบิดเบือนตัวตนหรือกระทำสิ่งไม่เหมาะสมเพียงเพื่อเรียกความสนใจ

การแก้ไขปัญหาเหล่านี้ จึงไม่อาจอาศัยเพียงการสอนทฤษฎีในห้องเรียน แต่ต้องเปลี่ยนแนวทางไปสู่การฝึกทักษะชีวิตที่นำไปใช้ได้จริง ได้แก่ การสร้างความมั่นคงทางจิตใจให้วัยรุ่นรู้จักคุณค่าของตนเองโดยไม่ต้องพึ่งการยืนยันจากโลกออนไลน์ การฝึกให้กล้าปฏิเสธเมื่อเห็นสิ่งที่ผิด รู้จักใช้สติในการยับยั้งชั่งใจก่อนกระทำการใด ๆ และกล้ายอมรับความผิดพลาดอย่างตรงไปตรงมา สิ่งเหล่านี้ ล้วนเป็นรากฐานของคุณธรรมในด้านความซื่อสัตย์สุจริตและความรับผิดชอบ

นอกจากนี้ วัยรุ่นควรได้รับการปลูกฝังให้มองเทคโนโลยี โดยเฉพาะ AI ในฐานะเครื่องมือที่ช่วยขยายศักยภาพการคิดและการเรียนรู้ มิใช่เครื่องมือที่ใช้ทดแทนการคิดด้วยตนเอง การบิดเบือนความจริงหรือเอาเปรียบผู้อื่น เพราะในท้ายที่สุดความแข็งแกร่งที่แท้จริงของเยาวชนในยุคดิจิทัลไม่ได้วัดจากจำนวนผู้ติดตามบนแพลตฟอร์มออนไลน์ แต่วัดจากความสามารถในการยืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้องท่ามกลางกระแสที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

วัยผู้ใหญ่ตอนต้น อายุ 25-40 ปี

ช่วงวัยนี้เปรียบเสมือนกุญแจสำคัญที่ขับเคลื่อนทั้งระบบเศรษฐกิจ สังคม และรากฐานของครอบครัว จากผลการศึกษาวิจัยพบว่าคนในวัยนี้ต้องเผชิญกับความกดดันทางสังคมอย่างรอบด้าน ไม่ว่าจะเป็นความคาดหวังด้านอาชีพหรือเป้าหมายขององค์กร จนนำไปสู่พฤติกรรมที่น่าเป็นห่วงหลายประการ เช่น การละทิ้งกติกาเพื่อแลกกับความสำเร็จ การเลือกทำงานร่วมกับผู้ที่มอบผลประโยชน์มากกว่าผู้ที่ยึดมั่นในความถูกต้อง รวมถึงการให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าความโปร่งใส นอกจากนี้ ยังพบปัญหาการควบคุมอารมณ์ โดยมักเกิดการโต้แย้งอย่างฉับพลันเมื่อมีความเห็นต่าง แทนที่จะใช้เหตุผลเป็นแนวทาง หากพฤติกรรมเหล่านี้ถูกละเลยย่อมกลายเป็นปัญหาเรื้อรังที่กัดเซาะทั้งองค์กรและสังคมในระยะยาว

เพื่อก้าวข้ามความท้าทายดังกล่าว การส่งเสริมคุณธรรมจำเป็นต้องปรับแนวทางให้สอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป ในระดับบุคคล ควรส่งเสริมทักษะ“การหยุดคิดก่อนตอบ” เพื่อพัฒนาวุฒิภาวะทางอารมณ์ และปลูกฝังความกล้าที่จะยืนหยัดในสิ่งที่ถูกต้องแทนที่จะเลือกนิ่งเฉยเมื่อเผชิญกับความไม่ชอบมาพากล ในระดับองค์กร ควรสร้างวัฒนธรรมที่ให้ความสำคัญกับความโปร่งใส โดยนำเทคโนโลยีและ AI มาช่วยตรวจสอบกระบวนการทำงานที่มีความเสี่ยงต่อการทุจริต ควบคู่กับการปรับเปลี่ยนตัวชี้วัดความสำเร็จจาก “ตัวเลขระยะสั้น” มาสู่การประเมินผลที่คำนึงถึงประสิทธิภาพในการทำงานและความซื่อสัตย์สุจริตไปพร้อมกัน ตลอดจนการปลูกฝังวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นวินัย ความรับผิดชอบ และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต

วัยกลางคนและวัยผู้ใหญ่ตอนปลาย อายุ 41 ปีขึ้นไป

คนในช่วงวัยนี้มักมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้นำของครอบครัว มีความมั่นคงทางอาชีพและสะสมประสบการณ์ชีวิตมาอย่างยาวนาน อย่างไรก็ตาม ช่วงวัยนี้ยังต้องแบกรับภาระด้านค่าใช้จ่ายและความรับผิดชอบต่อครอบครัวไปพร้อมกัน ถึงแม้จะผ่านประสบการณ์ชีวิตมาครึ่งชีวิตแล้วก็ตาม แต่การเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างครอบครัวและสังคมในยุคปัจจุบัน ก็ก่อให้เกิดความท้าทายด้านคุณธรรมหลายประการ เช่น การยึดติดกรอบความคิดเดิม ไม่เปิดรับแนวคิดของคนรุ่นใหม่และต่อต้านการเปลี่ยนแปลง การสูญเสียความมั่นใจในตนเอง รู้สึกว่าบทบาทของตนถูกลดคุณค่า นำไปสู่ความโดดเดี่ยวทางสังคม ผลกระทบด้านอารมณ์และพฤติกรรม เกิดความหงุดหงิดฉุนเฉียว และความไม่ไว้วางใจผู้อื่น การขาดความรู้ในการใช้เทคโนโลยีทำให้ตกเป็นเหยื่อของมิจฉาชีพในโลกออนไลน์ได้ง่าย

การพัฒนาคุณธรรมสำหรับกลุ่มวัยนี้ควรดำเนินไปในสองทิศทางควบคู่กัน คือการรักษาคุณค่าและภูมิปัญญาดั้งเดิม ขณะเดียวกันก็ส่งเสริมการปรับตัวให้สอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ โดยสังคมควรให้การสนับสนุน 3 ด้านหลัก ได้แก่ 1) เปิดพื้นที่และบทบาทที่เหมาะสม โดยส่งเสริมให้กลุ่มคนวัยนี้ได้ถ่ายทอดประสบการณ์ คุณค่า และภูมิปัญญาแก่คนรุ่นหลัง เพื่อให้รู้สึกว่าตนเองยังมีคุณค่าและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม 2) เสริมสร้างจิตสาธารณะและลดความโดดเดี่ยว โดยสนับสนุนการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนและสังคม เพื่อสร้างความรู้สึกเชื่อมโยงและมีคุณค่าในฐานะสมาชิกของสังคม และ 3) การพัฒนาทักษะดิจิทัลอย่างมีสติ มีจัดการฝึกอบรมให้มีความรู้และทักษะในการใช้เทคโนโลยีอย่างปลอดภัย เพื่อลดความเสี่ยงจากการถูกหลอกลวงในโลกออนไลน์ และเพิ่มความมั่นใจในการใช้ชีวิตในยุคดิจิทัล

หนังสือ “The Next Humanity คู่มืออยู่กับโลกยุค AI กับหัวใจมนุษย์ที่บอบบาง” อยู่ภายใต้การดำเนินงานของโครงการนวัตกรรมระบบพฤติกรรมไทย ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) เป็นการศึกษา รวบรวม และสังเคราะห์ข้อมูลจากภาพรวมสถานการณ์ทางสังคมไทยปี 2568 และการศึกษาวิจัยการสำรวจสถานการณ์คุณธรรม ด้วยดัชนีชี้วัดคุณธรรมและทุนชีวิต

ในการสังเคราะห์เนื้อหาดังกล่าวนี้ FUTURE TRENDS ในนามบริษัท ไลค์มี จำกัด เป็นผู้ดำเนินงานหลักในการรวบรวมสังเคราะห์ข้อมูลสถานการณ์คุณธรรมที่เกิดขึ้นจากงานวิจัย องค์ความรู้ แหล่งข่าวจากโซเชียลมีเดีย ในช่วงปี 2568 โดยมีการนำผลการศึกษาวิจัยจากการสำรวจสถานการณ์คุณธรรม ด้วยดัชนีชี้วัดคุณธรรม และทุนชีวิต จากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มาเรียบเรียง สังเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอให้น่าสนใจ ง่ายต่อการศึกษาเรียนรู้ โดยสอดแทรกสถานการณ์สังคมในปัจจุบัน เพื่อให้หนังสือมีความทันสมัย ทันต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว นำมาเผยแพร่ให้กับกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มวัย

ศูนย์คุณธรรมขอขอบคุณคณะผู้วิจัยจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ได้ดำเนินการวิจัยและเก็บรวบรวมข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทย ขอขอบคุณทีมงาน FUTURE TRENDS บริษัท ไลค์มี จำกัด ที่ได้ทุ่มเทในการสังเคราะห์และเรียบเรียงข้อมูลให้มีความน่าสนใจและเข้าถึงได้ง่าย ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ได้ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะอันมีค่า ตลอดจนหน่วยงานภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมที่ให้ความร่วมมือในการให้ข้อมูลและสนับสนุนการดำเนินงานตลอดโครงการ

ท้ายที่สุดนี้ ขอขอบคุณประชาชนทุกท่าน ที่ได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสำรวจและให้ข้อมูลอันเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิจัย ซึ่งมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการสะท้อนภาพสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทยในปัจจุบัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมในสังคมไทยอย่างยั่งยืนต่อไป

แบบสำรวจความคิดเห็นต่อหนังสือรายงานสถานการณ์คุณธรรม ปี 2568

THE NEXT HUMANITY

คู่มืออยู่กับโลกยุค AI กับหัวใจมนุษย์ที่บอบบาง

ที่ปรึกษา

รศ. นพ.สุริยเดว ทรีปาตี ผู้อำนวยการศูนย์คุณธรรม

ผู้เรียบเรียง

นายติณณพัชช์ พูลพิพัฒน์ นักวิชาการ

นางสาวพรรณพักติ์ อุไรวรรณ นักวิชาการ

คณะทำงาน

นางสาวปรียาภรณ์ พูลศรี ผู้จัดการสำนักพัฒนาองค์ความรู้นวัตกรรมและสื่อสารสนเทศ

นางสาวธัญลักษณ์ ศรีสง่า หัวหน้ากลุ่มงานวิจัยนวัตกรรมและระบบพฤติกรรมไทย

นายติณณพัชช์ พูลพิพัฒน์ นักวิชาการ

นางสาวเปรมกมล สมใจ นักวิชาการ

นางสาวพรรณพักติ์ อุไรวรรณ นักวิชาการ

นางสาวเปรมยุดา ธงสินวาที เจ้าหน้าที่โครงการ

ออกแบบ / ดำเนินการผลิต

บริษัท ทุนดี จำกัด (สำนักงานใหญ่)

ที่อยู่ 955 ซอยสุทธิพร ถนนประชาสงเคราะห์ แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพฯ 10400

capitalread.co

จัดพิมพ์โดย

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)

เลขที่ 69 อาคารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยมหิดล (CMMU) ชั้น 16-17, 21

ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400

โทรศัพท์ 02-644-9900

moralcenter.or.th

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสือ ISBN 978-616-7988-35-1

พิมพ์ครั้งที่ 1 มิถุนายน 2569 จำนวน 500 เล่ม

Moral Space

ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)
เลขที่ 69 อาคารวิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล (CMMU)
ชั้น 16-17, 21 ถ.วิภาวดีรังสิต แขวงสามเสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ 10400
โทรศัพท์ : 0-2644-9900 โทรสาร : 0-2644-4901
www.moralcenter.or.th